

SOSYAL HİZMET

“SOCIAL WORK”

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını
Publication of Association of Social Workers
2021/1 Ocak-Haziran
(Yayın Tarihi: Ocak 2021)

Sahibi/Owner
Fikri AKBİN

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Adına
Genel Başkan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Öğr. Gör. Merve Deniz PAK
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Adına
Basın ve Yayın Sekreteri

Editör
Abidin ÖZDEMİR
Sosyal Hizmet Uzmanı

Yayın Kurulu/Editorial Board
Doç. Dr. Gonca POLAT (Başkan)
Ankara Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü
Öğr. Gör. Mehmet Can AKTAN (Başkan Yardımcısı)
Başkent Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü
Kenan TOPCU
Sosyal Hizmet Uzmanı -AÇSHB
S. Sedat TÜRKERİ
Sosyal Hizmet Uzmanı
Ergin BALCI
Sosyal Hizmet Uzmanı -SHUDER
Süleyman KAÇMAZ
Sosyal Hizmet Uzmanı -SHUDER

İletişim İçin
Sosyal Hizmet Dergisi
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi
Meşrutiyet Mah. Karanfil Sok. Zafir İş Merkezi 4/86 Kızılay /ANKARA

E-Posta: info@shuder.org
www.shuder.org

:@shudernegi

:@SHUdernegiGM

:@shudernegi

İÇİNDEKİLER	Sayfa No
Önsöz	3
Sunuş	4
Hayatta Kalmanın Yeni Adı: Sosyal Mesafe Fayık Yurtkulu, Sosyal Hizmet Uzmanı- Miyase Akçay, Sosyal Hizmet Uzmanı	6
Salgın Hastalıklar, Sosyal Sorunlar ve Halk Sağlığı Bağlamında Sosyal Hizmet Münire AKYÜZ, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Lisans Öğrencisi	33
Covid-19 Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Rollerine Üzerine Bir Değerlendirme Cansu Çuval, Ankara Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf öğrencisi	38
Huzurevinde Çalışan Personelin İş Yaşamında Stres Düzeyi: Adana Özel Ata Evi Yaşlı Bakım ve Dinlenme Evi Örneği Gizem Süer, Sosyal Hizmet Uzmanı	42
Heteroseksüel Sistem İçerisinde Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli Sosyal Dışlanmaya Maruz Kalan LGBTİ+ Bireylerin Psikososyal Yaşamları Büşra Demir, Sosyal Hizmet Uzmanı-Helbest Jiyan Gönüllü, Sosyal Hizmet Uzmanı-Hülya Altun, Sosyal Hizmet Uzmanı-Suna Zıla Kartal, Sosyal Hizmet Uzmanı	50
Covid-19 Pandemi Döneminde İstanbul'da Sosyal Hizmet Sunan Kurumların Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi ve İkinci Dalga Kriz Süreci İçin Stratejik Sosyal Hizmet Yönetimi Dâhilinde Proaktif İş Planı Geliştirilmesi Projesi Aleya Yıldırım, Sosyal Hizmet Uzmanı, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi- Meryem Erol, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 4. sınıf öğrencisi	70
Etik Karar Verme ve Değerlendirme Süreci Bağlamında Sosyal Hizmet Açısından 12 Kızgın Adam Filminin İncelenmesi İsmail Kuruhalil, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi	78
Dünya Mavidir Tıpkı Portakallar Gibi Mahsum Kızıl, Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 2. Sınıf Öğrencisi	83
Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik/R.G 03.03.2015 Tarih-29284 Sayı Meltem Altun, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 4.Sınıf Öğrencisi	86
İlişki Bağımlılığı Meltem Altun, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 4.Sınıf Öğrencisi	89
En Sağlıklı ve Güvenli Tedbir Evde Kalmak mıydı? Selcan Kırıcıoğlu, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü 3.Sınıf Öğrencisi	91
SHUDER 16. Dönem Faaliyet Raporu SHUDER Genel Merkez Yönetim Kurulu	92
Sosyal Hizmet Dergisi Yayın Kuralları	95

ÖNSÖZ

Merhaba

Yine yoğun bir emekle hazırlanmış bir dergiyle karşınızdayız.

Küçümsediğimiz minicik bir tecrübenin, bir başkasının hayatına ummadığımız büyüklükte katkı yapabileceğini aklımızdan hiç çıkarmamalıyız. Mesleğimizin temel bilgilerle donatılmış olduğunu hepimiz biliyoruz, biliyoruz bilmesine de ama yine de zaman zaman bir başka meslektaşımızın görüşleriyle bize yol göstermesini gereksiniyoruz. Öğrenme ve gelişme ihtiyacımız hiç bitmiyor, öğrendikçe ve geliştikçe özsevgimiz artıyor, kıvanç duyuyoruz. Bilgiyi aktarmak ise bu kıvancın doruk noktasıdır. İşte tam da burada o küçümsediğimiz tecrübenin önemi ortaya çıkıyor, ister tecrübeyi aktaran, isterseniz alan kişi olun, bu alışverişten hem siz hem de toplum yararlanacaktır.

Nereye varmaya çalıştığımı açıklayayım. Her zaman tarihe not düşmekten, belge bırakmaktan söz ediyoruz, işte biz bu dergiyle tarihe not düşüyoruz belge bırakıyoruz. Bu dergiye meslektaşlarımız ve multidisipliner anlayışımızla bilgi ve desteklerine ihtiyaç duyduğumuz farklı disiplinlerden dostlarımız bilgi, görgü ve deneyimlerini aktararak gelişmemize katkı sunuyorlar, hepsine minnettar olduğumuzu söylemek boynumuzun borcudur.

Bu sayımızda çok kıymetli bir katkı aldık, aslında onlar bir Sosyal Hizmet gazetesi niyetiyle hareket ettiler, ne yazık ki “Bürokrasi Hazretleri” (aman yanlış anlaşılmasın, bu Yayın Kurulumuz değil, daha büyük hazretlerden söz ediyorum) engel oldu. İleride Süleyman İLERİ’nin öncülüğünde “inSANA köprü” olması umudumuzu hiç aklımızdan çıkarmadan şimdilik “Bülten” adını verdiğimiz ekimizi sunuyoruz. Siz benim Ek dediğime bakmayın, İstanbul Şubesi Gençlik Komisyonu yaptığı bu çalışmayla gerçekten tarihe not düşmüş, incelediğinizde göreceksiniz, gerek görsel gerekse, içerik bakımından kışkındıracak nitelikte. Gençler umudumuz ve gururumuz, hepsini kutluyorum.

Bir teşekkür de başta sevgili Abidin Özdemir olmak üzere çok kıymetli Yayın Kurulu Üyelerimize, kendilerine Derneğimiz adına minnetlerimi sunuyorum. Varolsunlar...

Fikri AKBİN
SHUDER
Genel Merkez Yönetim Kurulu Başkanı

SUNUŞ

Merhaba sevgili okurlar, deprem ve salgınla geçen 2020 yılını geride bıraktık. Bu iki olgu birçok sosyal sorunu da beraberinde getirmiş ve toplumun birçok kesimini etkilemiştir. Bu nedenle Dergimizin ana teması “Salgın ve Afetler Sonrası Oluşan Sosyal Sorunlar” olarak belirlenmiştir. Depremler sonrası ortaya çıkan barınma, sağlık, ekonomik, psikososyal vb. sorunlar ile salgınla ortaya çıkan sağlık, eğitim, yoksulluk, işsizlik, psikososyal vb. sorunlar insanları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu süreçlerin kötü yönetimi ve belirsizlikler sorunları daha çok artırmakta ve etkilenen kesimlerin sayısı katlanmaktadır. Yine çocuklar, yaşlılar ve kadınlar daha çok etkilenmektedir. Devam eden 18 yaş ve altı ile 65 yaş ve üstü için sokağa çıkma kısıtlamaları bu gruptaki yurttaşlarımızın sağlık ve psikososyal sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetleri artmakta, işsizlik, genç işsizliği ile birlikte katlanmakta, insanlar gelir kaybı yaşamakta, açlık ve yoksulluk çeken yurttaş sayısı artmaktadır. Aşı belirsizliği ve ekonomik sıkıntılar insanların gelecekle ilgili kaygılarını artırmaktadır. Tüm bunları çevremizde görmekte, basından ve bilimsel araştırmalardan öğrenmekteyiz.

Salgının 2021 yılında da devam edeceği Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi otoritelerce de ifade edilmekte, sağlık ve sosyal sorunların önlenmesi, tedavi edilmesi ve en aza indirilmesi konusunda sağlık ve sosyal hizmet emekçilerine büyük iş düşmektedir.

Siz sevgili okurlarımızla paylaşmak istediğim bir konuda, Derneğimiz İstanbul Şube Gençlik Komisyonu tarafından hazırlanan ve başarılı bir çalışma olarak gördüğüm “İnsana Köprü Bülteni”nin Dergimizin eki olarak yayınlanacak olmasıdır. Bu bültenin hazırlanmasında emeği geçen başta Sosyal Hizmet Uzmanı Süleyman İleri olmak üzere genç meslektaşlarıma teşekkür eder çalışmalarında başarılar dilerim.

Alanda çalışan meslektaşlarımız ve öğrenciler yazılarıyla katkı vermeye devam etmektedir. Bu sayımızda sosyal hizmet uzmanları Fayık Yurtkulu ve Miyase Akçay “Hayatta Kalmanın Yeni Adı Sosyal Mesafe” çalışmaları ile sosyal mesafe kavramı algısı ve etkileri üzerine bir araştırma sunmuşlardır. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Lisans Öğrencisi Münire Akyüz “Salgın Hastalıklar, Sosyal Sorunlar ve Halk Sağlığı Bağlamında Sosyal Hizmet” yazısı ile Covid-19 bağlamında halk sağlığı ve sosyal hizmet ilişkisini ele almıştır. Ankara Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf öğrencisi Cansu Çuval “Covid-19 Bağlamında Toplumsal Cinsiyet Rollerine Bir Değerlendirme” adlı yazısında salgın sürecinde toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde durmuştur.

Sosyal Hizmet Uzmanı Gizem Süer “Huzurevinde Çalışan Personelin İş Yaşamında Stres Düzeyi: Adana Özel Ata Evi Yaşlı Bakım ve Dinlenme Evi Örneği” adlı araştırmasıyla ve sosyal hizmet uzmanları Büşra Demir, Helbest Jiyan Gönüllü, Hülya Altun ve Suna Zıla Kartal “Heteroseksüel Sistem İçerisinde Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli Sosyal Dışlanmaya Maruz Kalan LGBTİ+ Bireylerin Psikososyal Yaşamları” adlı araştırmalarıyla katkı sunmuşlardır.

Proje tanıtımı köşesinde; Sosyal Hizmet Uzmanı, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Aleyna Yıldırım ve İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 4. sınıf öğrencisi Meryem Erol “Covid-19 Pandemi Döneminde İstanbul’da Sosyal Hizmet Sunan Kurumların Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi ve İkinci Dalga Kriz Süreci İçin Stratejik Sosyal Hizmet Yönetimi Dâhilinde Proaktif İş Planı Geliştirilmesi Projesi” isimli projeyi bizimle paylaşmışlardır.

Öğrenci köşemizde; İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi İsmail Kuruhalil, “Etik Karar Verme ve Değerlendirme Süreci Bağlamında Sosyal Hizmet Açısından 12 Kızgın Adam Filminin İncelenmesi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 2. Sınıf Öğrencisi Mahsum Kızıl, “Dünya Mavidir Tıpkı Portakallar Gibi”, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 4.Sınıf Öğrencisi Meltem Altun “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik/R.G 03.03.2015 Tarih-29284 Sayı” ve “İlişki Bağımlılığı”, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü 3.Sınıf Öğrencisi Selcan Kırıcıoğlu, “En Sağlıklı ve Güvenli Tedbir Evde Kalmak mıydı?” adlı yazıları ile katılım göstermişlerdir.

Şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkesi gereği dergide yer verdiğimiz 2020 Yılı Temmuz-Aralık dönemini kapsayan SHUDER Genel Merkez Yönetim Kurulu faaliyet raporu meslektaşlarımızın ve üyelerimizin bilgisine sunulmuştur.

Bu Derginin ortaya çıkmasında emek vererek katkı sunan herkese teşekkür ediyorum.

Sevgi ve saygılarımla. 20 Ocak 2021

Abidin ÖZDEMİR
Editör
Sosyal Hizmet Dergisi Yayın Kurulu Adına

HAYATTA KALMANIN YENİ ADI: SOSYAL MESAFE

Fayık YURTKULU¹
Miyase AKÇAY²

Özet

Aralık 2019'da COVID-19 salgınının tüm dünyaya yayılması ile beraber, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de enfeksiyonla mücadele için pandemi kapsamında hijyen, maske ve sosyal mesafe kuralları uygulanmaya çalışılarak insanların korunması ve virüsün yayılımının en aza indirilmesi amaçlandı. COVID-19 salgını nedeniyle uygulanan ve dillere pelesenk olan “sosyal mesafe” kavramı toplumu hemen her alanda etkilemiş, tedirgin etmiş ve kaygı yaratmıştır. Bu çalışmada COVID-19 salgını sonrası ortaya çıkan virüsten korunma kurallarından olan sosyal mesafe kavramının insanlarda ne ifade ettiği ve pandemi ile değişen yaşam değerlerimizle ilgili varsa ortaya çıkan yeni gelişmeleri yakından tanımak, bilimsel literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Araştırmanın yapıldığı dönemde Dünya’da ve Türkiye’de COVID-19 salgınının devam etmesi nedeni ile katılımcılara internet üzerinden ulaşılmıştır. Dolayısıyla araştırmanın evreni araştırmacının sosyal medya etki alanıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmanın örneklemi ise sosyal medya kullanan ve çevrimiçi ortamda araştırmaya destek olmayı kabul eden basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle ulaşılabilen 145 kişiden oluşmuştur. Araştırma verileri ‘Sosyodemografik Bilgi Formu’ ve ‘Sosyal Mesafe Anketi’ aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda; katılımcılardan alınan bilgiler doğrultusunda “sosyal mesafe” kavramının korku yaratıcı, kaygı uyandırıcı, gelenek ve değerlerimize ters düşse de, sağlık ve virüsün üzücü etkisinden korunmak için gerekli olan bir uygulama olduğunu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Pandemi, karantina, sosyal mesafe, fiziksel mesafe.

1. GİRİŞ

2019 yılının sonlarına doğru ilk olarak Çin’in Wuhan kentinde insan sağlığı üzerinde olumsuz ve sonu ölümle biten belirtileri ile baş gösteren ve Wuhan Belediyesi Sağlık Komitesi’nin nedeni belli olmayan zatürre vakalarının ortaya çıkmasını duyurması ile beraber ilk önce Çin’de, daha sonra ise Dünya Sağlık Örgütü’nün açıklamaları ile yaşadığımız evrende yeni bir salgın türünün ortaya çıktığı gerçeği ile yüz yüze kaldık. 11 Şubat 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (WHO) koronavirüs kaynaklı bu yeni tip hastalığa COVID-19 adını verdi ve Mart ayında da küresel salgın anlamına gelen "pandemi" ilan edildi (WHO, 2019).

COVID-19 adını; taç kelimesinin İngilizce karşılığı olan Corona’nın “CO’su, Virüs’ün “Vİ’si ve hastalık kelimesinin karşılığı olan Disease’in “D’sinden almıştır. SARSCoV ve MERS-CoV ile aynı

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı

² Sosyal Hizmet Uzmanı

türden olduğu halde genetik özellikler bakımından farklı olan COVID-19'un çıkış sebebi bilinmemekte birlikte Çin'in kalabalık bir kenti olan Wuhan'daki deniz ürünleri bulunan pazarda satılan, farklı hayvan türlerinin sebep olduğu düşünülmektedir (Zhou ve diğ., 2020). COVID-19 bulaşan insanlardan öksürme, hapşırma ile etrafa damlacıkların salınması veya hasta kişilerin temas ettiği yüzeylerden diğer insanlara bulaşmaktadır. COVID-19'ın insanlarda her hangi bir belirti göstermeden geçirilebileceği gibi, sağlık camiasında kabul edilen ve insanlarda en fazla görülen COVID-19'ın belirtileri; ateş, öksürük ve nefes darlığıdır. Şiddetli vakalarda zatürreye, ağır solunum yetmezliğine, böbrek yetmezliğine ve ölümlere neden olmaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2020a).

Dünya geneline hızlı bir şekilde yayılan COVID-19 salgınının Türkiye'de ilk tespit edilen COVID-19 vakası, Sağlık Bakanı Fahrettin Koca tarafından kamuoyuna 11 Mart 2020'de düzenlenen basın toplantısı ile duyurulmuştur (Karataş, 2020). Bakan Koca burada yaptığı açıklamada, ülkemizde tespit edilen ilk COVID 19 vakasının bir erkek hasta olduğunu ve bu erkek hastanın virüsü Avrupa teması olarak aldığını ifade etmiştir. Ülkemizde COVID-19 virüsüne bağlı ilk ölümün ise resmi kaynakların belirttiğine göre 15.03.2020'de gerçekleştiği kabul edilmektedir.

Ülkemizde görülen ilk COVID 19 vakasından 5 gün sonra okullar tatil edilerek ülke genelinde eğitime ara verilmiştir. 3 Nisan itibari ile de Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kısmi olarak sokağa çıkma yasağı olduğu bildirilmiş, insanların toplu olarak bulunduğu çarşı, pazar ve market gibi mekanlarda maske ile dolaşma zorunluluğu getirilmiş ve genel bir tedbir alınarak uluslar arası tüm ülkelere uçuşlar durdurulmuş, ulusal sınırlar giriş ve çıkışlara kapatılmıştır (resmigazete.gov.tr., 2020)

Süreç içerisinde gözlemlenip görüldü ki, COVID-19 salgını toplum içinde bazı yaş gruplarını daha fazla olumsuz yönde etkilemektedir. Bu grupların başında da 65 yaş üstü vatandaşlar gelmekte, bu yaş grubunda olup özellikle kalp, diyabet gibi benzeri kronik hastalıkları olan kişiler için COVID-19 daha fazla risk teşkil etmektedir (WHO, 2020b). Bir diğer grup ise kendini hijyenik anlamda koruyamayan çocuklardır. Alınan karar ile 65 yaş üstü ileri yaş grubundaki kişiler ve 20 yaş altı gençler ile çocuklara sokağa çıkma yasağı getirilerek bu yaş gruplarında bulunan vatandaşların korunması amaçlanmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

COVID-19 pandemisi, hastalığa yakalanan bireylere fiziksel acılar vermekle birlikte, hem hasta bireylerde hem de sağlıklı bireylerde panik, üzüntü, korku ve öfke gibi ruhsal çöküntü ve yıkım yaratan olumsuz durumlar yaratmaktadır (Reger vd., 2020; Thunström vd., 2020). COVID-19 öksürük veya hapşırık aracılığı yayılan damlacıklar ile bir kişiden diğer kişilere kolayca bulaşabildiği gibi nesneler ve yüzeylere temas etme ile de bulaşabilmektedir. Virüsün yakın temasla yayılmasını önlemek için insanların aralarına belirli bir mesafe koymalarının üzerinde durularak önlemler alınması ve toplu alan yasakları ile küresel olarak uygulanan politikaların başlaması ile "Sosyal Mesafe" kavramı günlük hayatımıza doğrudan girmiş oldu.

Pandemi koşulları içerisinde yapmaya çalıştığımız bu çalışma ile doğrudan bütün hayatımızın içine giren “sosyal mesafe” kavramının insanlarda ne anlam ifade ettiği, pandemi süreci ile değişen yaşam değerlerimizle ilgili varsa ortaya çıkan yeni gelişmeleri yakından tanımak ve bilimsel literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır.

1.1. Pandemi ve Karantina

1.1.1. Pandemi

Pandemi, birçok ülkeyi ve milyonlarca insanı etkileyen, bazen de tüm dünyayı saran büyük ölçekli salgınlardır (WHO, 2010b). Bir hastalığın pandemi ilanı Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından yapılıyor. Pandemi olması için, bir virüsün ya da bakterinin insanların önceden bağışıklığı olmayan, insandan insana geçmesi kolay olan ve ağır rahatsızlıklara sebep olan organizma olması gerekmektedir (Kilbourne, 1977).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) tanımlamasına göre, bir hastalığın pandemi olabilmesi için kabaca üç kriter aranıyor:

- Yeni bir virüs olması
- İnsanlara kolayca geçebilmesi
- İnsandan insana kolay ve sürekli bir şekilde bulaşması

Pandemiler, kişilerin kendilerine ve sevdiği insanların sağlıklarına yönelik tehditler olması sebebiyle birçok başka psikososyal stres faktörüyle ilişkilidir. Bu stresler; hayatın genel işleyişinde yaşanan aksamalar, kişilerin ailelerinden ve arkadaşlardan ayrılması, gıda ve ilaç sıkıntısı yaşanması, maddi kayıplar, karantina ve sosyal mesafe uygulamaları sebebiyle sosyal izolasyon ve okulların kapanması olabilir (Shultz, Espinel ve Diğ., 2008).

1.1.2. Karantina

Tıp alanında kullanılan karantina kelimesinin kökeni İtalyanca “quarantina”dan gelmektedir, anlamı “Kırk gün”dür. Karantinanın genel tanımı; bulaşıcı bir hastalığın yayılarak çoğalmasını önlemek amacı ile belli bir bölgenin kontrol altına alınıp bu bölgeye giriş ve çıkışların engellenmesi şeklindeki uygulamalardır. Karantinada amaç taşıyıcı olması muhtemel kişinin diğerleriyle temasını keserek toplumun geri kalanının hastalık kapma olasılığını azaltmaktır (Damir, 2019). Karantina, karantina geçirenler için genellikle tatsız bir deneyimdir. Sevdiklerinden ayrılma, özgürlüğün kaybedilmesi, hastalık durumuyla ilgili belirsizlik ve can sıkıntısı, bazen dramatik etkiler yaratabilir. Karantinanın dünyada bilinen ilk uygulamaları VII. yüzyıla dayanmakla birlikte vebaya karşı uygulanan ilk karantina, XV. yüzyıl sonlarında, Doğu’dan gelen gemilere karşı Akdeniz limanlarında uygulanmıştır. Osmanlı Dönemi’nde karantina yerine “usul-ı tahaffuz” ve karantina yerlerine de “tahaffuzhane” kelimeleri kullanılmıştır (Ayar, Kılıç, 2017). Karantinada olmak, herkes için zor ve karmaşık bir durumdur. Sevdiği insanlardan uzak kalmak, özgürlüğünün kısıtlanmış, kendi kontrolünü kaybetmiş olma hissi,

ücret kaybı, dayatılan bir duruma uymak, kendi sağlığı ile beraber yakınlarının sağlığı ile alakalı belirsizlik durumu kişilerde üzüntüye sebep olmakta, bazen ise kişiler ve/ veya toplum üzerinde ciddi dramatik etkiler yaratabilmektedir. (Samantha, Rebecca ve Diğ. 2020).

1.2. Sosyal Mesafe ve Fiziksel Mesafe

COVID-19 hayatımıza girdiğinden bu yana, COVID-19' ün yayılmasını önlemek için alınan önlemlerin önemli bir parçası olarak sosyal mesafe kavramı ifade edilirken, bu süreçte “sosyal mesafe” ve “fiziksel mesafe” kavramları da dillere dolandı. Bu iki kavramın anlamı ne? Çok fazla tartışılan ve halen de tartışılmaya devam eden bu iki kavram birbiri yerine kullanılabilir mi?

Sosyal Mesafe: Belirli sosyal bir sınıfa ait olan herhangi bir kişinin, başka sınıflarla ve o sınıfta bulunan kişi ve gruplar ile ilişkilerini, bir toplum içindeki sınıfların kendi aralarındaki ilişkilerini ve belirli nüfusların aralarındaki sosyal farklılıklarını gösteren kavram “sosyal mesafe” kavramıdır (Bogardus, 1959). Bogardus, 1925 yılındaki çalışmasında sosyal mesafenin gruplar arasındaki etkileşimin doğasını gösterebildiği gibi sosyal ilişkilerin niteliklerini de ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Bundan yola çıkılarak sosyal mesafe grupların anladıkları yakınlık derecelerinin (evlilik, dostluk, komşuluk gibi) sosyal onaylama düzeylerinin de göstergesi olabilir. Sosyal mesafe sosyal psikolojide din, milliyet, ırk gibi, farklı sosyal gruplara üye kişilerin birbirlerini onaylama veya onaylamama derecesidir (Budak, 2000). Sosyolojik bakımdan sosyal mesafeye (*social distance*) bakarsak, sosyal grupların özel alan (mahremiyet) sınırlarını hangi mesafede tutmaya istekli olduklarını gösteren, toplumsal değişkenlere dayanan benzerlik, yakınlık ve uzaklıktır (Marshall, 1999).

Başka bir açıdan baktığımızda sosyal mesafe, enfekte kişilerin (kişinin hastalığa neden olan bir organizmadan etkilenmesi) hastalığı diğer kişilere bulaştırma olasılığını en aza indirmek amacı ile sağlık yetkilileri tarafından uygun görülen veya zorunlu kılınan uygulamaları ifade eder (Finkelstein, Prakash ve Diğ., 2010). Sosyal mesafe, salgının ciddiyetine göre; enfekte kişilerin karantinaya alınması, okulların- iş yerlerinin kapatılması, eğlence merkezleri gibi mecburi olmayan işyerlerinin kapatılması, zorunluluk arz etmeyen şehirlerarası seyahatlerin iptal edilmesi, hastalık taşımayan kişilerin mümkün olduğu kadar evde kalıp dışarı çıkmaması gibi durumların bir kısmını ya da tamamını içerebilir (Pan-Canadian Public Health Network, 2016; DSÖ, 2010b). Ayrıca kişilerarası mesafenin de artırılması önerilmektedir. Önerilen mesafeye örnek, enfeksiyon belirtileri gösteren kişilerden 1-2 metre uzakta durmak (Pan-Canadian Public Health Network, 2016; WHO, 2010a).

Sosyal mesafenin var olan koşullarda etkili olabilmesi için belirlenen mesafenin hemen, dikkatli ve tutarlı bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Özellikle çocuklar ve gençler açısından sosyal mesafe önemlidir (okulların kapatılması, çocukların ve gençlerin evlerde kalması), nedeni ise bu yaş gruplarının enfeksiyonun yayılmasına orantısız bir şekilde katkıda bulunmasıdır (Cauchemez vd., 2009; CDC, 2007; Fraser vd. !., 2009; Stebbins vd., 2009).

Fiziksel Mesafe: Fiziksel mesafe, bulunulan mekanda diğer insanlarla aranızda 1,5 metre mesafe bırakmanız anlamına gelir. Bilim ve sağlık uzmanları COVID-19’ün toplumda yayılma hızını önleyerek kesmek için “fiziksel mesafe” kavramının hayati önem taşıdığı üzerinde duruyorlar (Sağlık Bakanlığı, 2020). Günlük yaşamımızda çevremizde bulunan insanlarla aramızdaki fiziksel teması azaltarak en az 1,5 metrelik mesafe koymamız COVID-19’den etkilenme olasılığımızı azaltıyor, yaşanan toplumun sağlığı için hepimiz sorumluluğumuzu bilmeli ve gereken önlemleri almalıyız. Kronik ve yaygın bir yalnızlık yerine fiziksel mesafe düzenlemesiyle bir arada kalabiliriz (Zaki, 2020).

COVID-19 salgınının ilk günlerinde bireylerin “sosyal izolasyon” uygulamalarının gerekliliği üzerine konu uzmanları görüşlerini açıkladılar. Fakat kısa zaman sonra pandemi sürecindeki mücadele amaçlı belirlenen sosyal izolasyon ile kastedilenin aslında sosyal değil “fiziksel izolasyon” olduğu anlaşıldı (Hekimoğlu, 2020). Erkal (2020)’de yaptığı açıklamada, üstünde durulması gereken kavramın insanlarımızın birbirine olan fiziki mesafesidir. Fiziki mesafe korunmadan, ara açılmadan öldürücü virüsle mücadele etmek zor olmaktadır. Fertler arasındaki fiziki mesafeyi açabilmek için öncelikle toplumda sosyal mesafeyi fertler arasında daraltmak gerekir. Bunun için fertleri virüsle mücadelede daha fazla bilgilendirmek, farklı yaklaşımlarla zihinleri karıştırmamak, insanları şuurlandırmak ve ortak aklı ve sosyal kabulü işler hale getirmek gerekmektedir. Şu halde; asıl olan fiziki mesafedir demiştir.

1.3. Karantina ve Sosyal Mesafe Hayatımızda Neleri Değiştirdi?

Her ülke, dünya çapındaki bu salgına karşı kendi psikososyal, ekonomik ve kültürel değerleri üzerinden farklı farklı tepkiler vererek salgına karşı uygulama ve yaptırımlar geliştirdi. Dünyayı etkisi altına alan COVID-19 virüsü Mart 2020’den itibaren ülkemizde de salgın şeklinde görülmeye başlanmasıyla birlikte uygulama ve yaptırımlarla beraber iş hayatımızdan, sosyal hayatımıza birçok şeyi bir daha geri dönmek üzere değişime uğrattı.

Dünya genelinde COVID-19 virüsünün salgın şeklinde yayılımının farkına varılması ile beraber alınan tedbirlerle bir anda ülkeler kendi vatandaşlarını evlere kapatırken bir yandan da vatandaşlarının yaşamlarını sağlıklı bir şekilde idame ettirebilmeleri için her türlü psikososyal ve ekonomik kaynaklarını seferber ederken, pandemiyi önlemeyebilmek amacıyla etkili yöntemleri kararlılıkları ile uygulamak için bu işlemleri kontrollü olarak yürütebilmenin yollarını bulmaya çalıştılar. Her ülke bu süreçte COVID-19 virüsünün yayılmaması için bir yandan ülke sınırları içerisinde izolasyon sağlamaya çalışırken bir yandan da ekonomik kaynaklarının durmaması için çareler aramaya başladı. Dünyayı etkisi altına alan COVID-19 virüsü, doğal olarak beklenmedik bir anda hayatımızın tüm alanlarını, yaşam şeklimizi, sosyal çevremizi, ekonomik hayatımızı ve iletişim içerisinde olduğumuz bireylerle olan ilişkilerimizi her yönüyle ciddi anlamda etkilemeye başladı.

Toplumu oluşturan fertler birbirleriyle etkileşim içindedir. Bu etkileşim sonucunda ortak paylaşım değerleri olan toplumsal değerlerin, insanın varlığıyla beraber var olduğu bilinmektedir. Bu değerler, kişiler tarafından kabul edilen, benimsenen ve insanların hayatında etkili olan şeylerdir. Toplumsal

değerler olarak sayılacak olan, sevgi-saygı, hoşgörü, özgürlük, adalet-eşitlik, kardeşlik, yardımlaşma, doğruluk, çalışkanlık, misafirperverlik, şefkatli ve merhametli olmak, kültürel mirasa sahip çıkmak gelecek kuşaklara aktarılması gereken önemli değerlerdendir (Göz, 2014). Evlere kapanmak, özgür olmadığımızı hissetmek, sevdiğimiz ve iletişim içerisinde olduğumuz insanlardan ayrı kalmak gündelik yaşantımızı ve geleneksel değerlerimizi beklenmedik şekilde farklılaştırdı.

Etkileri tahmin edilemeyen salgın hastalıklar gibi durumlarla karşılaşıldığında bireylerin panik, korku, umutsuzluk, sakınma ve korunma davranışları göstermeleri doğal kabul edilmektedir (Beck, 1992). Kaygı, korku, tedirginlik gibi hisler bütün toplumu sarmaya başladığında, kişileri korku ve kaygıyı meydana getiren unsurlar yönlendirmeye başlar ve geleneksel dayanışmanın zayıflamasıyla beraber büyük kentlerde yalnızlaşan fertler kendini daha fazla korunmasız ve güçsüz hissettiğinden dolayı güvensizlik hissi artmaktadır (Furedi, 2014). Evlerde uzun süre kapalı kalmak, sosyal çevre ve işlerden uzak olmak psikolojik sorunların ortaya çıkmasına neden oldu. Evlerinde çalışma imkanı bulunanlar ile işe gitmek zorunda olanlar arasındaki sosyal dengesizlik belirgin bir şekilde gözler önüne serildi (Akçabozan, 2020). Salgınla beraber hayatımızda yer edinen sosyal/fiziksel izolasyonun insanı ilişkilerimizi olumsuz yönde etkilediğini hep birlikte tecrübe etmekteyiz. Yaşanan bu süreçte ortaya çıkan ve maalesef ki oluşan şartlar nedeniyle bireylerin kendi özgür iradeleri dışında alınarak uygulamaya konulan tedbir ve kararlar, özellikle ileri yaş bireyler, gençler, kadınlar, engelliler (özel gereksinimli bireyler), mülteciler ve çocukların yaşamları üzerinde her boyutta etkilenmeler yarattı (Kara, 2020).

COVID-19 salgını pek çok alanda olduğu gibi toplumun en önemli kurumu olan ailenin yapısını, işlev ve rollerini de etkilediği görülmektedir. Geline nokta toplum sağlığını koruma adına kabul edilen ve ortaya konan “Hayat Eve Sığar”, “Evde Kal” söylemleri ile pandeminin önlenmesi amacıyla toplumda farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır. Hayatı öneme sahip bu çağrılar desteklemek için uygulamaya konulan uzaktan eğitim ve evden çalışma yöntemleri tüm yaşayışımızda olduğu gibi aile üyelerinin günlük rutinlerinde de büyük değişim ve değişiklikler yaratmıştır. COVID-19 salgınıyla beraber aile içinde kadınların rolleri (kadın, eş, anne, çalışma), ev işleri (temizlik, yemek, hijyen), çocukların bakımı (eğitimi, etkinlikleri, sağlıkları) gibi konularda destek aldıkları aile büyüklerinden destek alamamış ve bu alanlarda tek başlarına baş etmek zorunda kalmış, tüm bu yüklerle birde çalışma yaşamı olan annelerin evden çalışmaya devam etmeleri, yani COVID-19 sürecinde kadınların iş alanlarını, özel alanlarına taşımak zorunda kalmaları ve bir çok rolü tek bir alana sığdırmak kadınlar için pandemi sürecinde zorunluluk olmuştur (Akbaş ve Dursun, 2020).

İleri yaş grubundaki bireyler (60 yaş üstü), özellikle kronik rahatsızlığı olanlar (tansiyon, kalp rahatsızlıkları, diyabet), COVID-19 riskine karşı daha hassas konumdadırlar (WHO, 2020b). İleri yaş grubundaki bireyler sağlıkları ile ilgili riskle birlikte, pandemi döneminde hayatlarını devam ettirmede de zorlanmaktadır (United Nations, 2020a). Hastalığın yayılmasını en aza indirmek için uygulanan sosyal mesafe kuralları doğru işlemezse ileri yaş bireylerin desteğe en çok ihtiyacı olduğu zamanda

toplumdan izole olmalarına sebep olabilir. Toplumdan izole olmak yalnız yaşayan ileri yaş bireyler için negatif sonuçlar doğuracaktır (AGE Platform Europe, 2020). Pandemi sürecinde ki bir diğer konuda COVID-19' un ileri yaş rahatsızlığı olarak anlaşılmasına neden olan söylemler yüzünden COVID denilince herkesin aklına ileri yaşta olan bireylerin gelmesidir. Bu tarz konuşmalar yüzünden ileri yaş bireylerin zayıf, önemsiz, değersiz ve topluma yük görülmesine sebebiyet vererek bu gruba giren bireylere karşı negatif düşünceler artmaktadır (Rahman ve Jahan, 2020).

Eğitime sektörüne bakıldığında ise dünya çapında bir milyardan fazla eğitimine devam eden öğrenci, pandeminin ilan edilmesiyle birlikte, devam ettikleri okulların ve üniversitelerin eğitime ara vermesinden etkilenmiştir (UNESCO, 2020). Pandemi gibi daha önce karşılaşılmamış bir durumla karşı karşıya kalan eğitim kurumları ve eğitimciler bu durumla başa çıkmak için büyük çaba göstermelerine rağmen eğitimde ki bu durumun eğitim çıktıları üzerine ciddi sonuçları olacağı düşünülmektedir (Education Cannot Wait, 2020).

Genel olarak yoksulluk kırsal kesimlerde daha fazla görülmektedir (World Bank, b.t.). COVID-19'un kalabalıkta ve sosyal mesafenin az olduğu kentlerde yayılımının daha fazla olması nedeniyle kırsal alanlarda yaşayan kişilerin hastalığa yakalanmaları olasılığı biraz daha alt seviyelerde gerçekleşmektedir. Alınan tedbir ve önlemler ile birlikte yürürlüğe konan yasalar ve sokağa çıkma yasakları nedeniyle iş yerlerinin çalışmalarını durdurulması ile oluşan ekonomik daralma maddi desteklerini kentlerde çalışan yakınlarından sağlayan kırsalda yaşayan kişilere zarar verecektir (Sanchez-Paramo, 2020). Kentlerde ikamet eden yoksullar ise hizmetlere ulaşımın zor olduğu oldukça kalabalık bölgelerde yaşamaktadırlar. Bu durumda salgının bulaşma ve yayılmasını oldukça artırmaktadır (World Bank, 2020). COVID-19 sürecindeki iş azlığı ve maddi sıkıntılar nedeni ile yoksul ailelerde özellikle çocuklarda yetersiz beslenme durumu baş gösterebilmektedir (Van Lancker ve Parolin, 2020). Birçok ülkede, özellikle gelişmekte sürecinde olan ülkelerde yoksul kişiler sosyal güvencesi olmadan çalıştırılarak zaten yoksul olan kişilerin daha da yoksullaşmalarına sebep olacağı tahmin edilmektedir (UNI-WIDER, 2020). Ayrıca salgın sürecinde sokakta yaşayan kişiler ve ülkelerde mülteci olarak bulunan insanlarda oldukça fazla etkilenmekte, hastalığa yakalanma riskleri oldukça yüksek ve yaşamlarını devam ettirmek oldukça zorlaşmaktadır. Dünya genelinde Covid-19 ile mücadelenin ne kadar süreceği belirli olmayan ve insanlar tarafından uygulanan fiziksel olarak kendini izole etmenin getirdiği durağan aktivitelerin sosyal hayatı negatif yönde etkileyeceğini düşünebiliriz. Diğer taraftan insanlar yaşanan fiziksel izolasyon sürecinde sosyal ilişkilerini teknoloji aracılığı (telefon, internet) ile online devam ettirerek sosyal çevreleri ile ilişkilerini sürdürmektedirler. Eğitimciler her duyuruyu yakından takip ederek öğrencileri ile ilişkilerini ve derslerini dijital ortamlarda devam ettirmeye başladılar. Doktorlar acil olmayan hastaları ile video konferanslarla tedaviye devam etti. Sanatçılar milyonlara verdikleri konserlerini sosyal medya üzerinden verdi, tarihi alanlar online gezildi, kültürümüzdeki önemli yere sahip olan kız isteme, düğün ve nikah törenleri çeşitli dijital

platformlarda gerçekleşti. Tüm bu uygulamalarla salgının olumsuz etkileri bir nebze de olsa azaltılmaya çalışıldı.

2. YÖNTEM

Bu araştırma temel olarak, COVID-19 pandemisinin başlangıç döneminde ifade edilmeye başlanan sosyal mesafe kavramından toplumun etkilenme durumu ile yaşamın tüm alanlarında ve sahip olunan toplumsal değerlerde nelerin değiştiğini anlamak ve bilimsel literatüre katkı sağlamak amacı ile yapılmıştır.

2.1. Katılımcılar

Araştırmanın yapıldığı dönemde (08.07.2020 – 14.08.2020) Dünya’da ve Türkiye’de COVID-19 pandemisinin devam etmesi nedeni ile katılımcılara internet üzerinden ulaşmanın daha uygun olduğu düşünülmüştür. Dolayısıyla araştırmanın evreni araştırmacının sosyal medya etki alanıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmanın örneklemi ise sosyal medya kullanan ve çevrimiçi ortamda araştırmaya destek olmayı kabul eden basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle ulaşılabilen Türkiye'nin farklı şehirlerinden (139 kişi), KKTC’ de (5) ve Hollanda’ da (1 kişi) yaşayan toplam 145 kişiden oluşmuştur.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler ‘Sosyodemografik Bilgi Formu’, ‘Sosyal Mesafe Anketi’ aracılığıyla toplanmıştır.

2.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Sosyodemografik bilgi formu; sosyodemografik bilgi içeren 5 adet kapalı uçlu soruyu barındıran katılımcılara ait yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum ve yaşanan yer ile ilgili soruların yer aldığı, araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formudur.

2.2.2. Sosyal Mesafe Anketi

Türkiye’de COVID-19 salgın hastalığı yayılmaya başladıktan sonra katılımcıların duydukları sosyal mesafe kavramı ile ilgili olarak kendi iradeleri ile duygu ve düşüncelerini ifade edebilecekleri, araştırma amacına uygun olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan, 13 adet açık uçlu soru içeren anket formudur.

2.3. Veri Toplama ve Analiz Süreci

Araştırmanın veri toplama süreci 08.07.2020’ de başlayıp 14.08.2020’de bitmiştir. Araştırmada kullanılan sorular Google Anket isimli internet sitesine yüklenmiş ve internet linki halinde, çeşitli sosyal paylaşım siteleri (Whatsapp, Twitter, Gmail) kullanılarak mümkün olduğunca farklı şehirde ikamet eden kişilere ulaştırılmıştır. Belirtilen şekilde ulaşılan katılımcılara veri toplama aracı olan anket doldurmaya başlamadan önce, çalışmanın amacı açıklanmıştır. Katılımcılar tarafından doldurulan anket soruları ortalama 5-10 dakika sürmüştür.

Anket soruları bütün katılımcılara doldurulması zorunlu maddeler olması nedeni ile aynı sırada verilmiştir. Ankette 145 kişi tarafından, demografik bilgiler (yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, yaşadığı şehir) ve 13 uzun cevaplı soru doldurulmuştur. Veri toplama işleminden sonra tüm veriler, Microsoft Excel programında gerekli olduğu düşünülen analizlere tabi tutulmuştur.

3. BULGULAR

3.1. Demografik Bilgiler

Araştırmaya katılan 145 kişinin büyük çoğunluğu kadın olup dağılımı ise; 88 kişi (% 60,7) kadın, 57 kişi ise (% 39,3) erkektir. Araştırmaya katılan kişilerin medeni durumlarına baktığımızda, bu bireylerin 73'ü (% 50,3) bekâr, 72'si (% 49,7) ise evlidir. 88 kadın katılımcının; 45'i evli, 43' ü ise bekârdır. Kadın katılımcıların eğitim düzeyleri; 48 kişi lisans, 16 kişi yüksek lisans, 13 kişi lise, 4 kişi ilköğretim, 4 kişi ön lisans, 3 kişinin ise doktora düzeyinde olduğu görülmektedir. 57 erkek katılımcının ise; 27 si evli, 30 u ise bekârdır. Erkek katılımcıların eğitim düzeyleri ise; 36 kişi lisans, 9 kişi lise, 5 kişi yüksek lisans, 4 kişi ilköğretim, 2 kişi ön lisans, 1 kişi doktora düzeyinde olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine baktığımızda genel anlamda Türkiye ortalamasının üzerindedir. 84 kişi (% 57,9) Lisans, 22 kişi (% 15,1) Lise, 21 kişi (% 14,4) Yüksek Lisans, 8 kişi (% 5,5) İlköğretim Mezunu, 6 kişi (% 4,2) Ön Lisans, 4 kişi ise (%2,7) Doktora mezunu olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı sayısı yüksek olması nedeniyle katılımcı yaşlarını daha düzenli olarak 5'li yaş grubuna alarak değerlendirdik. 16 – 20 yaş grubunda 4 kişi (%2,7), 21 - 25 yaş grubunda 38 kişi (% 26,3), 26 – 30 yaş grubunda 19 kişi (% 13,2), 31 – 35 yaş grubunda 21 kişi (% 14,4), 36 – 40 yaş grubunda 13 kişi (% 8,9), 41 – 45 yaş grubunda 12 kişi (% 8,2), 46 -50 yaş grubunda 9 kişi (% 6,3), 51 – 55 yaş grubunda 21 kişi (% 14,5), 56 – 60 yaş grubunda 8 kişi (% 5,5) bulunmaktadır.

Bu çalışmaya katılan 145 kişiden yaşadığı şehri belirtmelerini istediğimizde; 139 kişinin 81 ilden 34 ilimizi işaretlediğini, 5 kişinin (% 3,4) KKTC'ni ve 1 kişinin ise Hollanda' yı işaretlediği görülmektedir. Çalışmaya katılanlardan 35 kişi (% 24,1) Ankara'da, 22 kişi (% 15,1) İstanbul'da, 21 Kişi (% 14,4) Hatay'da, 8 kişi (%5,5) Aydın'da yaşadığını belirtirken, 53 kişi (% 36,5) ise 30 farklı ilimizde yaşadığını belirtmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Bireylerin Bazı Özellikleri

ÖZELLİKLER	N	%
Cinsiyet		
KADIN	88	60,7
ERKEK	57	39,3
Medeni Durumu		
EVLİ	72	49,7
BEKAR	73	50,3

Öğrenim Durumu

İLKÖĞRETİM	8	4,2
LİSE	2	13,7
ÖNLİSANS	6	4,2
LİSANS	84	57,9
YÜKSEK LİSANS	21	14,4
DOKTORA	4	2,7

Yaş Grubu

16 – 20 YAŞ GRUBUNDA	4	2,7
21 -25 YAŞ GRUBUNDA	38	26,3
26 – 30 YAŞ GRUBUNDA	19	13,2
31 – 35 YAŞ GRUBUNDA	21	14,4
36 – 40 YAŞ GRUBUNDA	13	8,9
41 – 45 YAŞ GRUBUNDA	12	8,2
46 -50 YAŞ GRUBUNDA	9	6,3
51 – 55 YAŞ GRUBUNDA	21	14,5
56 – 60 YAŞ GRUBUNDA	8	5,5

Yaşanılan Şehir

ANKARA	35	24,1
İSTANBUL	22	15,1
HATAY	21	14,4
AYDIN	8	5,5
30 FARKLI İL	53	36,5
KKTC	5	3,4
HOLLANDA	1	1,0

3.2. Sosyal Mesafe Anket Bulguları

Burada katılımcıların sorulara verdiği cevaplar hiç değiştirilmeden, onların anlatımıyla kullanılmıştır.

1. Covid-19 başlangıç döneminde ifade edilmeye başlanan sosyal mesafe kavramını ilk duyduğunuzda bu kavram sizde ne düşündürdü?

Bu soruya verilen yanıtların yorumu ve 145 yanıttan bazıları şöyledir;

Genel olarak bu sorunun yanıtlarını değerlendirdiğimizde, yanıt verenlerin çoğu “Sosyal Mesafe” kavramını ilk duyduklarında bu kavramın endişe verici ve korkutucu olduğunu hissettiklerini fakat,

sağlık için gerekli olduğunu düşündüklerini açıklamışlardır. (“Biraz korkutucu ve ürkütücü olduğunu düşündüm”, “Birçok millet ve kişi adına kesinlikle yapılması gereken en önemli kavram olacağını”, “Çok tedirgin etti”, “Pandemi sürecinde yararlı olacağını düşündüm”, “Mantıklı bir önlem olduğunu”, “Toplum içindeki uzaklık ama sağlık açısından gerekli bir uzaklık olduğunu”, “Virüsün çok ciddi olduğunu ve sosyal mesafenin şart olduğunu”, “Hastalığın yayılma hızını düşüreceğini tahmin ettim”, “İnsanlardan uzak dur, hem senin hem karşıdakinin sağlığı önemlidir”).

Sosyal mesafenin gerekli olduğunu hatta bunun aslında normalde olması gerektiğini İnsanlarla araya mesafe koymayı ve sağlığımız için gerekli olduğunu savunanlarda olmuştur (“Hep olmasını istediğim bir kural olduğunu”, “Genel olarak olması gereken bir şey olduğunu düşündüm, sadece hastalık sebebi ile değil daha sonra da devam etmeli ve insanlar buna alışmalı”, “Aslında buna geç kalındığını düşündüm çünkü: Türk milletinin mahrem alan kişisel alan algısı maalesef yok”).

Sosyal mesafenin insanlardan uzak durmak olduğunu ve hastalığın bulaşmasını önlemek için gerekli olduğunu ama bunun nasıl başarılacağından, bu kurala uyulmayacağını düşünen ve artık hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını düşünenlerde olmuştur (“Hastalığın kişiler arasında bulaş riskini azaltmak amaçlı kullanılan bir kavram olduğunu tahmin ettim”, “Ülkemizde nasıl olacak acaba diye düşündüm”, “Covid-19’un bir nebze de olsa önlenmesi toplumumuz açısından gerçek anlamda çok faydalı olacağını düşündüm, iç içe yaşayan bir toplum olduğumuzdan dolayı en başta asla uyulmayacağını düşündüm ki yanılmamışım”, “Hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmayacağını düşündürdü”).

Sosyal mesafe kavramının toplumdaki uzaklaşma, fiziksel mesafe ile karıştırıldığını, daha az sosyal hayat ve bunun doğanın öfkesi olduğunu düşünenler olmuştur (“Sosyal mesafe kavramını ilk duyduğumda kendini toplumdaki uzaklaştırma olarak düşündüm”, “Fiziki mesafe ile karıştırılan bir kavram diye düşündüm”, “Pandemi başlangıcında sosyal izolasyon kavramı ile ifade edilmeye başlanmıştı, yalnızlaşma, herkesten uzaklaşma kavramlarını çağrıştırmıştı, sosyal mesafe kavramı da sosyal ortamlardan mümkün olduğunca uzak durma, kişilerarası mesafe kavramlarını düşündürüyor”, “Doğanın öfkesi”).

2. Covid-19 başlangıç döneminde ifade edilmeye başlanan sosyal mesafe kavramı şuan da sizin için ne ifade ediyor?

Araştırmaya katılan 145 kişi; kendisi için sosyal mesafe kavramının şuan ne ifade ettiğini genellikle şu cümlelerle ifade etmeye çalışmışlardır;

Bir grup katılımcı insanlarla aralarına konması gereken 1,5 m.lik mesafe ve uzak durmanın şart olduğunu, hayati önem taşıdığı ve COVID-19’dan korunma, kendini güvende hissetme, vakayı azaltma anlamı taşıdığı ifade edilmiştir (“Artık uyulması gereken ciddi bir kuralı ve en az 1,5 m mesafeyi ifade ediyor”, “Şuanda benim için, insanlar ile araya en az 1,5 metre fiziki mesafe koyma anlamına geliyor”, “Mutlaka uyulması ve hatta hayatımıza hayat katmamız için yapmamız gereken önemli bir tedbir”, “Hayatta kalmaya devam için kesinlikle mesafe şart, hayatı önem, hayatın bir parçası, temas etmemek”,

“Gittikçe zorlaşıyor, şu an için sosyal mesafe insanlar için sağlık için çok gerekli bir tedbir olduğuna inanıyorum mesafeyi koruyarak kendimizi koruyabiliriz”, “Hastalıktan korunmak için gerekli 3 şarttan biri”, “Bu kavramın bende bulunan ifadesi, insanlar arasında 3 adım mesafe”, “Sosyal hayatta iletişim sırasında bireyler arasında olması gereken mesafe, uzak dur! Kimseye yaklaşma, yüz yüze ilişkide sınırlama, kısıtlanma”, “Covid-19’den korunmayı”, “Bulaş riskini azaltmak amaçlı kullanılan fiziki mesafe yöntemi, virüs geçişini engelleyecek şekilde mesafeli olmak”, “Koyduğun mesafe kadar kendini güvende hissetme durumu”).

Bazı katılımcılar sevdiklerini korumanın şartı olarak ve aslında zaten olması gerekenin bu olduğu yönünde açıklamada bulunmuşlar (“Sevdiklerimizi ve kendimizi korumanın yolunun başta sosyal mesafe kurallarına uyarak sağlayabileceğimizi ifade ediyor”, “Sağlığımız için sevdiklerimiz için önemli olduğunu”, “Kendimi korumam gerektiği kadar karşındakini de korumam gerektiğini ayrıca mevcut salgının şakaya gelmeyecek kadar çabuk ve gizli yayıldığını düşündürdü”, “Bence bu normal hayat şeklimiz olmalı, tabi maske tokalaşmamak falan değil kastım”, “Kültür olarak fazla samimi fazla yapış yapış bir milletiz, kafayla selamlaşma kendini ifade etmek için kelimeleri iyi kullanmak zorunda kalmak gayet olumlu şeyler”).

Bazı katılımcılar sevdikleri ile aralarına konan uçurum olarak nitelendirilmiştir (“Yakınlarımızla aramızda bir uçurum”, “Sarılma isteği, dokunma gereksinimi insanın ruhunu ısıtması için mutlaka cevap bulunması gereken eylemler, bir de gülümsemek, mucizevi etkisi malum ancak maskeler maalesef izin vermiyor”, “Bu biraz yakın ilişkilerin arasına girdi, ama sözlü iletişime hakim olan biri bu süreci güzel kotarabilir”).

3. Sosyal mesafe ev halkı, akrabalar ve sosyal çevrenizle olan ilişki ve iletişiminizi nasıl etkiledi?

Toplumsal olarak aile, akrabalık, hemşerilik ve komşuluk ilişkilerimizin kuvvetli olması nedeniyle sosyal mesafe kuralları ülkemiz açısından oldukça etkili olmuştur. Bu soruya yanıt veren katılımcılar iletişim olarak olumlu ve olumsuz bir şekilde etkilendiklerini dile getirmiş olsa da, hiç etkilenmediğini dile getirenlerde olmuştur. Özellikle ailesinden uzakta olanlar milli ve dini değerlerimiz olan bayramlarda ailelerini ziyaret edememenin zorluğunu yaşamıştır.

Bu soruya cevap veren katılımcılardan bazıları sosyal mesafenin iletişimini hiç etkilemediği yönünde görüş bildirmiştir (“Küçük bir yerde yaşadığım için neredeyse hiç etkilemedi”, “Bir şey değiştirmede”, “Bu konuda pek etkilendiğim söylenilemez çünkü bütün akrabalarım uzak olduğum için kimseyle de görüşme imkanım yoktu”, “Pek fazla değil zaten sosyal değilim”, “Çok etkilemedi evde beraber olduğumuz için”, “Pek etkisi olmadı çünkü köyde yaşam normal şekilde devam etti. Dışarıdan gelenler konusunda mesafeye dikkat edildi”).

Bazı katılımcılar ise oldukça olumsuz olduğu ve sosyal iletişimlerinin azaldığı yönünde görüş bildirmiştir (“Önemli ölçüde, ziyaretler, bir araya gelmeler azaldı”, “Korku endişe oldu, sosyal çevremizle kısıtlamalara gittik”, “Ailemiz ve sevdiklerimizden uzak durmak zorunda kaldık”, “Sosyal

ilişkilerim yok denecek seviyeye indi”, “Çok zorladı, 65yaş üzeri olan annem ve babama aylardır sarılamadığım için kendimi kötü hissediyorum, özellikle onların bulunduğu ortamlarda annemden ve babamda uzak durmaya çalışmak, başka insanları onlardan uzak tutmaya çalışmak bende kaygı uyandırıyor, herkesi ve kendimi potansiyel tehdit olarak görüyorum”, “Sevgimi göstermekte duyulan eksiklik zordu”, “Ev halkıyla değil ama diğer sevdiklerimle, yabancılaşma ve daha mesafeli bir ilişki gerçekleştirdi, yani olumsuz etkiledi”, “Uzun bir süre yüz yüze görüşmemek psikolojik olarak etkiledi”, “Ev de kendi çocuklarımı bile öpememek onlara sarılamamak çok kötü bir duygu ve zor oluyor dışarıdaki hayat içinde asosyal yaşıyoruz artık”).

Bazı katılımcılara göre ise sosyal mesafe kurallarının iletişimlerini olumlu yönde etkilediği görüşündeler (“Bence hepimiz birbirimizin değerini daha çok anladık”, “İlişkiler daha resmi oldu ki daha güzel oldu”, “Olumlu etkiledi aile ile bağlarım güçlendi”, “Daha sağlıklı iletişim kurulabileceğini gösterdi”, “Hem iyi hem kötü, aileme dokunamamak onlarla saatlerce aynı ortamda bulunamamak beni çok yıprattı, ama diğer yandan hayatıma girmelerine mani olmadığım çok gerekli olmayan ilişkileri çok güzel uzak tuttu :) ehe :)”).

4. Sosyal mesafenin sizin üzerinizde yarattığı psikolojik, sosyal ve ekonomik alanlardaki zorlukları nelerdir?

Sosyal mesafenin yarattı psikolojik, sosyal ve ekonomik zorluklar sorusuna yanıt veren katılımcıların açıklamaları şu yönde olmuştur;

Psikolojik ve sosyal olarak yanıt veren katılımcıların büyük çoğunluğu olumsuz görüş bildirse de olumlu görüşleri olanlarda olmuştur (“Kaygı bozukluğum ve panik atağım çok fazla ilerledi”, “Sosyal hayat diye bir şey kalmadı psikolojim altüst oldu halada toparlanmış değilim sevdiklerinizi kaybetme korkusu sardı”, “Çalıştığımız yerde insanlara maske takın eldiven takın diye açıklama ve onlardan gelen tepkiler psikoloji olarak yordu”, “Psikolojik olanı sürekli aman benim yüzümden kimseye bir şey olmasın bende varsa kimseye bulaşmasın paranoyası, sosyal olarak kurallara uymayanlar içerisinde sürekli yaşadığım huzursuzluk ve anlaşmazlık”, “Bekar olduğumdan dolayı daha da yalnızlaştım, sosyal olarak da eskisi kadar beraber kimseyle olamıyoruz”, “Kişisel olarak aldığım tedbirler yani maskesiz dolaşmamak, günlük yapılan temizliğin iki katı seviyeye çıkartılarak yapılmasını sağlayarak temiz ve hijyen sağlamaya dikkat etmeye çalıştığım bu bana zor gelen durumlar olmadı çünkü temizlik yapmayı temiz olmayı seviyorum, sosyal açıdan arkadaşlarıma sarılamamak, herkese bir şüphe ile bakmak zor bir durumdu”, “Kalabalık olduğunu düşündüğüm ortamlara girememek dışında çok sevdiğim insanlara özellikle kızlarıma doya doya sarılamamak beni gerçekten çok üzüyor olsa da bu günlerin geçeceğini düşünerek terapi oluyorum”, “Yok zorluk olmadı, bu kadar gereksiz samimiyetin gereği de yok”, “Çocuklarımı korumak konusunda kaygılıyım”, “Psikolojik olarak sürekli aileme korona bulaşmasından korkuyorum”, “Zorluk yaşamadım, çevremdeki insanları azaltma hedefim doğrultusunda kolaylıklar yaşadım”).

Katılımcılar ekonomik olarak genelde olumsuz cevaplar vermiştir olsa da etkilenmediğini bildirenlerde olmuştur (“Ekonomik olarak da esnaf olduğum için zor durumda kaldım”, “Ekonomik anlamda iş bırakmalar işten çıkarılmalar söz konusu oldu ama beni bu durum etkilemedi”, “Ekonomik açıdan insanların işlerinde eskisi kadar kazanç sağlayamadığımız için zorlu bir süreçten geçmekteyiz”, “Ekonomik olarak beni etkiledi işime tam olarak kendimi veremiyorum işimin gereği olarak insanlarla yüz yüze iletişimle olduğunda bu da beni psikolojik olarak insanlardan uzaklaştırdığından dolayı ekonomik olarak kayıp yaşamaktayım”, “Ekonomik olarak durgunlaşan piyasanın etkisiyle iş bulamama endişesi”, “Eşim iş yerine ücretsiz servis ile gitmek yerine özel aracımızla gitmeye başladı, dolayısıyla bu durum ev ekonomimizi olumsuz etkiliyor”, “İş yerime çok büyük zarar uğrattı kapattık iş yerlerini 10 tane işçinin maaşı verildi ve maddi manevi sıkıntı çektik çekiyoruz”, “Ekonomik olarak düzenli bir maaşım olduğu için o alanda sıkıntı yaşamadım”, “Memur olduğum için ekonomik olarak değişiklik olmadı”, “Ekonomik olarak düzenli bir maaşım olduğu için o alanda sıkıntı yaşamadım”).

Katılımcılardan alınan yanıtlar doğrultusunda sosyal mesafe kuralları ve karantina genel olarak kişileri hem psikolojik hem de ekonomik olarak olumsuz etkilemiş ve zorlamıştır. Özellikle ekonomik olarak sorun yaşayanların özel sektör çalışanları ve kendi özel yeri olan kişiler olduğu, memur olan ve düzenli geliri olanları etkilemediği gözlemlenmiştir. Tabi birde okul konusunda etkilenen öğrenciler var (“Eğitim hayatımı derinden etkiledi eğitim sistemi çokta verimli değil”). Bu süreçte okullardan uzakta olmak, sonrasında uzaktan eğitim ve uzaktan eğitimde internete erişimde zorluk gibi sıkıntıların baş göstermesi öğrencileri de tedirgin etti. Eğitim konusunda öğrenciler ile beraber ebeveynlerde zorlandı, bazı anne-babalar çocuklarına eğitim konusunda yetememe kaygısı yaşamaktadır.

5. Sosyal mesafenin size göre ev halkı üzerinizde yarattığı psikolojik, sosyal ve ekonomik alanlardaki zorlukları nelerdir?

Bu soruya yanıt verenlerin büyük bir çoğunluğu bir önceki soruya verdiklerine paralel yanıtlar vermişlerdir. Hem sosyal, hem ekonomik zorlukların sonucunda psikolojik olarak etkilendiklerini belirtmişlerdir.

Soruya yanıt veren katılımcıların geneli sosyal mesafenin ev halkı üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerini olumsuz olarak nitelendirmiş ve bu olumsuzlukların beraberinde psikolojik etki yarattığını söylemişlerdir (“Ailede OKB (Obsesif Kompulsif Bozukluk) durumu artmakta, haber takip eden birey her geçen gün daha negatif paranoyalara sahip oluyor, akrabalar harici arkadaşları ile görüşmüyor yani onlar da içten bir yalnızlık hissediyor, ekonomik anlamda her şeyin fiyatı artmışken eski tüketim alışkanlıkları sürdürülemiyor ve bu da yine depresyon sürecine meylettiriyor kişileri, ekonomik yetersizlik çeken aile üyeleri ve bunu kendi kusuru olarak görerek suçluluk yaşayan düşünceler artıyor”, “Ailemin de psikolojik ve sosyal açıdan yaşadıkları benim gibiydi, psikolojik olarak stres, öfke ve çatışmaların yaşandığını söyleyebilirim”, “Çocuklar açısından uzun süreli evde oldukları için okuldan ders ten çok uzaklaştılar bilgisayar ve telefon bağımlılığı arttı derslere odaklı bir şey düşünmüyorlar

kayıp nesil olmalarından çok korkuyor ve endişe duyuyorum internet üzerinden sosyal olduklarını düşünüyorlar ekonomik olarak sorarsanız acil ihtiyaç dışında masraflarınızı azaldığını düşünüyorum çünkü okul servisi yok kurslar yok çocukların harçlık derdi yok masraflar azaldı yani”, “Bütün ev halkının psikolojisi bozuldu, çocuklarda korkular oluştu, başta özgürlüğümüzü kaybettik, ekonomik olarak zaten çöktük”, “Aile büyükleri tabii ki daha zor alıştılar, Türk milleti olarak çok samimi olduğumuz için mesafe onları zorladı”, “Her an hastalık kapma korkusu acabalar insanlarla temas etmeme sürekli temizlik ve hijyen malzemeleri tüketimi”, “Sosyal çevreden soyutlanmış gibi hissedildi, ekonomik alanlarda da bazı kısıtlamalar birçok bireyin yaşam şeklini değiştirmesine sebep oldu, haliyle bunlar da psikolojik sorunlara yol açtı”).

Bu soruya olumsuz yanıt veren katılımcılardan ebeveyn olanlar ise kendilerinden çok çocukları için endişelerini dile getiren doğrultuda yanıtlar vermişlerdir (“Eşim ve ben ölürsem çocuğuma kim bakacak özetle çok yoğun psikolojik kaygılar”, “İkiz bebeklerim var ve bu nedenle kardeşim, annem ve babamın hiç bir şekilde çarşı_ pazar da dahil olmak üzere bir yere gitmelerini elimde olmadan da olsa kısıtlamak zorunda kaldım, bayramda dahi yine anne babamın elini öpemedim, bu durum hem sosyalleşmemizi kısıtlıyor hem de ruh halimiz etkiliyor, ayrıca maske temini de belki çok cüzi olsa da bütçemizden bir pay demek”, “Çocuğum en kötü etkilendi, 5 yaşında bir çocuğun aylarca evde kalması sosyalleşmemesi hem sosyal hem de psikolojik gelişimi açısından oldukça etkileyici oldu”).

Yanıtlar arasında olumlu yanıtlar verip bu durumun ev halkında sorun yaratmadığını söyleyenlerde olmuştur (“Çok bir şey değişmedi”, “Hiçbir zorluğu yok”, “Zaman bol olduğundan daha keyifli vakit geçirilebiliyorum”, “Yok denecek kadar az”, “Herhangi bir zorluk olduğunu düşünmüyorum”).

6. Covid-19 başlangıç döneminde ifade edilmeye başlanan sosyal mesafe kavramı yerine Fiziksel mesafe denilseydi bu sizin için ne anlama gelirdi?

Sosyal mesafe kavramı yerine fiziksel mesafe denilseydi sizin için bu ne anlama gelirdi? Diye sorulduğunda katılımcıların büyük bir çoğunluğu sosyal veya fiziksel ne denilirse denilsin bir şey, değişmeyeceğini, iki kavramında onlarda aynı anlama geldiğini belirtmişlerdir (“İnsanlardan uzak durma anlamına gelirdi ki sosyal mesafeyle bir bakıma aynı kavrama denk gelebilirdi”, “Aynı şeyi ifade ederdi bence bilinçaltı olarak zorunlu hissettirirdi”, “Değişen bir şey olmazdı kelime oyunu sonuç aynı”, “Sosyal mesafeyi zaten fiziksel mesafe olarak benimsediğim için benim açımdan fark etmezdi, fiziksel izolasyon veya fiziksel mesafe kavramı olsaydı daha yerinde olurdu, ancak sosyal mesafe aynı zamanda sosyal ortamlardan ve kalabalık etkinliklerden de uzak durmak anlamına geldiği için (benim yaşamım için) daha kapsayıcı olduğu düşünülebilir”).

Sosyal mesafe kavramı yerine fiziksel mesafe denilseydi sizin için bu ne anlama gelirdi? Sorusuna yanıt veren bazı katılımcılar fiziksel mesafe kavramının daha iyi ve daha anlaşılır olacağını, zaten olması gerekenin fiziksel uzaklık olası gerektiğini ve hatta daha az korkutucu olduğunu belirtmişlerdir (“Fiziksel mesafe sadece bedenen uzaklığı çağırıştırıyor lakin sosyal mesafe iletişim açısından da mesafe

koyulması gereken bir tabir gibi lanse edildiğini düşünüyorum”, “Sosyal mesafe ilişki ve iletişimi de kapsadığı için daha genel ve daha kısıtlayıcı bir kelime olarak algılanıyor ama fiziksel mesafe daha çok karşımızdaki insanın ve kendimizin sağlığını korumak için uygulanan bir tedbir”, “Bence daha mantıklı olabilirdi çünkü fiziksel olarak uzak durmamız gerek”, “Sosyal mesafe girdiğimiz ortamlarda insanlarda aramıza konulan mesafe fiziksel mesafe yakınlarımıza dahi dokunmamak”, “Daha anlamlı olur ve fiziksel olarak birbirimize uzak durmamız gerektiğini daha iyi anlayabilirdik”, “İlk soruda da belirttiğim üzere daha doğru bir kullanım olurdu, sosyal mesafe, sosyal ilişki kurmama gibi algılandığından fiziksel mesafe veya sosyal ilişkide fiziksel mesafe şeklinde bir kullanım daha doğru olacaktı diye düşünüyorum”, “Fiziki mesafe biraz daha resmi bilimsel geliyor kulağa sosyal olunca kaçınmak gerekir ister istemez endişe uyandırıyor daha bilimsel gelirdi ve uyum sürecim daha kolay olurdu”).

7. Sosyal mesafe ve fiziksel mesafe sizin için hangi anlamları çağrıştırıyor?

Sosyal mesafe ve fiziksel mesafe size ne çağrıştırıyor sorusuna verilen yanıtların tamamında kişilerin arasına konan ara, uzaklık, mesafe ve gereklilik olarak nitelendirilmiştir (“Uzak durma fiziksel olarak ara boşluk”, “İnsanlarla temas halinde olmamak”, “1 metre kuralı”, “Sevdiklerimize dokunamamak uzak kalmak demek insana verilen en büyük ceza fakat durum sağlık olunca kimsenin katili olmama adına elimizden geleni yapma çabasına girmek”, “Sağlık, rahatlık, güven”, “Sosyal mesafe iletişim ve ilişki fiziksel mesafe ise 1,5 m uzaklık çağrıştırıyor”, “Sarılmamayı”, “Toplu alanda, yakın mesafede bulunmama anlamını çağrıştırıyor”, “Temastan kaçınma, insanlara yaklaşmama”, “Sevdiklerinden uzaklaşmak”, “Herkesten temastan uzak, her ortamda yapışmamak”, “Mesafeli durmak”).

Bazı katılımcılar ise oldukça mizansen yanıtlar vermişlerdir (“Sosyal mesafe hiç görüşmeyelim, fiziksel ise uzaktan sev beni”, “Kişilerle arama belli bir fiziksel mesafe koymak ve temas etmemek”, “Sosyal Mesafe "Altın gününe gidebilirsin ama 8 kişi yerine 5 kişi çağırıp mesafeli oturmalısın", fiziksel mesafe: " Altın gününe gitme" betimlemeleri uygun sanırım”, “Türk usulü yakın temas tokalaşma sarılma yok”, “Sosyal mesafe tüm ilişkilerini kopar insanlardan kaç fiziki mesafe belli uzaklık koy anlamı çağrıştırıyor”).

8. Sosyal mesafe yerine Fiziksel mesafe denilseydi çevrenizle olan ilişkileriniz pandemi sürecinde nasıl etkilenirdi?

Sosyal mesafe değil de, fiziksel mesafe ifadesi kullanılsaydı sorusuna verilen yanıtların çoğu “6. Covid-19 başlangıç döneminde ifade edilmeye başlanan sosyal mesafe kavramı yerine Fiziksel mesafe denilseydi bu sizin için ne anlama gelirdi?”, sorusuna verdikleri yanıtların aynısını vermişlerdir.

Kavram kargaşası yaratmış olsa da katılımcıların bir kısmı her iki durumda da ilişkilerinin etkileneceğini bu yüzdende sosyal mesafe veya fiziksel mesafe denmesinin fark yaratmayacağını düşünse de, (“Yine aynı şekilde etkilenirdi, söylemde yanlış kullanılsa da mahiyeti değiştirmezdi”,

“Etkilenmezdi çünkü benim için kavramsallaştırmanın hatalı olması neyin anlatılmak istendiğinin önüne geçmedi”, “Yine aynı şekilde gerekli tedbirleri alırdım”).

Bir kısım katılımcı ise; daha az endişe duyulacağı yönünde, sosyal mesafe kavramının anlam olarak her anlamda uzak durmak olduğu ve bu yüzden ilişkilerin koptuğu ve daha fazla endişe uyandırdığı düşünülmekte. Ama fiziksel mesafe denilse idi daha az endişe verici olduğu, yine insanlarla ilişkilerin devam edeceği sadece sarılma, öpme, kucaklaşmadan uzak durularak gerek büyüklere, gerekse aile fertlerine karşı daha iyi etkisi olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir (“İnsanlar/halk aralarında belli bir fiziksel mesafe koyarak da pandemi sürecini gergin ve huysuz olmadan geçirebilirlerdi”, “Bu kadar olumsuz etkilenilmezdi”, “Kendimizi daha az asosyal hissedebilirdik”, “Görüşmelerimde daha sık ama fiziksen mesafemi koruyarak oturdum”).

9. Uygulanan sosyal mesafe kurallarından memnun musunuz? Hangi açılardan?

Bu soruya yanıt veren katılımcılar büyük bir çoğunluğu aslında sosyal mesafe kurallarından memnun fakat uyulmamasından, bazı kişilerin duyarsızlığından şikayetçi ve kurallara uymayanlara daha fazla yaptırım uygulanmasından yana olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir (“Memnunum kendimi daha güvende hissediyorum”, “Memnunum, gereksiz insanları hayatımdan çıkarmak için güzel bir fırsat oldu”, “Kişisel mesafesi çok yakın, birbirine dokunmayı temas etmeyi çok seven bir toplum olduğumuz için sosyal mesafe kurallarına çok uyulduğunu düşünmüyorum, büyükşehirde olduğumuz için belki yaşamlarımıza mesafe koymak bizim için daha kolay oldu ama kırsal kesimde hala eski selamlaşma ve fiziksel temas devam ediyor, insanlar bu duruma uyum sağlamadılar diye düşünüyorum”, “Mesafe kuralları güzelde insanlarımız duyarsız olunca anlamsız”, “Yolda yürürken eskiden insanlar temas ortamı olduğunda doğal olarak rahatsız oluyordum şimdi daha tedbirli hareket ediyoruz bence bu daha iyi oldu”, “Memnunun insanlar sıraya girerken mesafe bırakmayı ve hijyeni daha iyi kavradılar”, “Memnunum çünkü her ne kadar riayet edilmese de yaşadığımız süreç bu kuralın önemini ve gerekliliğini ortaya koymuştur, bence baştan insanlarımızın bu kurallara uymasını sağlamak amacıyla caydırıcı cezai müeyyideler uygulansaydı daha iyi olur ve halkımız zoraki de olsa kurallara uyar ve büyük ihtimalle bu kadar vaka ve ölüm olmazdı”, “Kurallara uyulduğunu gördüğümde evet memnunum ancak uyulmadığı durumlarda herhangi bir yaptırımı olmadığı zamanlara şahit olduğumda bu duruma üzülüyorum, fazla para kazanmak için büyük masaları tıka basa dolduran kafelere, maskesiz içeriye girilmeyen ancak içeride maskesiz oturan insanlardan ve bu durumdan memnun değilim”, “Kurallar mantıklı ve yeterli, ancak uygulamada sıkıntı büyük, "Biz bizyiz nasılsa" mantığı hakim”).

Diğer yandan memnun olmayanlara baktığımızda ise memnun olmama sebebi olarak kurallara uyulmamayı göstermişler (“Hayır herkes iç içe”, “Memnun değilim, insanlar uymamaya yan yana oturmaya, el ele, kol kola, omuz omuza dolaşmaya ve sarılmaya devam ediyorlar”, “Hayır memnun değilim çünkü herkes kurallara uymuyor”, “Yaşadığım yerde insanların yüzde 80 i dikkat etmiyor maalesef ve memnun değilim”).

10. Sosyal mesafe uygulamasının size göre pandemi üzerinde azaltıcı etkisi var mı?

Pandeminin azalmasında sosyal mesafe kurallarının etkisi var mı? Sorusuna verilen yanıtların nerdeyse tamamı evet olmuştur. (“Kesinlikle var kurallara uymak pandemiye yaymadan daha az ölümlerle virüsü daha erken atlatmak demek”, “Tabii ki de, şu an da bu sosyal mesafe kurallarına uyulabilse vakalarda azalma görüleceğini ancak kurallara uyulmadığı için tekrar artmalar görülmeye devam edecektir”, “Eğer bilim insanlarının söylediklerine inanacaksak ki bu durumda bilirdik ki onlar o zaman uyulduğunda kesinlikle azaltıcı etkisi olması lazım”, “Olmasa bu sorulara cevap veremezdim herhalde”, “Evet ancak insanların bu kuralları gerektiği gibi yerine getirdiğini düşünmüyorum”, “Kesinlikle var eğer öyle olmasaydı düğüne cenazeye gerek kalmadan, herkes eskisi gibi davranıp virüsün yayılmasına sebep olur”, “Kesinlikle var, zaten 3 öneriden birisi sosyal mesafe”, “Kesinlikle var, uzak ilişki= daha güvenli hayat”, “Kesinlikle var, hayata hiç bir şey olmamış gibi devam edilseydi covid-19 geri dönüşü olmayan hasarlar bırakabilirdi”).

Katılımcıların hemen hepsi sosyal mesafe kurallarının aslında bulaşmayı engellediği fakat kurallara uyulmadığından dolayı virüsün hala yayıldığı görüşündedirler. Hayatta kalmak ve virüsten korunmanın 3 kuralından birinin mesafe olduğu kanısında olan katılımcıların bu soruya verdikleri tüm yanıtlar olumlu olduğu yönündedir.

11. Ülkemizde uygulanmaya başlanan Sosyal mesafe kuralları 60 ve üzeri yaşta büyüklerimize yönelik geleneksel duygu ve davranışlarımız üzerinde değişimlere neden oldu mu, olduysa hangi konularda?

Sosyal mesafe kurallarının 60 yaş üzeri bireylere geleneksel duygu ve davranışlarımız üzerinde etkisi oldu mu? Sorusuna yanıt veren katılımcıların büyük çoğunluğu büyük etkisi olduğunu, onlar için endişelendiklerini, kaygılandıklarını dile getirmiş, özellikle birbirine sarılma ve el öpmeyi sevgi göstergesi gören toplumumuzda büyüklere sarılamamak ve onları bayram gibi özel günlerde bile ziyaret edememenin hem kendileri, hem de büyüklerimiz üzerinde olumsuz etkileri olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Katılımcılardan bazıları da büyüklere bu süreçte bazı kişilerce saygısızlık yapıldığı, onlarla alay edildiği ve virüsün asıl sebebi olarak gösterilerek kırılıp, incitildiği yönünde görüş belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise daha fazla değer vermeye başladığını ve empati gösterdiği belirten açıklamalar yapmıştır (“Oldu tabii ki en önemlisi el öpme geleneği, ne kadar yaygın kullandığımız bir davranışmış meğer, duygu da bir değer artışı oldu bence, büyüklerimizin riskli grupta olması onları kaybetme korkusu onlara verdiğiniz değeri artırdı”, “Evet merhamet ve empati duygum güçlendi”, “Tabii ki oldu, büyük küçük demeden teması seven ve bu sevgiyi ileten bir toplumuz, pek çok yaşlı anlayış gösterse dahi kendi içlerinde yalnızlaştılar ve sürekli ölümü düşünerek daha da psikolojileri olumsuzlaştı nitekim eğer anneannem yarın ölse onu son kez öpüp koklayamayacak olma düşüncesi bile duygusal yaralara neden olmakta”, “Büyüklerimizin değerinin anlaşılması, daha fazla risk altında olduklarını fark edip onların ihtiyaçları karşılama noktasında daha özverili davrandık”, “Evet oldu,

özellikle gençlerin ve genç yetişkinlerin dillerine pelesenk hale gelen " virüs yaşlılar nedeniyle yayılıyor" şeklinde bir algı oluşması ve bunu sosyal medya üzerinde yaymaları başta kendi aile büyüklerim olmak üzere 60 yaş üzerinde adeta işe yaramıyorum hissi oluşturdu", "Anneanne ve dedemi korumak adına 5 aydır görmüyorum, görüntülü konuşuyorum, anne babam alışveriş ya da yemek yapıp arada bir götürüyorlar, hepimizden koca 1 yıl çalındı", "Onları korunmasız ilan ettik ve cezalandırdık", "Bir çok gençlerin büyüklere hakarete varan davranışlarına, bazı büyüklerimizin vurduğum duymaz davranmalarına, bazı büyüklerimizin çok zavallı durumda olmalarına çok üzüldüm", "Ben ve ailem kendi adımıza, büyüklerimize daha da hassas davranır olduk, daha da özen göstermeye çalışıyoruz, etrafımızda yalnız yaşayan yaşlılarımız için de elimizden gelen desteği vermeye çalışıyoruz", "Evet oldu onları daha çok korumamız gerektiği konusunda, daha çok arayıp sormamız konusunda", "Evet oldu, anne babamdan örnek verim, başka biri anne-babamın elini öpmek istediğinde rahatsız oluyorum, onları korumak için fazla kaygı duyuyorum, zaman zaman annem bana fazla yaklaştığında uyarmak tuhaf oluyor, beni tehlikeli görmüyor ancak ben kendimi onlar için tehlikeli görüyorum, kurumumuzda pozitif vakalar çıktığı için bayram ziyaretlerine gitmedim örneğin, beklentilerini yıkmak, üzülmelerine sebep olmak istemezdim").

Olmadığı yönünde görüş bildirenler sadece olmadı diyerek belli bir açıklama yapmamışlardır. Her soruda olduğu gibi bu soruda da mizansen cevap verenler olmuştur ("Evet oldu Akdeniz toplumu olmanın vermiş olduğu duygu nedeniyle olmamış bir meyveyi yemenin vermiş olduğu buruk tadın vermiş olduğu hoş olmayan bir tadı ve samimiyetten uzaklaşmış gibi bir his", "Olmadı gözümle ve sesimle samimiyetimi geçirdim ben").

12. Sosyal mesafe kurallarının pandemi süreci sonrasında da devam etmesi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Sosyal mesafe kurallarının pandemi sonrası da devam etmesi ile ilgili soruya katılımcılar üç farklı tarzda yanıt vermişlerdir.

Bir grup kesinlikle devam etmeli çünkü sadece COVID değil diğer hastalıklar içinde geçerli olan uygulama olduğunu ve zaten çok gereksiz sarılmalar yaşayan bir toplum olduğumuz yönünde görüş bildirmiştir ("Gayet güzel maske takmaya ve mesafeyi korumaya devam", "Bu hastalıkla yaşamaya alışmamız lazım sosyal mesafe uzun yıllar süreceğini düşünüyorum ondan dolayı sosyal yaşamı alışkanlık haline getirmemiz gerektiğini düşünüyorum", "Bu yüzyılda, sosyal mesafenin oluşturulması gerektiğini savunan ilk insanlardan birisi olduğumu düşünüyorum", "Eski yaşamımıza tamamen geri dönüş yapılamayacağını önlemleri alarak yaşamımızı sürdürmemiz gerektiğini düşünüyorum ve bu yüzden sosyal mesafenin devamının bir sakınca oluşturmayacağını düşünmekteyim", "İyi olur her an her şey olabilir salgın tamamen bitti diye açıklama da yapılmaz bence, mutasyona uğrayıp bulaşır her türlü", "Bence devam etmesi gerekiyor artık hayatımızda virüsler veya salgınlar devam edecek", "Bence zaten herkes kişisel mesafesini oluşturmalı ama kalabalık ve yapışık bir toplumuz, şimdi bile

uyulmuyorken bu alışkanlık haline gelir mi bilmiyorum ben zaten mesafeliydim, fazla yakın temas sevmiyorum”, “Etmeli, çünkü biz çok mesafesiz bir milletiz”, “Mesafeli olmaya devam edilmeli, herkes birbirini şap şup öpmemeli zaten”, “Pandemi sonrasında 1 buçuk metre olmasa bile 1 metre civarı olursa güzel olur, dip dibe yaşamak güzel değil”).

İkinci grup ise devam etmemesinin anlamsız olacağı ve psikolojik olarak etkileneceği yönünde görüş sunmuştur (“Etmesin, yakın olalım birbirimize, benim psikolojim bozulur”, “Hiç istemem çünkü arkadaşlarla bir şeyler yapamamak zor ve sürekli maske ile gezmek zor”, “Tehlikenin gerçekten geçtiğine inanırsak kuralların devam etmesine gerek yok”).

Üçüncü grup ise toplumsal yapı olarak bize uymayan bir kural olduğunu, bizim gelenek ve göreneklerimizin sarılıp-öpmenin, sosyalliğin önemli olduğu ve devam ederse hayatın tatsız olacağı yönünde görüş beyan etmiştir (“Pandemi bittiği an isteyen zaten uygular onun dışında abartılmamalı diye düşünüyorum, insan sevdiklerine sarılmak istiyor, unutmayalım ki sarılmak mutluluk hormonlarını harekete geçirir”, “Bence yapılmamalı çünkü sosyal mesafe dolayısıyla sıklıkla görüştüğümüz kişiler ile daha az görüşüyoruz ve sosyallikten çıkıp asosyal bir toplum olma yolunda ilerliyoruz”, “Olmamalı tatsız tuzsuz bir yaşam”, “Salgın bütünüyle bittiği ve artık adından bahsedilmeyecek kadar hayatımızdan çıktığında sosyal mesafenin de bitmesi taraftarıyım, zira kucaklaşmak akraba ziyareti gibi hasletler bizim kültürümüze uygun ve çok da yakışan değerler”).

13. Sosyal mesafe kuralları devam ederse aile, iş ve sosyal çevrenizle olan ilişkileriniz üzerine olumlu ya da olumsuz etkileri sizce neler olur?

Sosyal mesafe kuralları devam ederse aile, iş ve sosyal çevrenizle olan ilişkileriniz üzerine olumlu ya da olumsuz etkileri sizce ne olur? Sorusuna katılımcılar 3 farklı şekilde cevap vermişlerdir.

Birinci grup olumsuz olacağı kanısındadır. Bu grupta olan katılımcılar; bireyler arasındaki iletişimin zamanla daha azalacağını bu yüzden de insanların birbirlerinden kopacağını, mimiksiz iletişim olmayacağını ve gözden uzak olmanın gönülden de uzaklaştıracağını belirtmişlerdir (“Sanki birbirimizden uzaklaşırız gibi geliyor, zamanla telefondaki iletişimde azalacak ve bağlar kopacak”, “Açıkçası insanları birbirinden uzaklaştıracaktır insanlar zaten mutsuz iyice mutsuz sevimsiz olacaktır artık herkes birbirinden korkar oldu insanlık diye bir şey kalmadı”, “İnsanlar bir birinden uzaklaşır, gözden irak gönülden de irak”, “Olumsuz etki yoğunlukta olur çünkü iletişim mimikler açısından kısıtlı oluyor”, “Asosyal insanlar olarak hayatımıza devam ederiz tatsız tuzsuz hayat olur”, “Olumsuz bence, sarılmak insana güven duygusu veriyor zaten ortam güvensiz, insanlar en yakınlarıyla bile sarılamıyor özellikle hastalık kaptıracağım diye anne babalar çocuklarına yaşlılarına kronik hastalığı olanlarına”).

İkinci grup olumlu olacağı yönünde fikir beyan etmiştir. Sağlık açısından iyi olacağı, başka hastalıklar içinde önemli olduğunu, toplum olarak hijyenik olmayı öğreteceğini ve aslında zaten olması gerekenin bu olduğunu belirtmişlerdir (“Olumsuz bir şey olmayacak her şey sağlığımız için ve bizim birbirimizi ayakta tutma adına sosyal mesafe ve maske ile yaşamaya alışmamız lazım”, “Hiçbir olumsuz etkisi

olacağını düşünmüyorum çünkü bu aslında gerekli olan bir şey sadece Covid-19 nedeniyle değil başka hastalıklarda taşıyor olabilirler”, “Çok olumlu etkileneceğini düşünüyorum, üzerine kitap yazacağım, teşekkürler”, “Hiçbir şey olmaz toplum olarak hijyene önem vermiş oluruz zaten durumun ciddiyetini anlayanlar kurallara uyar ve kafa yormaz”, “Olumlu olur herkes mesafesini korusa da samimiyet olabilir çünkü sevgi içtedir”).

Üçüncü grup ise hem olumlu hem de olumsuz etkileri olacağı yönünde fikir bildirmişlerdir. Görüşmek istemedikleri insanlarla görüşmek zorunda kalmayacaklarını ama bir yandan da iletişim kopukluğu olacağını söylemişlerdir. Özellikle kadınlar için olumlu olacağını, kadınların sokaklarda daha rahat hareket edeceğini belirtmişlerdir (“Hem olumlu hem olumsuz sonuçları olur insanların iletişimi kısıtlanacağı için aradaki anlaşmazlıklar artacaktır, lakin istediğin her an birbirini görememe insanların unuttuğu özlem ve değer bilme duygularını geliştirecektir”, “Olumsuz etkileri ne yazık ki olacaktır ama bu şekilde yaşamaya alışmamız gerekiyor, olumlu açıdan aile bireylerimizle yakından ilgilenmeye, karantina sürecinde ailelerimize karşı bağlarımız kuvvetlendi ancak bazı kesimlerimiz bu durumdan olumsuz etkilendi, sosyal çevremle olan ilişkilerime bakacak olursam oturduğumuz ortamda telefonla uğraşmak yerine birbirimizle paylaşacağımız bir çok şey olduğunu gördük bu durum olumlu yönde etkilemiş oldu”, “Olumlu etkiler sağlık açısından olacaktır, olumsuz olarak belki de toplum içinde soyutlamalara sebep olabilir”, “Olumsuz etkileri insanlar eskisi gibi yakın olmayabilirler aile ilişkilerinde çok da bir etkisi olmasa da akraba ve iş ortamlarında insanlar arasında mesafeli ilişkiler devam eder, olumlu tarafları ise kadınlar açısından daha iyi olur bence sokaklarda kadınlar daha rahat hareket edebilirler”, “Sıcak ilişkiler azalabilir, farklı düzeyde yeni alışkanlıklar olur, olumlu tarafı hastalık bulaşmaması”, “Olumlu etkisi olur, önceden elimi uzattığımda elim havada kalabiliyordu (farklı inanışlar ya da muhafazakarlık nedeniyle), şimdi elimi uzatmadığım için böyle bir davranışla karşılaşp sinirlenmiyorum, herkes benim rahat hissettiğim gibi bana mesafeli olur, bu durumdan memnun olurum, ama ailem ve çok yakın arkadaşlarım için eski yakınlığım tekrar oluşur, sevdiğim insanlara sarılmayı özledim”).

4. TARTIŞMA

Ülkemizde pandeminin başlaması ile beraber toplumu korumaya yönelik 14 kural açıklanmış ve COVID-19 salgınında uyulması gereken kural ve uygulamalar için farkındalık yaratılmaya çalışılmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2020).

1	Ellerinizi sık sık su ve sabun ile en az 20 saniye boyunca ovarak yıkayın.	8	Bulunduğunuz ortamları sık sık havalandırın.
2	Soğuk algınlığı belirtileri gösteren kişilerle aranıza en az 3-4 adım mesafe koyun.	9	Kıyafetlerinizi 60-90°C'de normal deterjanla yıkayın.
3	Öksürme veya hapşırma sırasında ağız ve burnu tek kullanımlık mendille kapatın. Mendil yoksa dirseğin iç kısmını kullanın.	10	Kapı kolları, armatürler, lavabolar gibi sık kullandığınız yüzeyleri su ve deterjanla her gün temizleyin.
4	Tokalaşma, sarılma gibi yakın temaslardan kaçınin.	11	Soğuk algınlığı belirtileriniz varsa yaşlılar ve kronik hastalığı olanlarla temas etmeyin, maske takmadan dışarı çıkmayın.
5	Ellerinizi gözlerinize, ağızınıza ve burnunuza dokunmayın.	12	Havlu gibi kişisel eşyalarınızı ortak kullanmayın.
6	Yurt dışı seyahatlerinizi iptal edin ya da erteleyin.	13	Bol sıvı tüketin, dengeli beslenin, uyku düzeninize dikkat edin.
7	Yurt dışından dönüşte ilk 14 günü evinizde geçirin.	14	Düşmeyen ateş, öksürük ve nefes darlığınız varsa, maske takarak bir sağlık kuruluşuna başvurun.

Salgından dolayı uluslararası ve şehirlerarası seyahat yasakları getirilmiş, kronik rahatsızlığı olan kişiler için uyarılar yapılmış, 65 yaş üzeri bireyler, 20 yaş altı gençler ve çocuklara dışarı çıkma yasakları getirilerek izolasyon sağlanmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020). Toplumdaki hareketliliği azaltmak adına çevresel önlemler alınmış, alışveriş merkezleri, toplu olarak bulunan ibadethaneler ve okullar toplum sağlığını korumak adına kapatılmıştır. Dünyanın her yerinde olduğu gibi bizim ülkemizde de COVID-19 salgınından korunmanın 3 kuralından (Sosyal Mesafe, Maske, Hijyen) en önemlisi sosyal mesafe kurallarına uygun hareket etmek olarak görülmektedir.

COVID-19 salgını insanlık için bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü insanlar artık yaşamlarında pek çok şeyin artık eskisi gibi olmayacağını düşünmekte ve buna göre yaşamlarını planlamaya çalışmaktalar (Zeybekoğlu ve Dursun, 2020). Yaşanan sürecin ekonomik ve sosyal boyutları ile birlikte önemli bir etkisi de psikolojik etkilenme olmuştur. Türk toplumu olarak geleneksel aile yapımız, akrabalık bağlarımız, milli ve dini bayramlarımız bizleri bir arada tutan unsurlarımızdır. Toplumlari ayakta tutan en önemli unsurların başında sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, kardeşlik, yardımlaşma, dayanışma, misafirperverlik, iyilik yapmak, Şefkat ve merhamet sahibi olmak, selamlaşma, kültürel mirasa sahip çıkma değerler gelmektedir (Göz, 2014). Pandemi ile gelen sosyal mesafe kuralları sebebi ile aile üyelerinin birbirleriyle olan yüz yüze görüşmeleri ve akraba ziyaretleri mümkün olduğunca azaltılmaya çalışıldı. En önemli değerlerimiz olan resmi ve dini bayramlarda bir araya gelmeler, aile büyüklerini bu en önemli günlerde ziyaret etmeler, el öpmeler azaldı.

COVID-19 krizi esnasında yaşanan başka bir unsur da ülkemizde de ifade edilen, bu hastalığın bir yaşlı hastalığı olarak algılanmasına sebep olacak söylemlerdir. Bu yüzden Pandeminin etkisini uygulanan kısıtlamalar ve izole edilme dolayısıyla en fazla 65 yaş üzeri bireyler yaşadı. Öyle ki, virüsten ve COVID-19 hastalığından söz edilir edilmez insanların aklına yaşlılar gelmektedir (Newberry, 2020). Bu tür söylemler yaşlıların zayıf, önemsiz ve toplum üzerinde bir yük olarak görülmesine sebep olarak bu grup üzerindeki olumsuz kalıp yargıları daha da şiddetlendirmektedir (Rahman & Jahan, 2020). Yaşa

dayalı olarak yapılan bu tür bir ayrımcılık özellikle hizmetlerin sunumunda ortaya çıkmakta ve yaşlıların hayatlarının ve tedavisinin daha genç olan bireylerinkinden daha az değere sahip olarak algılanmasına sebep olmaktadır (American Psychological Association, 2020).

Pandemi ile gelen sosyal mesafe kurallarının etkisi sadece psikolojik ve ilişkilerde kopuklukla kalmamış ekonomik olarak da bireyleri zor durumda bırakmıştır. İşyerlerinin tedbir amaçlı kapatılması sebebi ile insanlar çalışamaz olmuş, iş yerleri ücret veremez duruma gelmiş, küçük işletmeler ve esnaflar iş yerlerini kapatmakla yüz yüze kalmışlardır. Ayrıca bu süreçte eğitim ve öğretime ara verilmesi hem aileleri hem de okul çağında bulunan çocuk ve gençleri zor durumda bırakmıştır. Uzaktan eğitimle birlikte Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK bir nebze de olsa yaşanan eğitim aksaklığının önüne geçmeye çalışmıştır (MEB, 2020).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Son 10 aydır hayatımızın içinde olan, tüm dünyayı ve ülkemizi etkileyen COVID-19, sebebiyle yaşam şeklimiz ve değerlerimiz değişikliğe uğradı. Toplumsal yaşam, bir arada olma, birlikte paylaşımda bulunma, aile büyüklerini ziyaret edebilme, onların gönlünü alıp hatırlarını sorma, saygıyla ellerini öpme, oturup muhabbet etme gibi insan yaşamını renklendiren, insanı insanla buluşturan ve bireyleri toplum içinde değerli kılan ritüeller yok olmaya başladı. Hastalandığında kapılarının dahi çalınıp “nasılsın, geçmiş olsun, acil şifalar dilerim” dilek ve temennilerin ifade edilemediği, evde ve/veya hastanede hasta yatak kenarına oturulup hastanın durumundan daha çok yaşanan olayların konuşulduğu! O ziyaretler bile özlenir olmaya başladı.

Belki de yüzlerce katılımı gerçekleşecek bir cenaze töreni, tabut taşıyacak birkaç kişi ve az sayıdaki birinci derece yakınlarının katılımı ve defin işleminin acele yapılması ile gerçekleşmekte, ailenin yas tutmasını bir nebze olsa da azaltacak acının paylaşımı olmadan sonlanmaktadır.

Sosyal mesafe toplumsal yaşamı tehdit ederken bireyselliği ön plana çıkarmaya, dayanışma, ortak hareket etme, örgütlenme, mücadele ruhu gibi evrensel değerleri ortadan kaldırmaya zemin yaratmaya devam ediyor görünüyor. Kişilerarası samimiyet ve sevginin işaretleri olan sarılma, tokalaşma, öpüşme gibi tensel temas ortadan kalktı, böylece insanlık insan sıcaklığını içeren bedensel iletişimden yoksun kalmaya başladı. Böylece insanlar arasındaki her türlü ilişki ve iletişim, belirli ölçüler içerisinde hareket etmeye, yakın olmamaya, jest ve mimiklerinin belli olmayacağı maske takma zorunluluğuna hapsedildi. Toplumun ana damarı olan sanatsal ve kültürel etkinliklerin yapılamadığı, yok olmaya yüz tuttuğu bir döneme girildi. Bu durumda toplumsal değerler, temel inançlar ile gelenek ve göreneklerin oluşması, gelişmesi ve kuşaktan kuşağa aktarımı Covid-19 ve buna benzer pandemi koşulları yaratan yeni tür hastalıkların ortaya çıkması ve yarattığı olumsuz koşul ve şartların etkisi nedeniyle şimdilik mümkün olmayacak gibi görünüyor.

Çünkü insan kendisini gelişen bir varlık olarak tanımlarken bu gelişme ne yazık ki doğayı talan ederek, yok ederek gerçekleşiyor. Kendi hazzı için yeni yaşam alanları yaratırken diğer canlılara, bitkilere,

organizmalara yaşam imkanı vermemekte, onların yaşam alanlarını daraltmakta bu da doğanın dengesini bozarken insan yaşamını ve sağlığını önlenemez salgın hastalıklar ile tehlikeye sokmakta, bu durum haklı olarak doğanın acımasız bir şekilde intikam almasına olanak yaratmaktadır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlarda bunu doğrular niteliktedir.

Çalışmaya dahil olan 145 katılımcının verdiği cevapların çoğu sorulan sorularda virüsün kendileri ve ilişkileri üzerindeki psikolojik etkisine de dikkat çekmişlerdir. Yaşanılan süreçte hastalığa yakalanma korkusunun yanında uygulanan sosyal/fiziksel mesafe dolayısıyla sevdikleri ile aralarındaki iletişim kopukluğunun oluştuğunu, bireyleri birbirlerinden uzaklaştırdığını ve süreç böyle devam ederse kuşakları birbirine bağlayan, toplumu bir arada tutan geleneksel bağların da yok olacağı kaygısını taşıdıklarını bildirmişlerdir.

Araştırma bulguları da gösteriyor ki katılımcılar sosyal mesafe kavramının korkutucu, ürkütücü, insanların arasında kopukluk gibi olumsuzluklarına rağmen sağlık ve gelecek için gerekliliği konusunda olumlu görüş bildirmişlerdir. Sosyal mesafenin normalde de olması gerektiğini çok fazla iç içe bir toplum olduğumuzdan kişisel alan ihlallerinin önüne geçilebileceğini düşünenler de bulunmaktadır.

COVID-19 pandemisi yaşanan bu süreçte toplumların her katmanını etkilemekle beraber, pandeminin etkisi özellikle bazı gruplar üzerinde daha ağır olabilmektedir. Salgın ile beraber toplumun büyük bir kesimi, özellikle dezavantajlı gruplar; (özel gereksinimli bireyler, alkol-madde bağımlıları, ileri yaş bireyler, mülteciler, suçlular, istismara uğramış çocuklar, tek ebeveynli aileler, şiddet gören kadınlar vb.), hem maddi, hem manevi olarak ciddi problemler yaşamaktadırlar. Bu sebeptendir ki pandemi sürecinde ve pandemi sonrasında sosyal hizmet / sosyal çalışma mesleğine ve bu mesleğin profesyonellerine her alanda sorumluluk ve görevler düşmektedir.

Bu çalışmadaki katılımcılardan elde edilen bilgiler doğrultusunda yapılan değerlendirmede, toplumsal değerlerimizden yaşlılara gereken saygı ve sevgi gösterme ritüeli olan el öpme, dini ve özel günlerde büyükleri ziyaret etmenin azaldığı yönünde bir bilgi paylaşımı ön plana çıkmaktadır. Salgının meydana getirdiği sorunlar; bireyleri ve toplumu zayıf, güçsüz, kırılan ve hassas yapmıştır. Toplumda oluşan bu olumsuz durumların ortadan kaldırılması ve bireylerin güçlendirilmesi, yeniden hayata katılımlarının sağlanması, ruhsal ve ekonomik olarak desteklenmeleri, yaşadıkları gelecek kaygısının önüne geçilmesi için sosyal hizmet meslek elemanları tarafından psikososyal destek verilmesi önem teşkil etmektedir.

Her ne kadar bu çalışmada katılımcılara doğrudan sosyal hizmet alanına yönelik sorular yönetilmemiş olsa da pandemi sürecinde yurtdışı kaynaklara bakıldığında sadece teorik bilgi değil uygulama alanında da sosyal hizmet mesleğinin aktif rol aldığını görebilmekteyiz.

- Sosyal hizmet uzmanları salgın sebebi ile ruhsal sorunlar yaşayan, korku ve tedirginlik duyan kişilerle ruhsal destek, ekonomik anlamda sıkıntı yaşayan bireylere maddi kaynaklara ulaşmada arabulucu, eğitime erişimde zorluk yaşayan bireylere eğitime erişim desteği gibi birçok alanda topluma yol gösterici ve destekleyici çalışmalar yapabilirler.

- Mesleki çalışmanın bir parçası olan ruh sağlığı çalışmaları, psikososyal destek hizmet sunumu ve halk Sağlığı ile ilgili topluma özellikle uyulması gereken üç önemli kural olan; maske, sosyal mesafe ve hijyen konularında bireysel, grup ve topluma yönelik eğitim programları yaparak destekler verilebilir.
- Aile, çocuk, kadın ve ileri yaş grubu ihtiyaç sahiplerine, kurumsal hizmet ve kuruluşlara yerleştirme desteği, yaşanan bölgede ihtiyaç sahiplerinin belirlenmesi ya da süreç içerisinde gelişebilecek sosyoekonomik krizin yaratacağı ekonomik problemlerin çözümüne yönelik Sosyal Yardım ve Dayanışma Destekleri gibi hizmet sunumları ile birlikte, sosyal hizmet/ sosyal çalışma mesleğinin bu süreçte multidisipliner çalışma içerisinde ekibin aktif üyesi olarak çalışmalara katılarak hizmetlerin yürütülmesine yön verilebilir.
- Gelecek çalışmalarda pandemi sürecinin, özellikle ileri yaş düzeyi vatandaşlar üzerindeki etkisinin incelenmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir.
- Pandeminin eğitimden geri kalan çocuklar ve gençler üzerindeki eğitsel ve psikolojik etkilerini inceleyen çalışmalar yapılması verimli olabilir.

KAYNAKÇA

- AGE Platform Europe. (2020, April 2). COVID-19: Older persons' rights must be equally protected during the pandemic | AGE Platform. Retrieved 12 May 2020, from <https://www.age-platform.eu/policy-work/news/covid-19-older-persons%E2%80%99-rights-must-be-equallyprotected-during-pandemic>
- AKBAŞ Z. Özge, DURSUN Cansu, (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi Sürecinde Özel Alanına Kamusal Alanı Sığdıran Çalışan Anneler, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), cilt 7 sayı 5, s 78-94.
- AKÇABOZAN Aylin,(2020). Yıldız Mimarlık Web Yazılarıfile:///C:/Users/M/Desktop/COV%C4%B0D%20%2019/aylin%20akcabozan(1).pdf.
- American Psychological Association. (2020, May 6). Ageism and COVID-19. Retrieved 12 May 2020, from <https://www.apa.org/topics/covid-19/research-ageism>
- Ayar, Mesut - Yunus Kılıç (2017), "Osmanlıda Vebanın Sona Erişine Dair Bir Değerlendirme", Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, 17/2 Kış -Winter 2017, ss. 163-181.
- Beck, U. (1992). Risk society: Towards a new modernity. London: Sage Publications.
- Bogardus, E. S. : 1925 Measuring social distances. Journal of Applied Sociology, 9, 299-308.
- Bogardus, E.S., (1959) Social Distance, Ohio:Yellow Springs, Antioch Press.
- Budak, S., (2000), Psikoloji Sözlüğü, Ankara, Bilim Sanat Yayınları.
- Cauchemez, S., Ferguson, N. M., Wachtel, c., Tegnell, A, Saour, G., Duncan, 8., & Nicoll, A (2009). Closure of schools during an influenza pandemic. Lancet Infectious Diseases, 9, 473-481. doi:10.1186j1471-2334-14-207.
- Centers for Disease Control and Prevention. (2007). Interim prepandemic planning guidance: Community strategy for pandemic influenza mitigation in the United States. Washington, DC: Author.
- Damir Huramovic, (2019). Psychiatry of Pandemics, A Mental Health Response to Infection Outbreak, , Springer.
- Education Cannot Wait. (2020, March 30). COVID-19 AND EDUCATION IN EMERGENCIES. Retrieved 12 May 2020, from <https://www.educationcannotwait.org/covid19/>
- Erkal Mustafa E. (2020). Sosyal mesafe mi? Fiziki mesafe mi?, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/sosyal-mesafe-mi-fiziki-mesafe-mi-prof-dr-mustafa-e-erkal-276643h.htm> erişim tarihi 18.07.2020.
- Finkelstein, S., Prakash, S., Nigmatulina, K., Klaiman, T., & Larson, R. (2010). Pandemic influenza: Non-pharmaceutical interventions and behavioral changes that may save lives. International Journal of Health Management and Information, 1, 1-18.

- Fraser, c., Donnelly, C. A., Cauchemez, S., Hanage, W. P., Van Kerkhove, M. D., Hollingsworth, T. D., ... Roth, C. (2009). Pandemic potential of a strain of influenza A (H1N1): Early findings. *Science*, 324, 1557- 1561. doi:10.1126/science.1176062.
- Furedi, F. (2014). *Korku kültürü: Risk almanın riskleri* (2. b.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Göz Kemal (2014). Toplumsal Değerler Bağlamında Yaşama Hürriyeti, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, Sayı: 1, s. 85-101.
- Hekimoğlu Gülsüm (2020). Sosyal Mesafe: Kamusallığın Yeni Görüngüsü Olarak COVID-19 (Türkiye Deneyimi), *İnsani ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar* (s.890-904)Yayıncı: IVPE.
- Kara, E. (2020). KOVID-19 Pandemisindeki Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet İşgücünün İşlevi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 4(1), 28-34.
- Karataş Zeki (2020). COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 4(1), 3-15.
- Kilbourne, E. D. (1977). Influenza pandemics in perspective. *Journal of the American Medical Association*, 237, 1225-1228.
- Marshall, G., (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Osman Akınhay-Derya Kömürcü), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Newberry, L. (2020, May 4). Coronavirus amplifies ageism, older people discrimination. Retrieved 12 May 2020, from <https://www.latimes.com/california/story/2020-05-01/coronavirus-pandemic-has-amplified-ageism>
- Pan-Canadian Public Health Network (2016). Canadian pandemic influenza preparedness. Ottawa: Canadian Government Information Digital Presevation Network.
- Rahman, A., & Jahan, Y. (2020). Defining a ‘Risk Group’ and Ageism in the Era of COVID-19. *Journal of Loss and Trauma*, 1–4.
- Reger, M. A., Stanley, I. H., ve Joiner, T. E., (2020). Suicide Mortality and Coronavirus Disease 2019—A Perfect Storm?, *Journal of the American Medical Association Psychiatry*, doi:10.1001/jamapsychiatry.2020.1060 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200403-8.pdf>.
- Sağlık Bakanlığı. (2020a). Covid-19 rehberi. Ankara: Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü.
- Samantha K Brooks, Rebecca K Webster, Louise E Smith, Lisa Woodland, Simon Wessely, Neil Greenberg, Gideon James Rubin, (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence, , *www.thelancet.com* Vol 395 March 14.
- Sanchez-Paramo, C. (2020, April 23). COVID-19 will hit the poor hardest. Here’s what we can do about it. Retrieved 12 May 2020, from <https://blogs.worldbank.org/voices/covid-19-will-hitpoor-hardest-heres-what-we-can-do-about-it>
- Stebbins, S., Downs, J. S., & Vukotich, C. J., Jr. (2009). Using non pharmaceutical interventions to prevent influenza transmission in elementary school children: Parent and teacher perspectives. *Journal of Public Health Management and Practice*, 15, 112-117.
- Shultz, j. M., Espinel, Z., Flynn, 8. W., Hoffmann, Y., & Cohen, R. E. (2008). DEEP PREP: All-hazards disaster behavioral health training. Miami, FL: DEEP Center.
- TC Milli Eğitim Bakanlığı (2020). <https://www.meb.gov.tr/bakan-selcuk-koronaviruse-karsi-egitim-alaninda-alinan-tedbirleri-acikladi/haber/20497/tr>
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2020). Haberler. <https://www.saglik.gov.tr/TR,25639/haberler.html>. (Erişim Tarihi: 08 Nisan 2020).
- TC Sağlık Bakanlığı (2020). https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/37663/0/covid1914kuralafis50x70pdf.pdf?_tag1=9D07F364A8E010A62B47454F4C96064EC1F94280
- TC Sağlık Bakanlığı. (2020). Covid-19 Salgın Yönetimi Ve Çalışma Rehberi, Bilimsel Danışma Kurulu Çalışması. <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39265/0/covid19salginyonetimivecalismarehberipdf.pdf>.
- Thunström L, Newbold SC, Finnoff SC, Ashworth M ve Shogren JF. (2020). The benefits and costs of flattening the curve for COVID-19”. *SSRN Electronic Journal*, 1–17.
- UNESCO. (2020, May 11). COVID-19 Educational Disruption and Response. Retrieved 12 May 2020, from <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- UNI-WIDER . (2020). Estimates of the impact of COVID-19 on global poverty (Working Paper 2020/43). Retrieved from <https://www.developmentaid.org/api/frontend/cms/upload edImages/2020/04/wp2020-43.pdf>

- United Nations. (2020a). ISSUE BRIEF: OLDER PERSONS AND COVID-19. [https://www.un.org/development/desa/ageing/wpcontent/uploads/sites/24/2020/04/POLICY BRIEF-ONCOVID19-AND-OLDER-PERSONS.pdf](https://www.un.org/development/desa/ageing/wpcontent/uploads/sites/24/2020/04/POLICY_BRIEF-ONCOVID19-AND-OLDER-PERSONS.pdf)
- Van Lancker, W., & Parolin, Z. (2020). COVID-19, school closures, and child poverty: a social crisis in the making. *The Lancet Public Health*, 5(5), e243–e244. [https://doi.org/10.1016/s2468-2667\(20\)30084-0](https://doi.org/10.1016/s2468-2667(20)30084-0)
- World Health Organization. (2010a). Pandemic (H1N1) 2009. Frequently asked questions: What can I do? Retrieved from http://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/what/en/
- World Health Organization. (2010b). What is a pandemic? http://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/pandemic/en/, accessed September 14, 2017.
- WHO. Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic [Internet]. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/> (Erişim tarihi 03.04.2020).
- WHO. (2020b, May 8). Q&A: Older people and COVID-19. Retrieved 12 May 2020, from <https://www.who.int/emergencies/diseases/novelcoronavirus-2019/question-and-answers-hub/question-detail/qa-on-on-covid-19-for-older-people>.
- World Bank. (2020). Poverty and Distributional Impacts of COVID-19: Potential Channels of Impact and Mitigating Policies, <http://pubdocs.worldbank.org/en/980491587133615932/Poverty-and-distributional-impacts-of-COVID-19-and-policy-options.pdf>
- World Bank. (n.d.). Poverty. Retrieved 12 May 2020, from <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>
- Zaki Jamil (2020). Instead of social distancing, practice “distant socializing” instead, urges Stanford psychologist. <https://news.stanford.edu/2020/03/19/try-distant-socializing-instead/>
- Zhou, P., Yang, X., Wang, X., Hu, B., Zhang, L., Zhang, W., Huang, C. (2020). Discovery of a novel coronavirus associated with the recent pneumonia outbreak in humans and its potential bat origin. doi:10.1101/2020.01.22.914952.
- Özge ZEYBEKOĞLU AKBAŞ, Cansu DURSUN (2020). Koronavirüs (covid-19) pandemisi sürecinde özel alanına kamusal alanı sığdıran çalışan anneler. *Asead cilt 7 sayı 5*, s 78-94.

SALGIN HASTALIKLAR, SOSYAL SORUNLAR VE HALK SAĞLIĞI BAĞLAMINDA SOSYAL HİZMET

Münire AKYÜZ ¹

1. SAĞLIK, SALGIN HASTALIK VE PANDEMİ KAVRAMLARI

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlığı: “Yalnızca hastalık ve/veya engellilik durumlarının olmaması değil; fiziksel, duygusal ve sosyal anlamda bir bütün olarak iyi olma hâli.” olarak tanımlar. Yine Dünya Sağlık Örgütü’ne göre salgın ya da diğer ismiyle epidemi; belli bir insan grubunda, belli bir periyotta, yeni vakaymış gibi görülebilen ancak önceki tecrübelerle göre beklenenden çok daha fazla etki gösteren bulaşıcı hastalıktır. Dünya Sağlık Örgütü tanımlamasına göre bir hastalığın salgın sayılabilmesi; “Nüfusun daha önce maruz kalmadığı bir hastalığın ortaya çıkışı, hastalığa sebep olan etmenin insanlara bulaşması ve tehlikeli bir hastalığa yol açması, hastalık etmeninin insanlar arasında kolayca ve devamlı olarak yayılması.” koşullarını taşımasına bağlıdır. Pandemiler veya pandemik hastalıklar ise bir bölgede, bir kıtada ya da tüm dünya yüzeyi gibi çok geniş bir alanda yayılan, bulaşıcı özelliği olan ve etkisini hızla gösteren salgın hastalıklara (epidemilere) verilen genel addır.²

M.Ö. 430’dan bu yana var olduğu bilinen bulaşıcı hastalıklar, insanlık tarihi boyunca direkt veya dolaylı olarak birçok medeniyeti etkilemiştir. Jüstinyen Vebası (M.S. 541-750), Kara Ölüm (1347-1351), Kolera (1817-1823), Çiçek Hastalığı (15.-17. yy), İspanyol Gribi (1918-1919), Hong Kong Gribi (1968-1970), HIV / AIDS (1981-günümüz), SARS (2002-2003), Domuz Gribi (2009-2010), Ebola (2014-2016) salgınları, bilinen en önemli salgınların başında gelmektedir (Özlü & Öztaş, 2020). Direkt veya dolaylı olarak birçok toplumu etkileyen ve hâlihazırda mücadelesi süren salgınlardan birisi de halk arasında “korona-virüs” ismiyle anılan Covid-19’dur. Çin’in Hubei eyaletine bağlı Wuhan şehrinde, 31 Aralık 2019’da ilk vakaların raporlanmasının ardından 7 Ocak 2020’de, Dünya Sağlık Örgütü tarafından daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni tip corona-virüs tanımlanmıştır. Hastalığın yol açtığı ilk ölüm 9 Ocak 2020’de meydana gelmiştir. Türkiye’de ilk vaka 11 Mart 2020 tarihinde tespit edilmiş; aynı tarihte Dünya Sağlık Örgütü pandemi ilan etmiş ve hastalığın halk sağlığını tehdit ettiği açıklanmıştır. 31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla³ dünya genelinde 83.063.033 onaylanmış vaka, 58.867.011 iyileşen ve 1.812.108 vefat eden bulunmaktadır.

¹ Münire AKYÜZ – Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Lisans Öğrencisi (akyuzmunire98@gmail.com)

² Tanımlar için: World Health Organization <https://www.euro.who.int/en/countries/turkey> (Erişim Tarihi: 10 Aralık 2020)

³ Güncel veriler: “Coronavirus Update (Live)-Worldometer” www.worldometers.info (Erişim Tarihi: 31 Aralık 2020)

2. HALK SAĞLIĞI DİSİPLİNİ

Bir hastalık, salgın hastalığa dönüşünce sorun, bireysel bir sorun olmaktan çıkmakta ve sosyalleşmekte; dolayısıyla da halk sağlığının alanına girmektedir. Tarihsel süreçte insan ve toplum yaşamına eşlik etmiş çok çeşitli salgın hastalıklar; insan hayatı, zaman, kaynak, yaşam, ekonomi üzerinde olumsuz etkiler bırakmıştır (Yelboğa & Bayır Aslan, 2020).

Halk Sağlığı, toplum sağlığını iyileştirmek adına yapılması gereken faaliyetleri belirlemek, uygulama planı yapmak, süreci yönetmek ve değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmalar ile ilgilenen bir bilim alanıdır. Hastalık nedenlerini, bireyin ve toplumun içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullarla açıklayan bazı bilim insanları, Halk Sağlığı görüşünün temelini oluşturmuşlardır. Halk Sağlığı yaklaşımı, sağlığı ve hastalığı diğer bilim dallarından farklı biçimde bütünsel olarak ele alır. Halk Sağlığı görüşünün temel ilkeleri; toplumsal eşitlik, çevreyle bütünlük, yaşamın bütünlüğü, hizmetin boyutu, korumaya öncelik, risk gruplarına öncelik, önemli hastalıklara öncelik, entegre hizmet, ekip hizmeti, sağlık kalkınma ilişkisi, öz sorumluluk, halkın katılımı, evrensellik ve koşullara uygunluk ve toplumsal etmenler şeklinde sıralanabilir (Büyüksoy, 2019).

Amerikalı Doktor Charles Edward Amory Winslow, 1923 yılında Halk Sağlığı kavramını şöyle tanımlamıştır: *“Halk Sağlığı, örgütlenmiş toplumsal çalışmalar sonunda çevre sağlık koşullarını düzelterek, bireylere sağlık eğitimi vererek, bulaşıcı hastalıkları önleyerek, hastalıkların erken tanısını ve koruyucu sağaltımını sağlayacak sağlık örgütleri kurarak, toplumsal çalışmalarını her bireyin sağlığını sürdüreceği bir yaşam düzeyini sağlayacak biçimde geliştirerek; hastalıklardan korunmayı, yaşamın uzatılmasını ve beden/ruh sağlığı ile çalışma gücünün artırılmasını sağlayan bir bilim ve sanattır.”* (Özgür, 2004).

3. KARŞILAŞILAN SOSYAL SORUNLAR BAĞLAMINDA COVID-19

Deprem, yangın, salgın gibi felaketler sağlık anlamında bir tehdit oluşturmakla kalmayıp insanları sosyal ve psikolojik olarak da etkilemektedir. Kaygı, panik ve belirsizlik durumları; bireysel, toplumsal ve küresel anlamda bir korku ortamına sebep olmaktadır. Covid-19’un da tıpkı tarihsel süreçteki diğer salgın hastalıklar gibi, türlü yaşamsal faaliyetleri olumsuz yönde etkilediği açıktır. Covid-19 sürecinde her devlet, bu olumsuz etkileri en aza indirmek ya da tamamen yok etmek için politikası ve ekonomisi ölçüsünce ülkesine has tedbirleri uygulamış ve hâlâ uygulamaktadır. Bu tedbirlerin başında seyahat yasağı, maske kullanım zorunluluğu, 14 gün karantina uygulaması, esnek çalışma, sosyo-ekonomik destek, eğlence ve eğitim faaliyetlerine ara verilmesi ve sokağa çıkma yasağı gelmektedir. Hastalığın gelişile, küresel düzeyde yaşanan salgın, aynı zamanda bir sosyal soruna da dönüşmüş; farklı devletlerin ve farklı sektörlerin birlikte çalışması ihtiyacını doğurmuştur. Şimdiye kadar kabul görmüş belli standartlar, alışkanlıklar ve uygulamalar durdurulmuş, askıya alınmış veya değişime mecbur bırakılmış ve insanlar, yeni normale alışmak konusunda teşvik edilmiştir. E-ticaretin yaygınlaşmasıyla, internetten alışveriş imkânı sunan işletmeler ve paket servis usulü çalışan işletmeler ile kargo ve lojistik

şirketleri için yeni fırsatlar doğmuşsa da turizm, sağlık, ulaşım, hizmet, eğitim gibi çoğu sektör süreçten olumsuz etkilenmiştir. Toplumun her kesiminin aynı eğitim seviyesinde olmayışı, yoksulluk oranının fazla olması ve Covid-19'un daha önceki salgınlardan daha farklı bir konumda oluşu, süreci negatif anlamda etkilemektedir. Halkın bazı kesimlerinin bilinçsiz oluşu, kurallara riayet edilmeyişi, maske kullanımının yarattığı çevre kirliliği, hizmet sektöründeki yoğun mesai saatleri, stres altında çalışma gibi etmenler de uygulamaları zorlaştırabilmektedir. Yanı sıra, hastalığın tedavisinin ne zaman geliştirileceği veya aşısının yetkinliği sorunu da süreci belirsizleştirmektedir.

4. HALK SAĞLIĞI VE SOSYAL HİZMET İLİŞKİSİ

Halk Sağlığı ve Sosyal Hizmet disiplinleri ilke ve amaçlarının ortak olması ve uygulama alanlarının iç içe olması sebepleriyle birbirlerine çok yakındır. Sosyal Hizmet disiplini insan yararını gözetken, insanı sosyal bir varlık olarak ele alan, insan haklarına ve sosyal adalete duyarlı, toplumsal yarar ve güçlendirme perspektifine sahip bir disiplindir. Bu anlamda Halk Sağlığı disiplini ile aynı paradigmayı paylaşır (Duyan, 2003).

Örneğin Halk Sağlığı görüşünün ilkelerinden Toplumsal Eşitlik ilkesi, sağlığın doğuştan kazanılmış bir hak olduğunu ifade eder; bu anlamda Sosyal Hizmet'in hak temelli yaklaşımı ile bağdaşır. Çevreyle Bütünlük ilkesi, sağlığın fizik, sosyal ve kültürel çevre ile ilişkili olduğunu ifade eder; bu anlamda Sosyal Hizmet kuramlarından ekolojik kuram ile bağdaşır. Hizmetin Boyutu ilkesi, sağlık hizmetinin yalnızca sağlık kurumları tarafından sunulamayacağını ifade eder; bu anlamda Sosyal Hizmet'in multi-disipliner çalışma anlayışı ile bağdaşır. Korumaya Öncelik ilkesi, korumanın tedaviden daha üstün olduğunu ifade eder; bu anlamda Sosyal Hizmet'in önleyici tedbirleri ile bağdaşır. Entegre Hizmet ilkesi, koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici bakımın birlikte verilmesi gerektiğini ifade eder; bu anlamda Sosyal Hizmet'in çok boyutlu uygulama anlayışı ile bağdaşır. Ekip Hizmeti ilkesi, her personelin eşit derecede önemli olduğu bir iş bölümünün gerekliliğini ifade eder; bu anlamda Sosyal Hizmet'in mesleki dayanışma ve organizasyon anlayışı ile bağdaşır. Evrensellik ilkesi, sağlığın dünyadaki herkes için aynı önemde olduğunu ifade eder; bu anlamda Sosyal Hizmet'in eşitlik ve sosyal adalet ilkesi ile bağdaşır. Koşullara Uygunluk ilkesi, sağlık hizmetlerinin ülkelerin koşullarına göre planlanması gerektiğini ifade eder; bu anlamda Sosyal Hizmet'in sosyal politika anlayışı ile bağdaşır. Son olarak Toplumsal Etmenler ilkesi, hastalıkların temelinde sadece fiziksel etmenler olmadığını ifade eder; bu anlamda Sosyal Hizmet'in biyopsiko-sosyal yaklaşımı ile bağdaşır.¹

Yukarıda sıralanan tüm örtüşmeler Halk Sağlığı disiplini ile Sosyal Hizmet'in aynı paradigmayı paylaştığının göstergesi sayılabilir. Sosyal Hizmet de tıpkı Halk Sağlığı disiplini gibi insan yararını gözetken, insanı sosyal bir varlık olarak ele alan, insan hakları ve sosyal adalete duyarlı, toplumsal yarar

¹ Halk Sağlığı görüşünün ilkeleri ile ilgili bilgilere (Tözün & Sözen, 2014) başlıklı çalışmadan ulaşılmıştır. İlkeler, Sosyal Hizmet kuram ve yöntemlerine dair alan bilgisi ile bağdaştırılmış ve kişisel perspektiften yorumlanmıştır.

ve güçlendirme perspektifine sahip bir disiplindir. Sosyal Hizmet alanlarından Tıbbi Sosyal Hizmet, ilke ve amaçlarının ortak olması ve uygulama alanlarının iç içe olması sebepleriyle Halk Sağlığı bilimi ile iç içedir. Gel gelelim Türkiye’de Halk Sağlığı ve Sosyal Hizmeti’nin bugünkü durumu yoğun bir araştırma ve literatür ile ortaya konmuş değildir. Halk Sağlığı Sosyal Hizmeti’nin mevcut işlevselliği ve uygulamaları hakkındaki bilgilere ancak Halk Sağlığı kurumlarında çalışan Tıbbi Sosyal Hizmet Uzmanları aracılığı ile ulaşılabilmektedir (Tuncay & Güneş, 2018).

5. COVID-19 VE SOSYAL HİZMET

Sosyal Hizmet: İnsan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan, sosyal değişimi ve güçlendirmeyi destekleyen, insanların iyilik durumunun geliştirilmesi için çalışan, insan davranışına ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak; insanların çevreleri ile etkileşim problemlerine müdahale eden profesyonel bir meslektir (Zastrow, 2017). Dünya nüfusunun hızla arttığı, artan nüfusun sosyo-ekonomik kalkınmayı tehdit ettiği; işsizliğin, iç/dış göçlerin, çarpık kentleşmenin, kronik sağlık sorunlarının ve yoksulluğun fazlaca artış gösterdiği; son olarak da Covid-19’un baş gösterdiği 21. yüzyılda, halk sağlığı hizmetlerinin ve dolayısı ile Sosyal Hizmet uygulamalarının önemi tartışılmaz önemdedir.

Dünyayı etkisi altına alan salgın ile birlikte, sağlığın önemi tüm birey ve toplumlarca kavranmıştır. Sağlığı tedavi edici konumdaki sağlık çalışanlarının değeri ise daha net anlaşılmıştır. Covid-19’un yayılmasıyla yaşlı, kadın, engelli ve yoksul dezavantajlı gruplar başta olmak üzere, neredeyse toplumun tüm kesimleri biyo-psiko-sosyal anlamda hasar almıştır. Aile içi şiddet, yoksulluk, işsizlik gözle görünür bir hâle gelmiştir. Bütüncül sağlık risk altına girmiş ve zedelenmiştir. Dolayısıyla pandemi sürecinde Sosyal Hizmet’in de dezavantajlı gruplara yönelik sorumluluğu artmış, mevcut bireysel ve toplumsal sorumluluklara yenileri eklenmiştir (Yanardağ & Selçuk, 2020).

6. BİREYSEL GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

Covid-19 bir halk sağlığı sorunudur ve toplumun tamamını tehdit etmektedir. O hâlde toplum sağlığı için insan hakları temelli yaklaşımların ve krize müdahale yaklaşımlarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Hâlihazırdaki sorunların dikkate alınarak, işleyişte aksaklığa neden olan yasal düzenlemelerin değiştirilmesi ve gerekli düzenlemelerin yapılması gerekir. Sosyal Hizmet Uzmanları, sağlık emekçileri, sağlık kurumları yöneticileri ve kamu idarecileri multi-disipliner işbirliği içerisinde çalışmalıdır. Keza Psikoloji ve Sosyoloji disiplinlerinden yararlanmak da elzemdir. Uygulamalar her bakımdan tutarlı, uyumlu, birbirini tamamlayıcı/destekleyici olmalı, konuyla ilgili halkın tüm kesimleri eğitilmelidir ve sürdürülebilirlik esas alınmalıdır. Bireyin sağlığının korunması aynı zamanda halk sağlığının korunması/geliştirilmesi/iyileştirilmesi anlamına gelmektedir; halk sağlığı sorunlarının küresel önemde sorunlar olduğu ve daima öncelenmesi gerektiği unutulmamalıdır. Mevcut süreçte krize müdahale yaklaşımı, güçlendirme yaklaşımı ve birey merkezli yaklaşımdan ve Sosyal Hizmet kuramlarından yararlanılmalıdır. Bu tarz yaklaşım ve kuramsal bilgi birikimi, Sosyal Hizmet

Uzmanlarının farklı dinamiklerden oluşan bireysel, kurumsal ve toplumsal yapıları anlamasını kolaylaştırarak; etkin bir hizmet sunumunun gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. Gel gelelim krizler, birey ve toplumlar açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktaysa da, bunun yanında bazı imkânları da ortaya çıkarabilir. Sosyal Hizmet Uzmanları ve Sosyal Hizmet öğrencileri bu süreçte kendilerini sorgulama, gözlem yapma, yenileme-geliştirme fırsatını elde edebilmiştir. Fırsatları doğru kullanmak, kişisel gelişim ve mesleğin potansiyelinin arttırılması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Büyüksoy, G. D. (2019). Türkiye'nin Bazı Sağlık Düzeyi Göstergelerinin Halk Sağlığı Görüşü Açısından Değerlendirilmesi. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi* , 1 (2), 49-59.
- Duyan, V. (2003). Sosyal Hizmetin İşlev ve Roller. *Toplum ve Sosyal Hizmet* , 14 (2), 1-22.
- Özgür, S. (2004). "Halk Sağlığı" ya da Güncel Adıyla "Toplum Hekimliği" Kavramları. *Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Kavaklık Rotary Klübü Toplantısı* , 1-17.
- Özlü, A., & Öztaş, D. (2020). Yeni Corona Pandemisi (Covid-19) İle Mücadelede Geçmişten Ders Çıkartmak. *Ankara Medical Journal* (2), 468-481.
- Tözün, M., & Sözmen, M. K. (2014). Halk Sağlığının Tarihsel Gelişimi ve Temel Kavramları . *Smyrna Tıp Dergisi* , 58-62.
- Tuncay, T., & Güneş, T. (2018). Türkiye'de Halk Sağlığı Sosyal Hizmet Araştırması: Temel İhtiyaçlar ve Zorluklar. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi* , 5 (Özel Sayı), 199-215.
- Yanardağ, U., & Selçuk, O. (2020). COVID-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Hizmet. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* , 4 (1), 1-2.
- Yelboğa, N., & Bayır Aslan, Ş. (2020). Sosyal Sorun Olarak Salgın Hastalıklar ve Sosyal Çalışmanın Halk Sağlığını Koruma/Geliştirme Görevi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* , 4 (1), 43-49.
- Zastrow, C. (2017). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara, 5. Baskı: Nika Yayınevi.

COVID-19 BAĞLAMINDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Cansu ÇUVAL¹

GİRİŞ

Toplumlar tarihi süreç içerisinde toplum normallerini değiştirecek birtakım olaylarla karşı karşıya kalmıştır. Bu olaylar toplumlarda farklı boyutlarda farklı etkiler bırakmıştır. Toplumdaki gidişatı değiştiren olaylardan birisi de pandemilerdir. Pandemiye neden olan hastalıklar insanlık tarihinin doğal bir parçasını oluşturmakla birlikte insanları her anlamda etkilemiştir ve etkilemeye de devam etmektedir.

Hastalıklar boyutları ve etkiledikleri nüfus kapsamında bakıldığında epidemi ve pandemi olarak kabaca incelenebilir. Epidemi: belirli bir nüfusta, belirli bir zamanda görülen hastalığın normal ya da alışılmış seyrinden fazla görülmesi; pandemi ise çok sayıda insanı etkisi altına alan, hızlı bir şekilde yayılım gösteren, yaşamı her anlamda etkileyen ve etkisini tüm dünyada gösteren hastalıklarda kullanılmaktadır. Epidemi ya da pandemi olması fark etmeksizin yaşamı her anlamda olumlu ya da olumsuz olarak etkileyen bu hastalıklardan bazılarının tarihi seyir içindeki etkileri şu şekildedir (Çınar ve Özkaya 2020; Özlü ve Öztaş, 2020).

- **Kara Veba:** Tarih boyunca insanlık birçok endemi ve pandemi ile karşı karşıya kalmıştır. Karşı karşıya kalınan bu pandemilerin ise olumlu ya da olumsuz birçok etkisi olmuştur. Tarih içerisindeki bazı pandemilere ve etkilerine bakacak olursak; Kara Veba adı verilen ve Avrupa nüfusunun neredeyse yarsının ölümüne neden olan bu pandeminin toplum açısından birçok etkisi olmuştur. Dünyanın farklı bölgelerinde farklı sosyal alanlarda isyanlar çıkmış, nüfusta önemli derecelerde değişimler gözlenmiş, psikolojik sorunlar ortaya çıkmaya başlamış, sosyal ilişkiler zayıflamış, hastalığın kaynağı olarak görülen Yahudilere karşı damgalayıcı ve dışlayıcı birtakım faaliyetler artmış, ticaret duraklama dönemine girmiş, bazı mesleklere karşı ilgi artmış, işçi ücretleri artmış ve daha birçok sosyal alanda pandemi etkisini göstermiştir (Genç, 2011).
- **İspanyol Gribi:** 1918 - 1920 yılları arasında H1N1 virüsünün ölümcül bir alt türü kaynaklı bir pandemidir. Pandemi özellikle I. Dünya Savaşı'nın seyrini değiştirmiş ve yaşamı birçok anlamda etkilemiştir. Ölümün artışı ile birlikte kamu hizmetleri aksamaya başlamış, ciddi anlamda nüfus kayıplarına neden olmuş, eğitim ve öğretim hayatının aksamasına neden olmuştur (Yolun, 2012; Aslan 2020).
- **Domuz Gribi:** Toplum sağlığını ilgilendiren, her sene kısmen etkisini gösteren, hastalıklara ve ölümlere neden olan yüksek ateş, baş ağrısı, boğaz ağrısı, öksürük ile seyreden ve temelde insan iyiliğini genelde ise tüm toplumu ilgilendiren bir hastalıktır (Şanlı, 2010). Hastalığın toplumda

¹ Ankara Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf öğrencisi

görülmeye ve artmaya başlaması ile birlikte toplum; kültürel, sosyal ve fiziksel anlamda etkilenmiştir.

Kolera, kuş gribi, çiçek hastalığı, Hong Kong gribi gibi diğer pandemilere da bakıldığında bu hastalıkların yaşamı her anlamda etkilediği, toplumun her kesimini ilgilendirdiği görülmektedir. Pandemi gibi etkileri tahmin edilemeyen bir krizle karşı karşıya kalındığında toplumda birtakım değişmelerin olması doğal kabul edilmektedir. Bu pandemilerden COVID- 19 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan kentindeki canlı hayvan pazarı Huanan Deniz Ürünleri ve Canlı Hayvan Toptan Satış Pazarı'nda ortaya çıkmış ve tüm dünyayı etkisi altına alarak yaşamı her anlamda etkilemiş ve etkilemeye de devam etmektedir (Karakaş, 2020; Üstün ve Özçiftçi, 2020). COVID – 19 doğrudan insan sağlığını etkilerken aynı zamanda çok yönlü olarak sosyal, ekonomik, psikolojik, kültürel, eğitim, turizm, tarım, etik, ahlak, hukuk gibi açılardan da toplumu etkilemektedir (Yelboğa ve Aslan, 2020).

Toplumsal Cinsiyet ve COVID- 19

Tarihsel olarak toplumlar ve toplumları etkileyen olaylara bakıldığında bu olayların toplumu bir bütün olarak ilgilendiren büyük krizler olduğu görülmektedir. COVID – 19'un toplum üzerindeki etkisi tam olarak bu şekilde bir krizdir. COVID-19 toplumu sadece sağlık açısından değil her anlamda etkilemiş ve topluma yön vermiştir. Hastalığın tedavisi tam olarak bulunamadığı için hastalık çerçevesinde toplumlar “yeni normaller” edinmişlerdir. Yeni normaller çerçevesinde bireylerin evde kalması, fiziksel mesafeyi korumaları istenmiş, maske gibi hastalığın bulaşıcılığını azaltmak amacı ile birtakım toplumsal yaşamı kısıtlayıcı önlemler alınmıştır. Alınan bu önlemlerden özellikle evde kalma durumu bireylerin birtakım yetkinlikler kazanmalarına edinmelerine olmuştur (Karakaş, 2020).

Pandemi ile birlikte günlük rutinler, alışkanlıklar, insanların birbirleriyle olan iletişim biçimleri, iş hayatı, çalışma koşulları gibi normalleştirilen şeyler değişikliğe uğramıştır. Bununla birlikte değişen bir diğer nokta kadın ve erkeğe atfedilen rollerdir. Toplumsal cinsiyet kavramının karşılığı olan bu roller bir toplumda yer alan kadın ve erkeğe yüklenen, o toplumun kültürü ile harmanlanan roller, beklentiler ve davranışlardır (Akgül Gök, 2013).

Eve kapanan bireyler ev içinde daha önce yapmaya fırsat bulamadığı faaliyetleri yerine getirirken aynı zamanda daha önce hiç yapmadığı faaliyetleri de yapmıştır. Bu anlamda pandemi özellikle toplum tarafından kadınlara atfedilen rollerin erkekler tarafından, erkeklere atfedilen rollerin ise kadınlar tarafından deneyimlemesine neden olmuştur. Daha çok ev dışında rolleri bulunan erkekler karantina günleri ile birlikte mutfakta daha fazla zaman geçirmiş, temizlik yapmış ve çocukların bakımını üstlenerek çocuklar ile daha fazla vakit geçirmiştir. Aile içinde yeni iş bölümleri meydana gelmiştir. Kısıtlamalar nedeni ile işlerine devam edemeyen erkekler ev içinde kendilerine yeni roller edinirken, dışarıda çalışmaya devam eden kadınlar ise ev dışında yeni roller edinmiştir (Karakaş, 2020).

Eğer toplumsal cinsiyet, cinsiyetli bedenin üstlendiği kültürel anlamlar bütünüyse, toplumsal cinsiyetin herhangi bir cinsiyetten tek bir şekilde kaynaklandığı söylenemez (Butler, 2018). Bu anlamda değişen sosyal yapı ile birlikte toplumsal cinsiyet rolleri de etkilenecek, kadın ve erkeğe atfedilen bu roller de birtakım değişimler de meydana gelecektir. Toplumsal cinsiyet rollerini bireyin içinde bulunduğu toplumun kültürü, bireyin aldığı eğitim, bireyin ailesi ve arkadaş çevresi ve sosyal medya gibi birçok faktör tarafından belirlenmektedir.

Sonuç

2019 tarihinde Çin’de ortaya çıkan ve daha sonra WHO tarafından pandemi olarak kabul edilen bu küresel salgın, birçok insanın ölümüne sebep olmuştur. Pandemi birçok kişinin hayatını kaybetmesine neden olurken aynı zamanda sosyal yapıda değişime de neden olmuştur. Pandemi ile birlikte birtakım kısıtlamalar uygulamaya konulurken; bu kısıtlamalar çerçevesinde yeni yetkinlikler de kazanılmıştır. Özellikle bireylerin evde kalmasına yönelik kısıtlamalar ya da belirli mesleklere özgü oluşturulan kısıtlamalar ise bireylere yeni birtakım görevler yüklemiştir. Örneğin aile ortamında babalar çocukları ile daha çok vakit geçirmiş ya da ev işlerinde iş bölümleri yeniden düzenlenmiştir. Pandemi sürecinde çalışmaya devam eden kadınlar mevcutken bu kadınlar yeni roller edinerek baba görevini yerine getirmiştir. Çalışan babalar ise evde durarak farklı şekillerde eşlerine yardımcı olmuştur. Aynı zamanda somut olarak sadece rollerde değil duygu durumumuzda da birtakım değişimler meydana gelmiştir. Sert, duygusuz, kaba olarak görülen erkekler duygusal anlamda birtakım değişimler geçirmiş ve nitelendirildikleri sıfatlarda da değişimler meydana gelmiştir. Sadece pandemi değil toplumda büyük etki bırakan birçok olay toplumsal cinsiyet rollerinde olumlu ve olumsuz birçok değişime neden olmaktadır. Değişen bu rollerin varlığı göstermektedir ki toplumsal cinsiyet rolleri birtakım kalıpyargılardan oluşmaktadır ve bu roller değiştirilebilmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin bebeklikten itibaren öğrenildiği düşünüldüğünde roller istenilen şekilde yönlendirilebilir. Bu yönlendirmeler sağlıklı bir şekilde gerçekleştirildiğinde ise sağlıklı bireyler, aileler ve toplumlar oluşacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgül Gök, F. (2013). Evli Kadın Ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerleriyle İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansıması (Yüksek Lisans Tezi). Yök tezden erişim sağlanabilir (Erişim No. 344983).
- Aslan, R. (2020). “Tarihten Günümüze Epidemiler, Pandemiler ve Covit- 19”. Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı Cilt 8 Sayı 85 Nisan 2020.
- Butler, J. Gürkan, Ö. D. (Ed) (2018). Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi. Metis Yayınları. İstanbul
- Çınar, F. ve Özkaya, B. (2020). “Koronavirüs (COVID-19) Pandemisinin Medikal Turizm Faaliyetlerine Etkisi”. Sağlık ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi 2020, Cilt 2, Sayı 2, s. 35-50.
- Genç, Ö. (2011). “Kara Ölüm: 1348 Veba Salgını Ve Ortaçağ Avrupa’sına Etkileri”. Tarih Okulu. Sayı 10, 123 – 150.
- Karakaş, M. (2020). “Covid-19 Salgınının Çok Boyutlu Sosyolojisi ve Yeni Normal Meselesi”. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi 40(1): 541–573.
- Özlü, A. ve Öztaş, D. (2020). “Yeni Corona Pandemisi (Covid-19) İle Mücadelede Geçmişten Ders Çıkartmak”. Ankara Medical Journal Yayını. (2):468-481.

- Şanlı, K. (2010). “İnfluenza Virüsü ve Domuz Gribi”. JOPP Derg 2(1):4-12.
- Üstün, Ç. ve Özçiftçi, S. (2020). “COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik Düzlem Üzerine Etkileri: Bir Değerlendirme Çalışması”. Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi. Cilt 25, Özel Sayı 1.
- Yelboğa, N. ve Aslan Bayır, Ş. (2020). “Sosyal Sorun Olarak Salgın Hastalıklar ve Sosyal Çalışmanın Halk Sağlığını Koruma/Geliştirme Görevi “. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi 4(1), 43-49.
- Yolun, M. (2012). İspanyol Gribinin Dünya ve Osmanlı Devleti Üzerindeki Etkileri (Yüksek Lisans Tezi). T.C. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı

HUZUREVİNDE ÇALIŞAN PERSONELİN İŞ YAŞAMINDA STRES DÜZEYİ: ADANA ÖZEL ATA EVİ YAŞLI BAKIM VE DİNLENME EVİ ÖRNEĞİ

Gizem SÜER¹

ÖZET

Çalışanlar için önemli bir kavram olan stres sözlükte ruhsal gerilim olarak tanımlanırken, stres kaynakları ise strese neden olan etkenler şeklinde tanımlanmaktadır. Stresle başa çıkma bireyin kendisinden veya çevresinden kaynaklanan stres faktörlerine ve değişmelere uyum gösterip dengede tutabilmek için bireyin gösterdiği bilişsel ve davranışsal çabalar bütünüdür. Duygusal zeka ise çevremizdeki kişilerin veya kendi duygularımızın farkında olma, bireysel motivasyonun sağlanması ve bireyin ilişkilerini yönetebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada çalışanlarda stres ve stres kaynakları, hizmet sektörü ve stresle başa çıkmanın arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini huzurevi ve yaşlı bakım merkezinde çalışan bakım personelleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Adana’da Ata Evi Yaşlı Bakım ve Dinlenme Evi’nde çalışan 12 yaşlı bakım ve sağlık personeli ile anket ve eğitim çalışması yapılarak verileri alınan kişilerden oluşmaktadır. Katılımcılara Stres Düzeyi Testi, Stres Kaynakları Ölçeği, Kısa Form ve Stresle Başa çıkma Tarzları Ölçeğinden oluşan anket formu ve slayt tek oturumda katılımcıların hızlarına bağlı olarak 30-45 dakika arası değişen sürelerde doldurtularak oturum gerçekleştirilmiştir.

STRES, STRES KAYNAKLARI VE STRES YÖNETİMİ

Stres vücutta ve zihinde, içsel ya da dışsal bir uyarana karşı verilen tepkilerin genel adıdır. Hava koşullarından çalışma temposuna, rol çatışmasına, norm ve değerlerin farklılaşmasına, çevre ve toplum faktörüne, aile içi gerilime kadar birçok faktör aşırı düzeyde stresi doğurabilmektedir. Stres kavramı; tamamen negatif olarak da algılanmamalı stres yapıcı ve yıkıcı olarak tanımlanabilmektedir. Canlının yaşamı için gerçekten tehdit oluşturan durumlarda, stres sayesinde aksiyon ve tedbir alınarak stres kaynağından faydalanılabilmektedir. Misal bu durum hızla yaklaşan bir araç karşısında yaşanan panik ve stres haliyle açıklamak mümkündür. Stres düzeyi bu gibi durumlarda yükselmezse kişi pasif kalacaktır; bu nedenle kısa vadeli stresin insana sağladığı faydalar olmaktadır. Ancak aynı şeyi uzun vadeli stres durumu için belirtmek mümkün değildir. Vücutta uzun süreli devam eden stres probleme bağlı tahribatlar doğurmadan önce bireylerin stresle başa çıkma yöntemi geliştirmeleri gerekmektedir.

Stres zihinde başlayarak bedenin tamamında devam eden bir olgudur. Stresle birlikte kalp atışları hızlanır, kan şekeri yükselir, mide bulantısı, aşırı yeme ve ya yememe, uyku ve ya uykusuzluk, vücutta terleme ya da kızarma gibi fiziksel belirtiler ortaya çıkabilir. Stresli kişiler, vücut dillerinden kendilerini ele vermektedirler. Stres karşısında iç organların da en az el, ayak gibi görünen uzuvlar gibi kasılıp

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı

kalması mümkün olabilmektedir. Zihin ve beden bir biriyle bağıntılı organizmalar olduğundan dolayı stres karşısında beden de zihin kadar etkilenmektedir. (Ülkü, Evrim,2017) Strese neden olan faktörler ise; kişiden kişiye büyük oranda değişiklik göstermektedir. Stres kaynakları:

1)Duygusal Sebepler

Stres denildiğinde ilk akla gelen açıklamalardan biri; duyguları yeterince sağlıklı yönetememektir. Korku, suçluluk duygusu, yalnızlık, pişmanlık, gibi güçlü duygular özellikle uzun süre devam etmeleri halinde insan bedeninde strese dönüşebilmektedir. Diğer yandan, herhangi bir psikolojik travmaya maruz kalan kişide de stres gelişmesi mümkündür. Çocukluk travmalarının, yaşanan büyük kazaların, ölümlerin ya da ameliyatların ardından kişi aşırı oranda strese maruz kalabilmektedir.

2) Mental sebepler

Uzun çalışma saatleri, maddiyat kaynaklı tedirginlikler, çalışma ortamındaki rekabet, çalışmada isteksizlik, karşılaşılan mobbing, ekip arkadaşları arası anlaşmazlık ya da başarı hırsı gibi faktörler ise stresin altındaki mental sebepleri oluşturmaktadır. Kişinin zihninde sürekli bir hesaplaşma halinde olması, stres duygusunu tetiklemektedir. Aşırı stres belirtilerini tetikleyen bir diğer mental sebep de çalışılan işin niteliğidir. Hizmet sektörü stres ortamını da beraberinde getirmektedir.

3) Fiziksel sebepler

Vitamin ve mineral yönünden eksik ve sağlıksız beslenmek strese neden olabilen bir faktördür. Aynı şekilde çok yorucu işlerden çalışmak, çok uzun süre aç kalmak, yeterince egzersiz yapmamak ya da kaliteli bir gece uykusundan mahrum kalmak da stresi doğuran fiziksel sebepler arasında yer almaktadır. Stres çeşitleri arasında, yaşam tarzından kaynaklı nedenlerde yer almaktadır.

4) Kimyasal sebepler

Birtakım ilaçların yan etkileri arasında kaygı, tedirginlik gibi anksiyete oluşturan durumlar doğurabilmekte ve bu durumda strese sebep olmaktadır. Özellikle kronik hastalıklar karşısında düzenli olarak kullanılan ilaçlar ve takviyeler titizlikle gözden geçirilmelidir.

Stres yönetimi 21. Yüzyılın hastalığı olan stresle baş etmede Modern insanın stresle yaşamaya ve bu gerçeğe baş etmeye uyumlu olması gerekmektedir. Tansiyondan kalp damar sistemine, kanserden cilt hastalıklarına kadar çok derin sorunlarla yüzleşmemek için herkesin bir yol haritası olmalıdır. Günlük hayata uygulanabilecek küçük değişiklikler büyük farklar yaratabileceği gibi; gerektiğinde profesyonel destek almaktan da asla çekinmemek gerekmektedir. Stresle başa çıkma yöntemleri konusunda yapılan bir takım araştırmalara göre:

1. Fiziksel aktivitede bulunmak Fiziksel yönden aktif olmak, aşırı stresle mücadelede en güçlü faaliyetlerden biridir. Spor yapmak hem hormonlar aracılığıyla mutluluk duygusunu tetikler, hem de zihni olumsuz düşüncelerden uzaklaştırmak için bir meşguliyet sağlamaktadır. Yürüyüşe çıkmak, koşu

yapmak ya da pilatese başlamak gibi etkinlikler aşırı stresle birlikte kaybolan özgüveni de yerine koymaya yaramaktadır.

2. Sosyal destek sistemi oluşturmak Her şeye yarımsız yetişmeye çalışmak kişiyi stres yönünden büyük ölçüde yıpratırken işin aksamasına da neden olabilmektedir. Bunun yerine herkes yardım istemeyi öğrenmeli, iyi ilişkiler kurmalı ve yeterli olmadığı noktada destek almalıdır. Duygusal olarak kişiye iyi gelen insanlarla vakit geçirmek, ekip olarak çalışabilmek, güler yüz, motivasyon ve morali yüksek tutmak da yine stres tedavisinde oldukça etkili bir yöntemdir.

3. Yaşam biçimini yeniden düzenlemek Stresin meslek seçimi gibi devamlılık arz eden bir olgudan beslendiği biliniyorsa radikal değişikliklere gitmek çözüm olabilir. Kimi zaman da stresin çözümü, çok daha basit şekilde sadece yeterli vitamin ve mineral seviyesine ulaşmakta saklıdır. (Pervin, Deniz,2018)

4. Profesyonel destek almak Stresin ilaçla mı yoksa terapiyle mi tedavi edilmesi gerektiğine mutlaka uzman bir psikiyatri hekimin karar vermesi gerekmektedir. Stres konusunda çözüm arayışına girenlerin karşısına akupunktur ya da hipnoz gibi alternatif tedavi yöntemleri çıksa da, hastanın ve hastalığın durumuna göre karar vermek, stres düzeyine göre yol almak yine hekim kontrolü ile gerçekleştirilmelidir. Strese bağlı rahatsızlıklar için de rastgele ilaç almak doğru değildir. Örneğin aşırı stres nedeniyle uykusuzluk çeken biri uyku haplarına sarılmamalı bunun yerine problemin çözümü, kaynağın doğru şekilde teşhis ve tedavi edilmesi gibi bir yol izlemelidir.

Huzurevinde Çalışmak

Demografik göstergelerdeki mevcut eğilimler dünyada ve Türkiye'de yaşlı nüfusun arttığını göstermektedir. Yaşlı nüfusun artışı ve buna eşlik eden sosyo-demografik değişimler, ailede bakım sorunlarının yaşanmasına ve kurum bakımının yaşlı birey ve aileleri tarafından profesyonel desteğin tercih edilmesine neden olmaktadır. Yaşlı için ilk kez karşılaştığı bir ortam olan huzurevinde çalışan personellerin ve özellikle bakım personelinin bakım uygulamaları ve tutumu yaşlının uyumu açısından önem arz etmektedir. Huzurevlerinde çalışan hemşire sayısının yetersizliği nedeniyle yaşlı bakımını bakım personeli yürüttüğü için bakım personelinin yaşlılara ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını belirlemek, uyguladığı bakım modelini bilmek önem arz etmektedir.

Bir huzurevinde çalışmak, oradakilerin bakımını üstlenecek ekibinin bir üyesi olma açısından özeldir. Yaşlı bireyler, huzurevinde orada uzun süreli kalacakları için onları çok iyi tanımış olmalı ve rahat etmelerini sağlamalıdır. Huzurevinde çalışmanın pozitif ve avantajlı yönleri:

1)Huzurevi sakinleri ile bağ kurmak

Bir huzurevi ortamı, diğer çalışma ortamlarına göre daha samimi bir ortamdır. Bu da huzurevi sakinleriyle daha fazla ilişki kurmanızı sağlar.

2)Takım olarak çalışmak

Sosyal hizmet, terapötik rekreasyon, müzik terapisi, diyet ve hatta temizlik gibi bakım ekibinin üyeleri, hastaların iyiliği için birlikte çalışırlar. Bu tür bir çeşitlilik eşsizdir ve stresli günler daha keyifli hale gelir.

3)Çeşitliliği yaşayacaksınız

Her tür tanıyı görüyorsunuz ve yaşıyorsunuz. Bu çeşitlilik, nadiren sıkıcı bir gün geçireceğiniz anlamına gelir.

4)Fiziksel olarak daha az zorlayıcı

Günün büyük bir kısmını ayakta geçirecek olsanız da bir huzurevinde çalışmak diğer ortamlara göre fiziksel olarak daha az zorlayıcıdır.

Gibi huzurevinde çalışmanın avantajları varken, her işin kendi içinde dezavantajları olduğu gibi huzurevinde çalışmanın da dezavantajları:

1.Hastalara bağlı olacaksınız

Huzur evi sakinleriyle yakın ilişki kurmanın bir dezavantajı var. Onların sağlıklarının veya hayatlarının kötü gitmesi ile siz üzülebilirsiniz. Bu da sizin için kalp kırıcı olabilir.

2.Huzurevi sakinleri zor insanlar olabilir

Huzurevi sakinleri bazen sizi gereğinden fazla zorlayabilir. Ve sizde bu zorlamalara katlanmak zorundasınız.

3.Tıbbi konular sizi zorlayabilir

Huzurevinde çalışan biri tıbbi konulara da hakim olmalıdır. Ve bu becerilerini geliştirmek zorundadır. Gibi dezavantajları da olabilmektedir.

İŞ YAŞAMINDA STRES VE KAYNAKLARI

İnsanlar günlük yaşamlarında ve iş yaşamlarında birçok problemle karşılaşmaktadır. Stres bu problemlerin sonucu olarak ortaya çıkmakta ve bireylerin yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir. Değişiklikler, olaylar, çatışmalar veya gelişmeler olumlu ya da olumsuz strese neden olmaktadır. Stres; bireyi fiziksel, sosyal, psikolojik ve davranışsal olarak etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar stres karşısında farklı tutum ve davranışlar göstermektedir. Stres, 21. yüzyılın bir hastalığı olarak atfedilmektedir. İş yaşamında bireyleri ve örgütleri etkileyen birçok stres kaynağı bulunmaktadır. Kişiler örgüt bağlamında kariyer gelişimi, iş yerindeki ilişkiler, örgütsel roller, örgütsel yapı ve iklim, iletişim, ekip çalışması, rol çatışması, mobbing ve işin kendisiyle alakalı birçok stres faktörüne maruz kalmaktadırlar. Hem örgütler açısından hem de çalışanlar açısından stres iyi yönetilmediği durumlarda çok ciddi sorunlar yaratmaktadır. Hizmet veren kurum ve kuruluşlarda direkt bireyle çalışan kişilerin, stres düzeylerinin daha yüksek olduğu ve bu durumla baş edilemediğinde nitelik ve nicelikte verimsizlik olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin, değişen durumlara uyum sağlayamamak bireysel performansı

düşürebilmektedir. Bu örnekteki gibi durumları bertaraf etmek veya stresin etkisini azaltmak için stresi yönetmek ve yönlendirmek gereklidir. Bu çalışmadaki amaç; stres terimini açıklamak, bireylerde, huzurevinde yaşlıyla hizmet bazlı çalışanlarda ve sağlık sektörü çalışanlarında stres kaynaklarını belirleyerek, stresle başa çıkma yöntemlerini saptamaktır.

BULGULAR

Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan modern hastalıklardan biri olan stres toplumumuzda birçok nedenden kaynaklanabilmektedir. Stresin çalışma yaşamından kaynaklı olması ve ya çalışma yaşamının strese neden olması bireyde tükenmişlik sendromu oluşturabilmektedir. Araştırmamızdan çıkarılan sonuçlara bakıldığında Ata Evi Yaşlı Bakım ve Dinlenme Evi personellerinin genel olarak stresli oldukları, bu stres kaynağının sadece çalışma hayatından ve iş yerinden ibaret olmadığı, bireylerin iş hayatıyla gündelik hayatlarının ayırımı yapmakta zorlandığı, paralel olarak ilerleyen bu iki olguyu bir birine karıştırdıkları gözlemlenmiştir. Bireyler iş dışındaki hayatlarında aile sorunları, geçim sıkıntısı, sağlık, bireysel ve toplumsal sorunlar gibi nedenlerden kaynaklı olarak stres altında oldukları ve bu nedenleri çoğunlukla iş yaşamına karıştırabildikleri bundan kaynaklı olarak da çalışma ortamında daha gergin ve stresli olduklarını ifade etmişlerdir.

Çalışma ortamında oluşan bir diğer stres faktörü de ekip arkadaşlarıyla uyumsuzluk ve ekipten ayrılma olarak tanımlanmaktadır. Araştırmamıza katılan bireyler çalışma arkadaşlarıyla uzun senelerdir çalıştıklarını bundan kaynaklı olarak karşılıklı ilişki seviyesini koruyamadıklarını ve birbirlerine karşı sınırları olmadıkları için de bir süre sonra çalışma ortamında huzursuzlukların ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Bu gibi sorunlar örgütleri ekip olmaktan alıkoymakta ve sadece sorun yaşayan kişilere değil tüm örgüte mal olabilmektedir. Huzurevi gibi hizmet sektörü olan kuruluşlarda ekip çalışmasının yeri ve önemi büyüktür. Ekip çalışması bireyleri birlik olmaya, sorunları kolay çözüme götürmeye, iş çabuklaştırma ve zenginleştirmeye iter. Bu nedenle ekip arkadaşlarıyla anlaşmazlık yaşayan kişilerin stres düzeyleri ve hata yapma oranları yüksektir.

Bir iş yerinde kişilerin rol ve görevleri tanımlı olmalıdır. Her birimin farklı görev tanımı vardır. Araştırmaya katılan personeller genellikle iş tanımlarını bilmekte ve ona göre işlerini yapmaktadırlar. Ancak kişiler rol tanımlarının dışında bir iş yaptıkları zaman kendilerini stres altında hissettiklerini (verilen işi yapmaktan kaçtıkları için değil, işi yanlış yapmaktan çekindikleri için) ve bundan kaynaklı olarak hatalar yapabildiklerini ifade ederken, kendi iş tanımlarıyla ilgili olan hata ve ya yanlışları olduğu zaman bunu kolaylıkla kabul edebileceklerini ve düzeltmeye çalışacaklarını ancak kendi iş tanımları dışında bir işle ilgilenirken yapılan hatanın sadece kendilerinden kaynaklı olmadığı ama direkt olayların kişiselleştirildiği bundan kaynaklı olarak da sorunların ortaya çıktığını belirtmişlerdir.

Bir önceki paragrafta bahsedilen roller doğrultusunda çalışanların mesleki görev, plan ve çizelgeleri olmalıdır. Huzurevinde bakım personeli olmak yaşlı bir bireyin 24 saati olmakla eş değerdir.

Araştırmamız sonucunda Ata Evi Yaşlı Bakım Ve Dinlenme Evi personelleri daha önceleri 24 saat çalıştıkları vardiya diliminden, 8 saate geçtikleri bu değişmelerin kendilerinde bir takım sorunlar doğurduğu (Maddiyat, fiziksel ve ruhsal yorgunluk) bundan kaynaklı olarak da stres altına girdiklerini ifade etmişlerdir. 24 saatlik dilimlerde daha planlı çalıştıklarını ifade eden personeller, 8 saatten kaynaklı yeni personellerin alındığı, gelen personellerin kuruma adaptasyon süreci, bundan kaynaklı oluşan aksamalar plansızlığa neden olduğunu belirtmişlerdir. Hizmet sektöründe ve insanla çalışılan kurumlarda çizilen plana pek uyulmadığı, insanların değişmelere uğradığı ve her değişimin beraberinde başka bir değişme doğurduğu bilinmektedir.

Araştırmamız sonucunda iş ortamında mobbinge. (işyerlerinde bir veya birden fazla kişi tarafından diğer kişi ya da kişilere yönelik gerçekleştirilen, sistematik biçimde devam eden, yıldırma, pasifize etme veya işten uzaklaştırmayı amaçlayan davranış) uğradığını düşünen personel sayısı az olsa da şikayetlerini dile getiren personellerin aslında psikolojik tacizle karşılaşabildikleri gözlemlenmiştir. Gerek alt- üst ilişkilerinde gerekse de ekip çalışmalarında şikayetlerini dile getiren personeller küçük çaplı mobbing ile karşılaşmaktadırlar. Çalışanlar işlerini yaparken biraz daha esnek çalışmayı istemekte, biraz daha kendi hallerine bırakılmak istemektedirler. Devamlı olarak gözetim ve denetim altında oldukları zaman hata yapma oranlarının arttığını dile getiren çalışanlar, kendi planlarını kendi başlarına çizmek istediklerini bu açık kapıyı onlara bırakılması gerektiğini, bu durumlar sağlandıktan sonra hata yaparlarsa o zaman uyarılmak istediklerini dile getirmişlerdir. İşlerini yaparken kendi planlarına uymak istediklerini ifade eden personeller işlerini kurumun işleyişine uygun olarak planladıklarını ancak planlarına uyamadıkları bundan dolayı stres altına girebildiklerini ama bu durumu kolaylıkla ifade edemediklerini dile getirmişlerdir. Araştırmamızda dinlenmek istediğini belirten personeller hatalarını kabul ettiklerini, ancak sorulmadan yargılandıklarını, karşılarındaki kişi tarafından neden ve niçin sorularının yönlendirilmesini ve cevaplarının dinlenmesini istediklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda kişiler kendi hataları varsa o hata için yargılanmak istediklerini, hataların genele indirgenmesinden hoşnut olmadıklarını dile getirmişlerdir. Kişiler açık iletişim kurmadıkları, şikayetleri dile getirememekten kaynaklı olarak bu tip sorunları çözmektense sorunları kişiselleştirdikleri, araştırma sonucundan çıkarılmıştır.

Önyargılar yalnızca özel hayatımızda değil, iş dünyasında da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem çalışanların birbirini doğru algılamasını engellemekte hem de negatif tutum ve davranışlara neden olabilmektedir. İş yerindeki stres kaynaklarından bir diğerinin de önyargılı davranışlar olduğunu belirten personeller henüz yapmadıkları işleri konusunda önce sorulmasını sonra hüküm verilmesini istediklerini dile getirmişlerdir. Sorunun özünde yoğun iş yaşamında bireylerin iletişim kuramaması ve ya bundan çekinmesi ve bunun sonucunda ise hatalı değerlendirmelere neden olabilecek yanlış enformasyon ya da çıkarımların sayısının artmasına bağlı olarak stres ortamı doğmaktadır.

Gülfidan BAŞER' in 'Huzurevinde çalışan bakım personellerinin yaşlılara karşı tutum ve ayrımcılık düzeyi (2017)' isimli araştırma tezinde bakım personellerinin huzurevinde kalan sakinlere karşı tutumlarının pozitif yönde olduğu sonucuna varılmıştır. Sakinlere gösterilen tutum ve davranışlar katılımcıların, sosyo-demografik özellikleri, eğitim durumu, huzurevinde çalışma memnuniyet durumu, yaşlı ile iletişim kurabilme becerisi gibi nedenler çerçevesinde araştırılmıştır (Başer, Gülfidan,2017). Bu araştırma tezine ve kullanılan ölçeklere ithafen Ata Evi Yaşlı Bakım Merkezi'nde çalışan yaşlı bakım personellerinin sakinlere karşı tutum ve davranışlarının pozitif yönde olduğu, yaşlı ile iletişim kurulabildiği, yaşlı bireylerin isteklerinin yerine getirildiği gözlemlenmiştir. Ancak çalışanlar, kimi sakinlerin tavır ve davranışlarından, isteklerinin sürekliliğinden, hitap şekillerinden, huysuz ve inatçı kişiliklerinden dolayı bıkkınlık duygusu içerisine girebildiklerini ve bu durumun kendilerinde stres ortamı yarattığı düşüncesini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda personeller kimi yaşlıların yönetim tarafından gördüğü ilgiyi yanlış anlayarak şımarabildiği ve bu durumun arkasına sığındığı bilgilerini paylaşmışlardır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ:

Ata Evi Yaşlı Bakım ve Dinlenme Evi personelleri ile iş yaşamında stres düzeyi ve stresle baş etme yöntemleri konulu araştırmamızda personellerin genelinin aşırı stres altında oldukları, bu durumun farkında oldukları ancak stresten kurtulmak için çabalamadıkları gözlemlenmiştir. Bireylerin stresli olmaları çalışma yaşamından kaynaklandığı kadar, gündelik hayatlarından da kaynaklanmaktadır. Personeller gerek ekip arkadaşlarıyla gerekse de yönetimle açık iletişim kuramadıklarından kaynaklı sorunlarını dile getirme taraftarı olmamışlardır. Çalışma yaşamı bireylerin psikolojisinde asıl stres kaynağı olarak yer alsa da geçim sıkıntısı, hayatlarında gelişen değişimler, arkadaş ilişkileri, aile kavramı, iş yaşamında mobbinge karşılaşmak stres durumunun asıl nedenini oluşturmaktadır. İş yaşamındaki stres faktörleriyle başa çıkmada kişiler: dinlenilmek istediklerini, esnek çalışma ortamının var olması gerektiğini, kendi işleriyle sorumlu tutulmaları yapmadıkları durumlarda sorumluluk almak istemediklerini, iş ortamında dedikodu yapılmasından rahatsızlık duyduklarını ve özel hayatlarıyla iş hayatını çok dahil etmek istemediklerini ifade ederek stresle başa çıkmada bu faktörlerin sağlanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Akdemir N, Özdemir L, Alparslan GB, Kapucu S, Akkuş Y, Akyar İ. Huzurevi ve Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Hemşirelerin Yaşadıkları Bakım Sorunları ve Tükenmişlik Düzeyleri. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi. 2010; 12(3): 49-62.
- Duyan, V., Özgür, Ö.S. ve Özbulut, M. (2008), Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak, Sosyal Hizmet Uzmanları ve Sosyal Hizmet Alanında Çalışanlar İçin Bir Rehber, Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını, s.4-7.
- Koçdemir, K. (2002), Küreselleşme Koordinatları Okumak. İstanbul: Ötüken Neşriyat,
- Mandıracıoğlu A, Çam O. Huzurevi çalışanlarının sorunları ve yaşlılar hakkında görüşleri. Türk Geriatri Dergisi. 2004; 7(1): 29-32.

- Şahin N. H.,&Batıgün A. D. (1997) Özel Bir Sağlık Kuruluşunda iş Doyumu ve Stres. Türk Psikoloji Dergisi, 12(39), 57-71.
- Şahin, N. (1994). Stresle başa çıkma. Olumlu bir yaklaşım. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. <http://eyh.aile.gov.tr/kuruluslarimiz/kuruluslarimiz-yasli>
- Tomanbay, İ. (1999), Sosyal Çalışma Sözlüğü, Selvi Yayınları, Ankara, s.277
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Bakım Hizmetleri Stratejisi ve Eylem Planı, 2011–2013. <http://eyh.aile.gov.tr/yayin-veKaynaklar/yayinlar/bakim-hizmetleri/bakim-hizmetleri-stratejisi-ve-eylem-planı-2011-%E2%80%932013> (10 Haziran 2017)
- Ülkü, E. (2017), Stres ve Stres Yönetimi (Stresle başa çıkma):Sağlık Sektöründe bir uygulama,
- Yurtsever, H. (2009). Kişilik Özelliklerinin Stres Düzeyine Etkisi ve Stresle Başa Çıkma Yolları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

HETEROSEKSÜEL SİSTEM İÇERİSİNDE CİNSEL YÖNELİM VE CİNSİYET KİMLİĞİ TEMELLİ SOSYAL DIŞLANMAYA MARUZ KALAN LGBTİ+ BİREYLERİN PSİKOSOSYAL YAŞAMLARI

Büşra DEMİR¹

Helbest Jiyan GÖNÜLLÜ²

Hülya ALTUN³

Suna Zıla KARTAL⁴

ÖZET

Sosyal hizmet; insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan, sosyal değişimi destekleyen, insanların iyilik durumlarının geliştirilmesi için ilişkilerini güçlendirmeyi ve insanları özgürleştirmeyi amaçlamaktadır. Bunun için de sosyal sistemlerdeki teorileri kullanarak insanların davranışlarını ele alıp çevreleriyle etkileşime girdiği noktalara müdahale eden bir meslek olarak tanımlanmaktadır (IFSW 2001).

Sosyal hizmet aynı zamanda, özellikle dezavantajlı birey, grup ve topluluklarla ilgili ortaya çıkan sorunlara müdahale etmektedir. Farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine sahip LGBTİ+ bireylerin sosyal hizmetle ilişkisinin yakın tarihe dayandığı görülmektedir. Bununla birlikte sosyal dışlanmaya maruz kalan LGBTİ+ bireylerin, heteronormatif kültür yapısına sahip bir toplumda karşılaştıkları sorunlar sosyal hizmet disiplininin çalışma alanına girdiği bilinmektedir.

Bu çalışmada; Türkiye toplumunun cinsiyetçi kalıp yargılarının, LGBTİ+ bireylerin sosyal yaşamlarını sağlıklı bir şekilde gerçekleştirmesi noktasında engel oluşturduğu görülmüştür. Sosyal adalet ve insan hakları ilkelerini temel alan sosyal hizmet bilimi ve mesleği, eklektik bilgi yapısıyla LGBTİ+ bireylerin yaşadığı damgalayıcı ve ötekileştirici tutumların bu bireylerin üzerinde yarattığı psikososyal etkileri araştırarak çözüm bulmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda LGBTİ+ bireylerin haklarını savunarak eşitlik mücadelelerinde koruyucu, önleyici politikaların oluşmasında ve sosyal destek mekanizması oluşturulmasında sosyal hizmetin homofobik tutumlara karşı önemli bir rol üstlendiği görülmüştür.

Yapılan bu çalışmada LGBTİ+ bireylerin maruz kaldığı olumsuz tutum ve davranışların etkilerini anlayabilmek ve bu sorunlarla nasıl baş ettiklerini öğrenebilmek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veriler, kartopu örneklem tekniğiyle İstanbul'da yaşayan 17 LGBTİ+ bireyle yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Bu elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, busrademir3434@outlook.com

² Sosyal Hizmet Uzmanı, helbestgonullu@gmail.com

³ Sosyal Hizmet Uzmanı, hulya.altun57@gmail.com

⁴ Sosyal Hizmet Uzmanı, Sunakrtl.sk@gmail.com

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Dışlanma, LGBTİ+, Heteroseksüel, Sosyal Hizmet, Heteronormatif*

GİRİŞ

"İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 25. maddesinde, herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı olduğu ve herkesin işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahip olduğu belirtilmektedir." (Yeşiltepe, 2015). İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne girmiş olan bu madde gereğince insanların, hiçbir ayırım gözetmeden hayatlarını düzgün bir şekilde idame ettirebilecek her türlü hizmete ulaşma hakları vardır. Ancak günümüz toplumlarında heteroseksist sistem ve ikili cinsiyet algısının baskın olması ile beraber bu haklardan mahrum bırakılan ve güvenlik ihtiyaçları karşılanmayan hatta toplum tarafından ayrımcılık, dışlanma ve nefret söylemlerine maruz kalan ve dezavantajlı konuma getirilen bir grup vardır; LGBTİ+ bireyler. LGBTİ+ bireyler sahip oldukları cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimliklerinin toplumun kabul ettiği algıya ters düşmesi ve toplum içinde 'farklı' konumunda olması nedeniyle özellikle siyaset, aile ve sosyal çevre alanları başta olmak üzere baskıya maruz kalmaktadırlar. Birçoğu bu baskıya maruz kalmamak için kendilerini mevcut sisteme uydurmaya çalışsalar da geri kalan kısım bunu gerçekleştirmekte güçlük çekmektedir. Çalışma boyunca LGBTİ+ bireylere uygulanan bu ayrımcılıkla beraber yaşantılarında dışlanmaya maruz kaldıkları alanları ve bu dışlanma noktasında sosyal hizmet bilim ve mesleğinden beklentileri ele alınmıştır.

LGBTİ+ bireyler toplum tarafından cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle dışlanmaktadır. Cinsel yönelim, bireyin cinsiyet kimliğinden bağımsız olarak, herhangi bir cinse karşı duyduğu cinsel ilgidir. Hangi cinsiyet kimliğine sahip olursa olsun kişinin süregelen duyguları ve cinsel çekimi, bireyin cinsel yönelimini belirler (Küçükkaya ve Kahyaoğlu, 2017). Bu cinsel yönelimler; eşcinsellik (lezbiyen, gey) ve biseksüelliktir.

Lezbiyen kavramı, kendi cinsine hem duygusal hem de fiziksel ilgi duyan kadınlar için kullanılmaktadır. Yani lezbiyen bireylerin cinsel nesneleri hemcinsleridir ve hemcinsleriyle birlikte olmayı tercih ederler.

Heteronormatif düzende, toplumsal cinsiyetin dayatmaları olan rol ve sorumluluklar vardır. Hem cinslerinden etkilenen, hemcinslerini arzulayan veya hemcinslerine yönelimi olan kadınların, bu heteronormatif düzen içerisinde toplumsal cinsiyetin getirdiği kalıplara aykırı olarak aşk ve cinsellik ilişkilerini düzenlemeleriyle lezbiyenlik tanımına girmeleri söz konusu olmaktadır (Altınel Baysal, 2019).

Lezbiyen kavramının tarihine bakıldığında milattan önce 6. yüzyılda eski adı Midilli olan Lesbos adasında yaşayan Yunan asıllı kadın şair olan Sappho'nun aynı dönemde yaşayan Afrodite'ye âşık olduğu için lezbiyen olduğunun söylenmesiyle, lezbiyen kavramının Lesbos adasının isminden geldiği iddia edilmektedir (Kaos GL, 2013).

Gey, cinsiyet kimliği erkek olan bireyin hemcinsinden olan bir bireye karşı duyduğu sürekli, duygusal, romantik, cinsel ya da sevgiye dayalı ilgi duyduğu bir cinsel yönelimdir (Kıraç, 2015). Gey bireylerin tıpkı heteroseksüel bir birey gibi biyolojik cinsiyeti erkektir fakat cinsel olarak yönelimi karşı cinsiyete sahip olan bireylere değil, kendi cinsiyetine sahip olan bireylerdir.

Gey sözcüğü, ilk anlamı 'neşeli' ikinci anlamı ise 'eşcinsel' olan İngilizce 'gay' sözcüğünden alıntıdır. İlk başlarda hem erkek hem de kadın eşcinseller için kullanılan 'gey' sözcüğü, günümüzde erkek eşcinseller için kullanılmaktadır.

Türkiye'de LGBTİ+ hareketi 1980'li yıllarda başlasa da ve cinsel yönelimin bir hastalık olmadığı yönünde bilimsel makaleler yazılsa da içinde bulunulan heteroseksist toplum nedeniyle tüm LGBTİ+ bireyler gibi gey bireyler de oldukça fazla homofobik tutuma maruz kalmaktadır. Bu homofobik tutumun neden olduğu önyargı, dışlanma ve ayrımcılık LGBTİ+ bireylerin yaşam kalitelerini düşürmekte ve insan ilişkilerini sekteye uğratmaktadır (Çelik, Sanberk ve Şahin, 2017).

Biseksüellik, bir bireyin biyolojik cinsiyeti fark etmeksizin her iki cinsiyete de duygusal, romantik ve cinsel ilgi duymasıdır. Biseksüellik bir cinsel yönelim olmakla beraber, aynı anda iki cinsiyete yönelim aynı derecede olmayabilir ve süreç içerisinde değişikliğe uğrayabilmektedir.

LGBTİ+ bireyler, heteroseksüellik dışı cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri kabul etmeleri, var olan kadın ve erkek davranışlarına tehdit oluşturmaları gerekçesiyle ayrımcılığa, dışlanmaya ve nefret söylemlerine maruz kalmaktadırlar (Şah, 2012; Selek, 2001). Biseksüellerde bu duruma 'bifobi' adı verilmektedir. Bifobinin, homofobiden ayrı tutulmasının nedeni, biseksüelliğin, lezbiyen ve gey ile aynı olmadığı, biseksüel bireylerin hemcinsiyeli yaşadığı ilişki sonunda eşcinsel olmadığı için farklı nefret söylemlerine maruz kalmaktadırlar (Kaos GL, 2018).

Cinsiyet kimliği kavramı bireylerin biyolojik cinsiyetlerinden bağımsız olarak kendilerini, karşı cinsin bedeniyle algılaması olarak açıklanmaktadır (Keleş, 2019; Ana Britanica, 1992; Bagar ve ark, 2010).

Cinsiyet kimliği ile birlikte, bireylerin ikili cinsiyet kalıpları içerisinde sadece bedensel özelliklerinin temel alınarak nitelendirilmesinin doğru olmadığı kabul edilmektedir. Bireylerin tercihlerinin ve kendi varoluşsal gereksinimlerinin ekseninde değerlendirilmesinin doğru olduğu düşüncesini desteklemektedir. Bu noktada transseksüel cinsiyet kimliğinden bahsetmek gerekmektedir.

Transseksüel, bulunduğu biyolojik cinsiyete kendini ait hissetmeyen, bu cinsiyetin kendisi için yetersiz olduğunu veya bu cinsiyetin yanlış olduğunu, ikili biyolojik cinsiyet algısı içerisinde kendisini diğer cinsiyete yakın gören veya diğer cinsiyet olarak hisseden bireylere denir (Karalı, 2015). Transseksüel kavramının günümüzdeki anlamıyla kullanılması ise 1949 yılında David O. Cauldwell ve Endokrinolog Harry Benjamin ile karşımıza çıkmaktadır. Bedensel cinsiyetlerinin ve cinsiyet kimliklerinin birbirinden

uzak olduğunu veya birbirleri arasında bağlantı bulunmadığını belirterek kullanmışlardır (Karataş, 2017).

Günümüze gelindiğinde DSM-5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders)'te ise hastalık tanımlamasından çıkarılarak cinsiyet disforisi olarak adlandırılmıştır. Bireylerin kimlik ve beden arasında sıkışarak kendilerini huzursuz hissetmeleri durumu olarak tanımlanmıştır (Sarı, 2017).

LGBTİ+ tarihine bakıldığında ise; LGBTİ+ hareketi insan hakları temelinde eşitlik, özgürlük ve adalet talepleri etrafında ortaya çıkmış, bu doğrultuda gelişme göstermiştir (Özbek, 2017). Eşcinsellerin örgütlü mücadelesinin önemli dönüm noktalarından birini 1969 yılında gerçekleşen Stonewall Ayaklanması oluşturmuştur (Bayramoğlu, 2011; Güler, 2016). Eşcinsel kurtuluş hareketi bu olaydan sonra çok daha örgütlü, radikal ve güçlü bir mücadeleye girişmiştir. Yürütülen mücadelelerin neticesinde eşcinsellik, Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 1990'da aldığı kararla Uluslararası Hastalık Sınıflandırması(ICD) listesinden çıkarmıştır (Altunpolat, 2017).

LGBTİ+ hareketinin Türkiye'deki gelişim sürecine bakıldığında 1970'lerde siyasi tartışmalarla gündeme geldiği daha sonrasında yaşana 1980 askeri darbesiyle görünürlüğü arttığı anlaşılmaktadır.1990'lar boyunca ise yapılan dernekleşme hareketleri LGBTİ+ bireyler için devinim oluşturmaktadır. 2000'lere gelindiğinde tüm dünyada LGBTİ+ hareketi yurttaşlık hakları alanında önemli kazanımlar elde etmiştir. Türkiye'de dernekleşme ve hak mücadeleleri anlamında yapılan yürüyüşlerin sayısında önemli artışlar olmuştur. Lambdaistanbul, Kaos GL, Pembe Hayat ve SPoD bu dernekleşme hareketinin öncülerini olarak sıralanabilir (Kurbanoğlu, 2011).

LGBTİ+ bireylere yönelik oluşturulmuş ve geliştirilmiş bazı kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramlar: Sosyal öğrenme kuramı bilişsel gelişim kuramı, toplumsal cinsiyet şeması, queer teori ve psikanalitik kuram.

Sosyal öğrenme kuramı Bandura tarafından geliştirilmiştir. Taklit etme ve model alma yoluyla öğrenilen cinsiyet rollerinde, kız çocuklarının kadın figürü olarak annelerini, erkek çocukların ise erkek figürü olarak babalarını örnek almalarıyla sosyal öğrenmeleri gerçekleşmektedir (Gökkaya ve Ayan, 2017). Bu kurama göre ödüllendirme ve cezalandırma yöntemi ile edinilen cinsiyet rollerindeki farklılıklar çocuğun cinsiyet kimliğini keşfetmesine yardımcı olmaktadır.

Jean Piaget'in ortaya attığı ve L. Kohlberg'in geliştirdiği bilişsel gelişim kuramı ise sosyal öğrenme kuramının tersine, çocuğun kadınsı ya da erkeksi olmayı istemesinin nedeninin diğerleri tarafından ödüllendirilmesiyle değil bilişsel olarak kendisini bir kız ya da erkek olarak tanımlama ihtiyacıyla ilgili olduğunu ileri sürmektedir. Kısacası bu kuramda çocuklar öncelikle kendi cinsiyet kimliklerini daha sonrasında da başkalarının kimliklerini gözlemleyerek öğrenmekte ve bu doğrultuda kendi cinslerine ilişkin kalıplaşmış tutumlara göre davranmaları gerektiğini anlamaktadır.

Toplumsal cinsiyet şeması, sosyal öğrenme ile bilişsel gelişim kuramlarını içerisinde barındıran ve Bern tarafından ortaya atılan bir kuramdır. Bu kurama göre birey kendi cinsiyet şemasına uygun olmayan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını eleştirip yeni cinsiyet kodları geliştirmektedir (Vargel Pehlivan, 2017).

Queer teoride, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlerin dışına çıkarak, engellilik, ırk, etnisite gibi kategorize edilen kavramlar üzerinde de durulmaktadır. Toplumsal ayrımcılığın sadece bireyin cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimliği üzerinden olmadığı, bireyin ten renginin bile homofobik bir etken olduğu bu teoride belirtilmiştir.

Psikanalitik kuram her ne kadar başlangıçta homoseksüelliği bir sapkınlık olarak görmüş olsa da devam eden süreçlerde bu durumun insanın doğasında olduğunu ve doğal bir form olduğunu savunmuşlardır (Güzel, 2017; Alkan, 2014).

SOSYAL DIŞLANMA KARŞISINDA LGBTİ+ BİREYLER

LGBTİ+ bireyler açısından bakıldığında, ikili biyolojik cinsiyet algısına sahip toplum ve aile yapısı içerisinde LGBTİ+ bireylerin ailelerine açıldıklarında kabul edilip desteklenme noktasında ailelerinin olumlu tutumları olabileceği gibi aileleri tarafından reddedilme gibi durumlarla da karşı karşıya kaldıkları görülebilmektedir. Aile içinde destek bulamayan LGBTİ+ bireyler, ilk yalnızlaşmayı burada yaşamaktadır. Ailelerin cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğe ilişkin yeterli bilgilerinin olmayışı, LGBTİ+ çocuklarına karşı önyargılı tavırlar sergilemelerine neden olmaktadır. Bu konuda heteroseksüel bakış açısına sahip aileler, çocukları için neyin ‘iyi’ neyin ‘normal’ olduğu konusunda kafa karışıklığı yaşamakla birlikte çocuklarının iyilik hallerinin heteroseksüellikle sağlanması gerektiğine inanmaktadırlar. Bu ailelerin heteronormatif tutumlarının sebeplerine bakıldığında; çocuklarının LGBTİ+ birey olması durumunda onlara nasıl yaklaşacakları konusunda bilgilerinin olmaması, heteronormatif bir sistem içerisinde çocuklarının zarar görebilme ihtimallerini engelleyemeyecekleri yer almaktadır. Çocukları için endişe duymaları ve çocuklarını şimdiye kadar heteroseksüel olarak varsaymaları neticesinde farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine sahip olduklarını gördüklerinde yaşayacakları ‘kayıp’ ile nasıl baş edeceklerini bilememe gibi durumları yaşadıkları görülmektedir (Irish Association of Social Workers, 2011; Altınel Baysal, 2019:46).

Heteroseksüel toplum yapısı içerisinde egemen olan toplumsal cinsiyet rolleri, ailelerinden ayrılıp yeni bir ortama dâhil olmaya çalışan bireylerin ilkökul hayatına alışmaya çalıştığı bu süreçte kız ve erkek oyunları gibi heteronormatif cinsiyetçi rol beklentilerinin oluşmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle LGBTİ+ bireyler açısından özellikle bakıldığında diğer bireylere oranla okul hayatının her bir basamağında gerek öğretmenleri gerekse arkadaş çevreleri tarafından daha fazla problemle karşı karşıya kaldıkları yapılan çalışmalarda görülmektedir.

Türkiye’de LGBTİ+ bireylerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerinden dolayı şiddete, tacize, homofobik tutuma ve ayrımcılığa maruz kalmalarıyla birlikte olumsuz açılma deneyimleri sonucunda kaygı ve korku yaşadıkları yapılan çalışmalarda görülmektedir (Kabacaoğlu,2015; Uluyol,2016). Sosyal dışlanmaya bağlı olarak görülen kötü muamelelerin, LGBTİ+ bireylerin akademik başarısını düşürdüğü ve okulu bırakma davranışlarına sebep olduğu tespit edilmiştir (Grossman ve D’Augelli, 2006; Uluyol, 2016).

Heteroseksüel sistem içerisinde, heteronormatif tutumlar dolayısıyla LGBTİ+ bireyler aile, okul, arkadaş, iş ya da gündelik hayatlarında sosyal dışlanma ve ayrımcılıkla karşılaşmakta, etiketlenme davranışına maruz bırakılarak sosyal çevrelerinde sözlü tacize ve şiddetin her türlüsüne uğramaktadırlar (Şenel, 2014). Bununla birlikte sokakta sürekli bakışa maruz kalmakta ve gözetlendiklerini hissetmektedirler. Bu yüzden LGBTİ+ bireyler psikososyal yaşamlarında kendilerini depresif hissetmekte, sürekli olarak bir kaygı bozukluğu yaşamakta, alkol ve madde bağımlılığına yatkınlık göstermekte ve buna bağlı olarak intihar eğilimleri sonucunda kendilerine zarar verme davranışlarının olduğu gözlemlenmektedir.

Sağlık hakkı insan haklarında temel bir hak olduğundan bireylerin sağlık hakkının sağlanması ve korunması gerekmektedir. Bu noktada karşımıza LGBTİ+ bireylerin sağlık hizmetine erişmesinde engel olarak adlandırılan varsayımlar bulunmaktadır. Bunlar; tüm hastaların heteroseksüel olduğu ve sadece iki cinsiyetten oluştuklarıdır. Bu varsayımlar toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kimliği kalıplarının dışında görülen LGBTİ+ bireylerin sağlık alanında olumsuz deneyimler yaşamalarına sebep olmaktadır (Arık, 2014; Dibble ve ark. 2007). Yaşadıkları olumsuz deneyimler sebebiyle LGBTİ+ bireylerin anksiyete bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon gibi ruhsal bozuklukların heteroseksüel bireylere oranla daha yoğun olduğu görülmektedir (Yeşiltepe, 2015). Grant ve arkadaşları tarafından 2010 yılında 7000 kişi ile görüşülerek LGBTİ+ bireylerin sağlık alanındaki olumsuz deneyimlerini konu alan bir araştırma yapılmış ve bu görüşmeler sonucunda katılımcıların % 56’sı sağlık kurumlarında heteroseksüel bireylerle eşit tedavi görmediklerini belirtmiştir. Bunun yanı sıra homoseksüel bireylerin partnerlerinin hastane ziyaretleri, sağlık sigortalarından faydalanamamaları ve hormon tedavilerinin karşılanmaması gibi problemler de sağlık alanındaki diğer sorunlardan bazılarıdır (Karakaya, 2017).

Bir toplumun kültürünü etkileyen ve doğrudan kültürün oluşumunda büyük rol oynayan en önemli olgulardan biri olan din, LGBTİ+ bireylerin maruz bırakıldığı ayrımcılığın ve nefret söylemlerinin de önemli nedenlerinden birini oluşturur. Toplumun bir kısmı dinin değişen bir yapı olduğunu söyleyerek, zamanla ve kültürel şartlar gereğince değişmeye uğradıkları görüşünü savunarak LGBTİ+ bireylerin maruz bırakıldığı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılığa karşı durmuşlardır (Ayten ve Anık, 2014). Bu noktadan birçok LGBTİ+ bireyler dini duyguları ile cinsel yönelim ve/veya cinsiyet kimliklerini birbirinden ayrı tutmayı tercih edip dini ve manevi duygularını yaşamaya devam etmektedirler. Bunun yanı sıra birçok LGBTİ+ birey toplum içerisinde barınabilmek için cinsel yönelim

ve/veya cinsiyet kimliğinden vazgeçerek kendilerini ait hissetmedikleri bir hayat içerisinde yaşamaya çalışmaktadır (Brooke, 1993). Bu durum, LGBTİ+ bireyleri, hayatın anlamını sorgulamaya itmekte ve bir sonuca ulaşamadıkları takdirde ise intihar düşüncesine sebebiyet vermektedir.

LGBTİ+ bireylerin yaşamlarının her alanında maruz kaldığı baskı ve ayrımcılık barınma alanında da kendini göstermektedir. 2006 yılında, toplumun azınlık grupları komşu olarak isteyip istememe hakkında yapılan bir araştırma sonucuna göre en fazla itirazı eşcinsel bireyler almıştır (Çarkoğlu ve Toprak, 2006). Trans bireyler ise görünüşleri itibarıyla ikamet edecekleri, barınacakları yer için aynı dışlanmaya uğramaktadırlar. Bunların sonucunda LGBTİ+ bireylerin barınma konusunda yaşadığı dışlanma evsizliğe yol açabildiği gibi belirli merkezlerde çoğunluk olarak LGBTİ+ mahallerinin kurulmasına da yol açabilmektedir.

LGBTİ+ bireyler, toplumsal alanda yaşadığı sosyal dışlanma ve ayrımcılıkla bağlantılı problemlerin başında istihdam edilmeye, emek piyasasında var olma ile ilgili sorunlar gelmektedir. Çalışma hakkı, Anayasanın 49. maddesinde her vatandaşa verilmiş bir hak olarak tanımlanmasına rağmen LGBTİ+ bireyler bu haktan yararlanamamaktadır. Hatta 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda, disiplin cezalarını düzenleyen 125. maddede geçen "memurluk sıfatıyla bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak" ifadeleri üzerinden LGBTİ+ bireylerin cinsel kimliği ahlak dışı bulunabilmektedir (Öner, 2015; Akkuş ve Kılıçaslan, 2016). LGBTİ+ bireyler, çoğunlukla çalışabilmek için iş yerlerinde kimliklerini gizleyerek çalışma imkânı bulabilmektedir. Bir şekilde cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği açığa çıkan bireylerin ise işten çıkarılma durumu ile karşı karşıya kalabilecekleri ve kaldıkları görülmektedir (Kaos GL, 2019). Birçoğu kimlikleri gizleyerek iş bulmakta olmasına rağmen fiziksel özellikleri nedeniyle kimliklerini gizleyemeyen trans kadın ve erkekler birçok iş sektöründen tamamen dışlanarak yok sayılmaktadırlar. Aileleri tarafından da gerekli desteği göremeyen trans bireyler bir nevi son çare olan seks işçiliğine yönelmektedirler. Aynı zamanda seks işçiliği yapan bireyler, sıklıkla şiddete uğrayıp, homofobik tutumlarla karşı karşıya kaldıkları bazı durumlarda suç işleyip ceza almaktadırlar.

Dünya'da ve Türkiye'de yasama, yargı ve yürütmeden sonra dördüncü kuvvet olarak adlandırılan medya, demokratik toplumlarda vazgeçilmez bir unsurdur. Türkiye'de birçok basın yayın organlarında, LGBTİ+ olmayı "hastalık, sapkınlık, suç, günah, anormallik" şeklinde tanımlayan; LGBTİ+ bireyleri ötekileştiren, marjinalleştiren, aşağılayan, hakaret eden veya LGBTİ+ oluşları başka gruplara hakaret etmek için kullanan haberlere sıklıkla rastlanmaktadır. Bu haberler ise LGBTİ+ bireylere yönelik cinsiyetçi, ayrımcı dil ve nefret söylemini pekiştirmeye yardımcı olmaktadır.

Kaos GL'nin 2018 Medya İzleme Raporu'na göre metinlerin % 26'sında LGBTİ+ birey olmak suç gibi gösterilmiş, %16'sında LGBTİ+ bireyler ahlaksız olarak vurgulanmıştır. Yapılan adli vakalar ve polis operasyonlarına ilişkin haberlerde 'travesti terörü', 'travestiler saldırı' ifadeleri kullanılarak LGBTİ+

bireylerin şiddete eğilimli oldukları yönündeki yanlış yargıyı besleyerek; halkı kin ve düşmanlığa sevk etmekte, LGBTİ+ bireylere karşı şiddeti meşrulaştırmaktadır.

Anayasanın 10. maddesinde yer alan ibarede “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” ifade yer almaktadır. “Ve benzeri” ifadesi ile toplumda yaşayan tüm insanların eşit sayan bir madde ile LGBTİ+ bireylerin hakları her ne kadar güvence altına alınsa da LGBTİ+ bireyler adli süreçlerde birçok dezavantajlı durumla karşı karşıya kalmaktadırlar. LGBTİ+ bireyler en çok dava süreçlerinin bilinçli olarak uzatılması ve yargı makamlarının ötekileştirici tutumları ile karşılaşmaktadır.

AÇILMA SÜRECİNDE LGBTİ+ BİREYLER

Bilimsel Literatürde İngilizce ismi ile Coming-out (gömmе dolaptan dışarı çıkma) kavramının Türkçe’deki karşılığı “açılmadır”. LGBTİ+ bireylerin cinsiyet kimliklerini ve cinsel yönelimlerini gizlemek zorunda bırakan heteroseksist sistem içindeki tüm baskı “dolap” metaforu ile ifade edilmektedir. Bu dolabın dışına çıkmak, LGBTİ+ bireylerin kendi cinsiyet kimliğinin ve cinsel yöneliminin farkına varmasının yanı sıra başkalarına da açıklama sürecini ifade etmektedir.

Açılma, genellikle ergenlik döneminde başlayan, yetişkinlik döneminde de ivme kazanarak bireyin kimliğini ve yönelimini kabul etmesiyle birbirini takip eden iç içe geçmiş içsel ve sosyal dönüşümleri içeren zorlu bir süreci ifade etmektedir.” (Johnston ve Jenkins, 2003).

Bu kapsamda açılmanın, bireyin cinsiyet kimliğini veya cinsel yönelimini başkalarına açıklamasıyla değil, bu cinsiyet kimliği veya yöneliminin farkına varmasıyla başlayan bir süreç olduğu söylenebilir. Bu farkındalık çocukluk ve ergenlik döneminde cinsiyet rolü beklentilerine uymayan ve hemcinslerine karşı çekim hisseden bireyin, yaşlılarından farklı olduğunu kavramasıyla oluşmaktadır (Espitia, 2007). LGBTİ+ bireylerin açılma sürecinde ele alınması gereken iki farklı kavram vardır:

LGBTİ+ bireyler için kendine açılma ve bir başkasına açılma/kamuya açılma olarak ifade edilebilir. Kendine açılma süreci, bireyin cinsel yönelimini veya cinsiyet kimliğini keşfetmesi ile başlayan bir süreçtir. Bu süreçte bireyin kendine açılabilmesinin önündeki en büyük engel toplum tarafından sosyal dışlanmaya maruz kalma korkusudur.

Aile ve sosyal çevresine karşı cinsel yönelimini ve cinsiyet kimliğini paylaşma süreci LGBTİ+ bireyler için önemli bir noktadadır. Genel olarak toplum içindeki tüm bireyler aileleriyle bağlarının her halükârda devam etmesi çabasıdadır. Aile birlikteliği birey için önemli destek mekanizmalarının biridir.

Literatürde, bireyin başkalarına açılması, genellikle açılma sürecinin son ve en kritik aşaması olarak kabul edilmektedir. Açılma sürecinde şiddete maruz kalma, toplumdan dışlanma gibi risklerin büyüklüğü, toplumdaki homofobi ve heteroseksizm düzeyiyle yakından ilgilidir. Bu durum LGBTİ+

bireylerin açılma süreçlerini belirleyen temel değişkenin çevresel faktörler olduğu gerçeğini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Buna rağmen yine de pek çok LGBTİ+ birey başkalarına açılmayı tercih etmektedir.

LGBTİ+ bireyler en zor ve önemli açılma deneyimini ailesine açılma sürecinde yaşamaktadır. Aynı zamanda kişi ekonomik açıdan da ailesine bağlı yaşıyorsa ise bu durum açılma sürecinin ertelenmesine neden olabilmektedir. Ailelerin toplumsal normlara bağlı kalarak, LGBTİ+ bireylere olan homofobik tutumu da kişinin ailesine açılma sürecini geciktirmektedir (TODAP, 2017).

LGBTİ+ bireylerin açılma sürecini daha iyi anlayabilmek için çeşitli modellendirmeler yapılmıştır. Bunlar arasında en sık kullanılan model Cass modelidir. Bu modelde, bireylerin içinde bulunduğu sosyal çevre, dini değerler, kültürel faktörler gibi farklılıklar gözetilerek değerlendirme yapılmasının daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir. Cass’a göre bu modelde bazı bireyler birkaç aşamayı birlikte yaşayabilmekte bazı aşamaları ise hiç yaşamamaktadır.

Modele göre ilk aşama “kimlik bocalamasıdır.” Bu aşamada kişi kendi cinsel arzularının ve duygularının farklı olduğunun farkına varmıştır ancak toplumların büyük çoğunluğunun heteroseksist olmasından ötürü endişe, korku, kafa karışıklığı gibi olumsuz duygular bu duruma eşlik etmektedir (TODAP, 2017).

Kişinin kendisine yönelik farkındalığı geliştikten sonra duyguları da belirginleşmeye başlamaktadır. Bu noktada birey ikinci aşamaya geçmektedir.

Kişi “kimlik karşılaştırma” aşamasına geçer. Cinsel kimliğinin farkına varan kişi toplumu büyük bir çoğunluğunun sahip olduğu Heteroseksüel kimliğin kaybına bağlı olarak toplum içinde bazı sorunlar yaşayacağını hissetmektedir. Bu kaygılar arasında en çok güvenlik kaygısı, aile ilişkilerinin bozulacağı ve toplum tarafından kabul edilmeme gibi faktörler yer almaktadır. Bütün bu faktörlere bağlı olarak kişi, toplumda izole bir hayat yaşama arzusunda olabilmektedir.

Üçüncü aşamada kişi “kimliği hoş görme” aşamasına geçiş yapmaktadır. Bu aşamada birey başka LGBTİ+ bireylerin olduğunu fark etmeye ve keşfetmeye başlamıştır. Bu durum ilerleyen süreçte topluma olan yabancılaşma sürecinin de azalmasına neden olacaktır. Birey cinsel kimliğini tamamen kabul etmemiş olsa da başka LGBTİ+ bireylerle iletişim kurmaya ve kendi kimliğiyle ilgili bazı araştırmalar yapmaya başlamıştır. Bu aşamada çoğunlukla birey aşk hayatı ile sosyal hayatını birbirinden ayırıştırma eğilimindedir. Bu durumun en büyük nedeni bireyin kendi cinsel yönelimini gizleme isteğidir.

Dördüncü aşama bireyin “kimliğini kabullenme” evresidir. Kişi artık kimliği ile daha barışık ve daha olumlu duygular beslemeye başlamaktadır. Diğer evrelerden farklı olarak sosyal çevresi içerisinde daha

fazla girerek diğer bireylerle daha sıkı ilişkiler kurma isteğindedir. Kişi bu süreçte çevresine açılmasına bağlı olarak bazı homofobik tutumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu yüzden bazı zamanlarda profesyonel desteğe ihtiyaç duyabilmektedir.

Beşinci aşama “kimliğin yüceltilmesi” evresidir. Bu aşamanın en büyük özelliği toplumun LGBTİ+ bireylere olan homofobik tutumlarıyla, kişinin kendi kimliği arasındaki uyumsuzluğu hissederek öfke hissetmesi ve kimliğini savunmasıdır. Homofobik tutumla karşı karşıya kalan kişi, heteroseksüel bireylere karşı küçümseme davranışı gösterebilir.

Cass modelinin son evresi “kimlik sentezidir.” Birey kimliğiyle ilgili olumlu veya olumsuz duygulardan kaçınarak artık kendini kimliğin bir bileşeni olarak adlandırmaktadır. Bir önceki aşamada görülen öfke durumu ve kendi kimliğini övme durumu oldukça azalmıştır (TODAP, 2017).

SOSYAL DIŞLANMA İLE MÜCADELE NOKTASINDA SOSYAL HİZMET

Sosyal hizmet; sosyal değişimi ve gelişimi, sosyal bütünleşmeyi, insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmelerini destekleyen uygulama temelli bir meslek ve akademik disiplindir. Sosyal adaleti, insan haklarını, ortak sorumluluğu ve farklılıklara saygı ilkelerini merkeze alır. Sosyal hizmet teorileri, beşeri bilimler, sosyal bilimler ve yerel bilgiyle desteklenen sosyal hizmet, yaşam zorluklarıyla mücadele etmek ve iyilik halini geliştirmek için insanlarla ve yapılarla çalışır (IFSW, 2014).

Hak temelli bir meslek olan sosyal hizmet bilimi, toplumun en dezavantajlı gruplarından biri olan LGBTİ+ bireylerin sorunlarına çözüm üreterek onların psikososyal iyilik hallerini sağlamada önemli bir yere sahiptir.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Türkiye'nin heteroseksüel cinsiyet sistemi ve ikili biyolojik cinsiyet algısının baskın olduğu bir toplum olması nedeniyle, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde birçok birey dışlanma, ayrımcılık ve nefret söylemlerine maruz kalmaktadır. Bu bireylerin hayatlarını devam ettirmeye çalıştıkları süreçte, maruz kaldıkları homofobik, bifobik ve transfobik tutumlar, LGBTİ+ bireylerin psikososyal yaşamlarını oldukça zorlamaktadır. LGBTİ+ bireyler hayatlarını devam ettirebilmek ve bu hayatta kendilerini bulabilmek için aynı zamanda heteroseksist sistemde kendilerine güvenliklerini koruyabilmek için belli hak mücadeleleri içine girmektedir. Bu hak mücadeleleri dâhilinde bile medyada kötü yansıtılma ve çirkin sözlerle ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar.

ARAŞTIRMANIN AMACI

LGBTİ+ bireylerin cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri temelli eğitim, aile, sosyal çevre, sağlık, din, barınma, istihdam, medya ve hukuk gibi alanlarda maruz kaldıkları biyopsikososyal dışlanmaları tespit etmek araştırmanın en önemli amacıdır. Bunun yanı sıra bireylerin yaşadıkları dışlanma düzeyleri ile cinsel yönelimleri, cinsiyet kimlikleri arasında bağlantı kurarak, bu noktada ihtiyaçları olan en uygun

sosyal hizmet müdahalelerinin tespit edilmesi de araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Literatür incelendiğinde, Türkiye'de LGBTİ+ bireylerin yaşamlarında karşı karşıya kaldıkları güçlükleri ve bu güçlüklerin çözüm noktasında neler yapılabileceğine dair araştırmaların, sosyal hizmetin diğer çalışma alanlarına oranla daha az olduğu görülmüştür. LGBTİ+ bireylerin toplumsal yaşamda karşılaştıkları sorun ve engelleri bütüncül bir bakış açısıyla betimleyerek sosyal hizmetin bu alandaki farkındalık düzeyini arttırmayı sağlayacaktır.

LGBTİ+ bireylere yönelik gerçekleşen nefret söylemleri ve bu sebeple artarak devam eden ayrımcılığın ve şiddetin biyopsikososyal yaşamlarına olan etkisinin önemi vurgulanmak istenmiştir.

ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada, LGBTİ+ bireylerin biyopsikososyal yaşamları ve yaşadıkları sosyal dışlanmaları ortaya çıkarmak amacıyla nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Yapılan nitel araştırma tanımları incelendiğinde, nitel araştırma “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak ifade edildiği görülmüştür (Eytepe, 2005)

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlerinden kaynaklanan heteroseksüel sistem içerisinde sosyal dışlanmaya maruz kalan LGBTİ+ bireyler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklem seçiminde, katılımcıların ulaşılabilirliği ve görüşmecilerin sahip olduğu kaynaklar göz önünde bulundurularak tesadüfi olmayan örnekleme yöntemleri içerisinde yer alan kartopu örnekleme yönteminin kullanılması uygun görülmüştür. Kartopu örnekleme yöntemi ile İstanbul ilinde ikamet eden 17 LGBTİ+ bireyle görüşülmüştür. 17 bireyin yedisi gey, dördü lezbiyen, üçü transseksüel, ikisi queer ve biri biseksüeldir.

VERİLER VE TOPLANMASI

Bu çalışmada ilk olarak literatür taraması yapılarak araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Çalışmadaki veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Görüşmelerin belirli bir düzende gerçekleşebilmesi ihtiyaç duyulan verilerin eksiksiz şekilde edinilebilmesi ve veri analizi sürecinin kolaylaşabilmesi amacıyla bir görüşme formu oluşturulmuştur. Pilot görüşmeler sonrasında katılımcılara yöneltilen sorularda gerekli düzenlemeye gidilerek görüşme formunun son hali oluşturulmuştur.

Katılımcılara görüşme öncesinde, çalışma hakkında bilgi verilerek görüşme formu gösterilmiş ve bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Yapılan görüşmelerin süresi 45 ile 90 dakika arasında değişmektedir. Katılımcıların izni dâhilinde görüşmeler ses kaydına alınarak görüşmeciler tarafından yazılı hale getirilmiştir.

Etik ilkeler çerçevesinde mahremiyet ve gizlilik değerleri dikkate alınarak katılımcılarla görüşmeler sağlanmıştır.

VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Elde edilen bu verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılarak, çalışmada toplanan verinin özgün formuna mümkün olduğu kadar sadık kalınmış ve araştırmaya katılan bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Araştırmaya katılan bireyler kendi içlerinde kodlamaya tabii tutulmuştur(Örneğin G1 (28), görüşme yapılan bireyin 28 yaşında ve Gay bir birey olduğunu ifade etmektedir).

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma boyunca yedi gey, dört lezbiyen, üç transseksüel, iki queer, bir biseksüel birey olmak üzere 17 LGBTİ+ bireyle görüşülmüştür. Bu bireylerin yaşadıkları sosyal çevreden dışlandıkları ve ayrımcılığa maruz kaldıkları alanlarda sosyal hizmet biliminin gerekliliği vurgulanmış ve bu alanda yapılabilecekler araştırılmıştır.

Aile ve Sosyal Çevre Değerlerine İlişkin Bulgular

Açılma ile ilgili modelleri sunarken Cass, Coleman ve Troiden'in ortak bir amaca ulaştıkları görülmekle birlikte bireyin açılma sürecini, cinsel yönelimiyle ilgili duyarlılık ve farkındalık kazanmasıyla başlayan bir süreç olarak tanımlamaktadırlar. Eşcinsel bireyler açılma süreci boyunca pek çok çatışma yaşamaktadır. Yaşadığı bu çatışmaları sağlıklı bir şekilde baş edebilen eşcinsel bireyler, kimliklerini kabullenebilmekte ve kimlikleriyle barışık bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmektedir. Eşcinsel kimliğini kabullenme ve bu kimliği benliğin bir parçası olarak görme, eşcinsel kimliği gelişiminin son aşamasıdır. Bu aşamaya Cass (1979) "kimlik sentezi", Coleman (1982) "bütünleşme", Troiden (1982) ise "kimliği üstlenme" adını vermektedir (Cass, 1979; Coleman, 1982; Troiden, 1982). Sözü edilen eşcinsel kimliği gelişimi modelleri kapsamında, araştırmaya katılan bireylerin yaşadıkları çatışmaları büyük ölçüde çözümledikleri ve kimlik gelişiminin son aşamasına geldikleri söylenebilir. Diğer LGBTİ+ bireyleri için de bu kuramın aynı şekilde gerçekleştiği görülmüştür.

Türkiye'de muhafazakâr ailelerin çoğunlukta olması nedeniyle LGBTİ+ çocuklarını kabullenmekte güçlük çektikleri hatta zorbalığa başvurmaya kadar ilerledikleri bilinmektedir. LGBTİ+ bireyler, ailelerine ilk açılma süreçlerinde, kendilerinin hasta olduklarını düşündüklerini ve bu nedenle kendilerini psikolojik destek almaları konusunda zorladıklarını ifade etmiştir. Bunlara ek olarak

LGBTİ+ bireylerin arkadaş çevrelerine açılmalarında kendilerini daha rahat ifade ettikleri ve sonrasında olumlu tepkilerle karşılaştıkları anlaşılmıştır.

Görüşmecilerin yaşadıkları ve yetiştikleri çevreler incelendiğinde önemli bir çoğunluğunun muhafazakâr bir çevrede yetiştikleri görülmüştür. İslam inancının getirmiş olduğu muhafazakârlık bireylerin aile yaşantılarını da etkilemekle beraber aileye ve çevreye açılımlarında zorlanmalarına neden olmuştur. G1 (28) bu durumu şöyle açıklamıştır;

“Yetiştığım çevre çok katı, muhafazakâr bir çevre ve ataerkil. Yani böyle şeylerin olabileceğini düşün. Sadece şunu söyleyeyim Ramazan ayında oruç tutmuyor ve orucunu yiyorsan dayak yiyebileceğin bir çevrede büyüdüüm bu yüzden hiç kimse bilmedi” G1 (28).

Açılma sürecinde LGBTİ+ bireyler arkadaş çevrelerine oranla ailede daha fazla olumsuz tutumlarla karşılaşmışlardır. TE1 (30) bu konuda şu aktarımlarda bulunmuştur;

“Arkadaş çevremden aldığım tepkiler gayet iyiydi ‘işte sen şimdi tamam oldun’ dediler. Ailemden çok baskı hissettim diğer insanlar da eminim böyle şeyler yaşamıştır. Babamın bakanlıklarla ilgisi vardı. Bana Sağlık Bakanlığı’na gideceğini gerekirse bu iş için yasa çıkarttıracağını söyledi. Beni diğer insanlar adına korkuttu. Annem beni vuracağını iddia etti, altı dolu olmayan bağınaz cümleler kurdu. “TE1 (30).

Ailelerine açılan birçok LGBTİ+ birey, açılmaları sonrasında ailelerinin bu durumu kabullenmeleri noktasında güçlük çektikleri ve bu sebepten ötürü psikolojik destek almak için baskı gördüklerini ifade etmişlerdir. TE2 (23) bu konuda şunları ifade etmiştir;

“Söyler söylemez ÇAPA Cinsiyet Kimliği ve Bozuklukları Kliniğine götürdüler. Doktor eşcinseldi. Annem doktorun yanından çıktığında ‘hormonların normalmiş (bana sonuçları göstermediler) bu saçmalıkları bırak, zaten bunlar örgütlenmiş, doktor da eşcinseldi’ deyip beni bağıra çağıra oradan çıkardı.” TE2 (23)

Türkiye’deki Medya Kuruluşlarının LGBTİ+ Bireylere Yönelik Tutumu ve Sosyal Medyaya Dair Bulgular

LGBTİ+ bireylerinin medyada yansılma şeklinin aslında devlet ve toplumun LGBTİ+ bireylere bakış açısının bir simülasyonu şeklindedir. Türkiye’de yaşayan LGBTİ+ bireyleri olumsuz ifade eden ve toplum içinde farkındalık oluşmasını engelleyen medya sektörünün, farklı cinsiyet kimliklerini ve cinsel yönelimleri de topluma doğru ifade etmediği görülmektedir. Ülkelerin temel haber alma kaynakları olan; televizyon, internet, sosyal medya gibi mercilerde LGBTİ+ bireylerin yok sayılarak, büyük çoğunlukla olumsuz yargıların medyada işlenmesi, toplumun önyargılarını ve homofobi tutumunu daha da arttırdığı yapılan araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Kaos GL’nin 2018 yılında yapmış olduğu araştırma

sonucunda medya kuruluşlarının büyük çoğunluğunun, nefret söylemlerine, kalıp ifadeler ve değer yargıları ayrıştırıcı ve cinsiyetçi bir habercilik anlayışı gösterdiği görülmüştür. Kaos GL'nin Medya İzlem raporunda LGBTİ+ bireyler yönelik yazılı basında yayınlanan 603 metinde LGBTİ+ olmanın suç olarak gösterildiği görülmüştür. 381 metinde ise LGBTİ+ oluşumu ahlaksız olarak nitelendirilmiştir. Yazılı basın ve medyanın ayrımcı tutumu, toplumsal yapı içerisindeki tüm kurum ve kuruluşlarla ortak karar oluşturularak baskı aracı olarak kullanıldığı görülmüştür. Görüşmecilerin cevapları incelendiğinde ise 17 görüşmeci de medya sektöründe LGBTİ+ bireylerin doğru bir şekilde ifade edilmediğini ve LGBTİ+ bireylere yönelik yapılan haberlerin çarpıtılarak yansıtıldığını belirtmiştir. Aynı şekilde medyada ön plana çıkan LGBTİ+ bireylerin, kendi cinsiyet kimliklerinden ve cinsel yönelimlerinden olan bireyler tarafından doğru bir şekilde temsil edilmediği görüşündedirler. B1(26) bu konu hakkındaki görüşlerini sırasıyla şu şekilde açıklamıştır:

“Mesela dizilerde işlenme şekilleri hoşuma gitmiyor. Çünkü dizilerdeki gey rolleri %80 feminenlik üzerine. Eğlenceli olması ayrı bir şey, kadınsı hareketlere feminen tavırlara sahip olmak ayrı bir şey. Evet, öyle geyler de var ama sürekli gey karakterini böyle gösterdiğinizde yanlış bir algı oluşur ve doğal olarak insanlar ailesinden birisinin LGBTİ+ birey olmasını istemez.” B1(26)

LGBTİ+ Topluluğuyla İlişkiler, Aktivizm ve Devletin Rolü Noktasında Bulgular

LGBTİ+ bireyler ve ilişkili olduğu dernekler mücadelelerinin desteklenmesi noktasında devlet tarafından beklentilerini ifade ederken “diğer herkes gibi” temel yaşam haklarının sağlanmasının, nefret suçlarının önlenmesi için caydırıcı cezaların uygulanmasının ve anayasada bulunan ayrımcı söylemlerin ortadan kaldırılmasının devletin en önemli rollerinden biri olduğunu belirtmektedirler (Mol, 2016).

Görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu hak mücadelesi için çabaladıklarını fakat örgütlü olmadıklarını söylemişlerdir. Buna da sebep olarak daha önce örgütlerde bulunduklarını ve örgütlerdeki işleyişten memnun kalmadıklarını belirtmişlerdir. Devletlerin rolünü ise toplum ile bağdaştırarak birlikte hareket edilmesi noktasında görüşlerini beyan etmişlerdir. Görüşmecilerden L1(43)'in görüşleri şu şekildedir:

“Örgütlü değilim. Açıkça dâhil olmayı hiç düşünmedim. Kendi hayatımı düzene sokmak öncelikli derdim olduğu için çok fazla bu tür şeylerle ilgilenemedim. Geç fark etmiş olmamın da etkisi olabilir. Örgütlenmelere genel olarak baktığımızda ise öncelikli olarak insanların kabul etmesi gerekiyor. Devletin de bunu teşvik etmesi gerekiyor devletin kabul ettiği şeyi insanların kabul etmesi daha kolay oluyor. Aşağıdan yukarıya olmaktan ziyade yukarıdan aşağıya doğru inecek bir şey bu örneğin engellilere yönelik bir kota var bu kota LGBTİ+ bireyler için de uygulanabilir. Devlet bu uygulamaları desteklemeli hatta okullarda LGBTİ+ bireyler için eğitim vermelidir.” L1(43)

LGBTİ+ Bireylerin Gündelik Hayatlarında Maruz Bırakıldıkları Heteroseksist, Ayrımcı Tutumlara İlişkin Bulgular

Heteroseksist bakış açısı, ikili cinsiyet ilişkilerini kabul eden, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli farklılıkları kabul etmeyen, heteroseksüelliği bir zorunluluk olarak topluma dayatan bir bakış açısıdır. Heteroseksüelliğin dayattığı normlara, heteronormativiteye aykırı bir duruş olan LGBTİ+ bireyler, baskın olan bu görüş nedeniyle gündelik hayatlarında birçok zorlukla karşılaşmakta ve her alandan yok sayılmaktadırlar (Berlant ve Warner, 1998). Gündelik yaşamda cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kalan LGBTİ+ bireyler toplum içerisinde de her türlü şiddete uğramaktadırlar. Gey ve lezbiyen olan görüşmeciler bir bakışa maruz kalmak noktasında transseksüel bireylerin kendilerinden daha dezavantajlı bir noktada olduğunu belirtmişlerdir. G6(18) bu konu hakkında şunları dile getirmişlerdir:

“Ben hissetmiyorum ama başıma gelen bir olayı anlatayım. Bir kere işten dönüyorum, Bostancı'da minibüse iki tane trans birey bindi. Açık söyleyeyim herhangi bir abeslik falan da yoktu. Bildiğiniz bir tane uzun palto giymişler, ikisinde de boğazlı kazak, kışın ortasında. Ama insanların onlara bakışlarında ben rahatsız oldum.” G6(18)

Heteronormativitenin gündelik hayatta kurumsallaşmasının sonucu olarak LGBTİ+ bireyler kimliklerini açıklama konusunda kaygıya düşmekte, açıkladıkları takdirde heteronormativitenin getirdiği azınlık stresine maruz bırakılıyorlar (Öner, 2015). Görüşmecilerin hepsi transfobik ve homofobik toplumda yaşamının kendileri için çok kötü olduğunu belirtmişlerdir. Görüşmecilerden G3(21) toplumdaki transfobik ve homofobik tutumlar için şu sözleri sarf etmişlerdir:

“Tabii iyi şeyler getirmiyor akla. Çünkü her bulunduğunuz ortamda düşünüyorsunuz bu insan benim cinsel yönelimimi bilseydi nasıl bakardı bana? Eşcinselliğimi dışa vurmuş olsaydım nasıl bir tepki alırdım bunları sürekli düşünüyorum. Bu yüzden aslında düşününce daha iyi anlıyorsunuz, örgütler neden sürekli Taksim, Kadıköy, Beşiktaş'ta açıldı? Çünkü oralarda daha az hor görülüyorlar. Ben şu an sevgilimle gidip Ümraniye'de otursam çok olumlu bir tepki alacağımı düşünmüyorum insanlardan. Necisiniz diye herkes sorgulayacak, yani toplum homofobik. Toplumda çok fazla bilgisizlik var ve bu beni çok üzüyor. Tek dileğim her şeyin temelden düzelmesi için girişimlerin başlaması.” G3(21)

LGBTİ+ Bireylerin Sosyal Dışlanmaya Maruz Kaldığı Alanlar

“Sosyal dışlanma, bireylerin ekonomik ve sosyal kaynaklara diğerleri ile eşit oranda erişememesi ve toplumsal alana katılım ve sosyal statüden direkt ya da dolaylı olarak mahrum bırakılmaları şeklinde tanımlanabilir” (Byne, 1999; Aypar, 2017).

Bu bağlamda bakıldığında farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğe sahip LGBTİ+ bireylerin, toplumundaki ikili cinsiyet algısına ve heteroseksüel bakış açısına ters düşmeleri nedeniyle diğer

bireylere oranla daha fazla sosyal dışlanmaya maruz kaldığı görülmektedir. Bu sebeple LGBTİ+ bireyler, sosyal hizmet mesleğinin temel çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır.

Türkiye'deki LGBTİ+ bireylerin toplumun hemen hemen tüm alanlarında sosyal dışlanmaya karşı karşıya olduğu bilinmektedir. Yapılan bu çalışmada ise LGBTİ+ bireylere en çok hangi alanlarda (eğitim, sağlık, istihdam, siyaset, aile ve sosyal çevre) sosyal dışlanma yaşadıkları sorulmuş ve alınan cevaplar doğrultusunda yüzdelik dilimler elde edilmiştir; Siyaset (%47), Aile ve Sosyal Çevre (%35), İstihdam ve Sağlık (%24), Eğitim (%12). Görüşme yapılan LGBTİ+ bireylerden G7(43) en çok dışlandıkları sosyal alanları şöyle ifade etmektedir;

“Tabii ki siyaset diyebilirim. Doğal olarak çalışma alanı diyebilirim. Demin de dediğim gibi ben ihtiyaç duymuyorum ama niye duymayayım, neden bir şeyleri saklayayım? Eğitimde öyle bir şey olduğunu sanmıyorum ama lisede başımdan geçen bir şeyi anlatayım; geometri dersindeyiz, tahtaya kaldırdılar. Hoca şey demiş 'daire çiz' demiş. Ben duymadım 'efendim' dedim. Bütün sınıf 'kendi resmini çiz' diye dalga geçtiler. Ondan sonra hoca da gülmeye başladı. Ben de küfür edip çıktım sınıftan. Demin dediğim gibi, imam sırtırsa cemaat kırıtır. Sen bir hoca olarak orda bütün sınıfa gülererek destek verirsen...” G7 (43)

LGBTİ+ bireyler arasında fiziksel anlamda görünürlüklerinin fazla olması nedeniyle toplumdan en çok dışlanan trans bireylerin hayallerindeki meslekleri gerçekleştiremedikleri ve bundan dolayı seks işçiliğine yöneldikleri görülmektedir bununla ilgili Q2(32) şu ifadeleri kullanmıştır.

“Yüzde 80-90'ı seks yapmak zorunda kalıyor. Çünkü çalışabilecekleri başka alan yok. Ameliyat süreci mükemmel gerçekleşmiş mesela ama sahip olduğun kimlik çok ciddi şekilde iş bulmanıza engel oluyor. Genelde seks işçiliği yapmak dışında da başka bir alternatif olmuyor. Ben lisansım ve yüksek lisansımı İzmir'de bitirdim. Öğretmenlik yapmayı çok isteyen biriydim. Üç sene öğretmenlik yaptım. Hayatımda çok istediğim bir köy okulunda öğretmenlik yapabilmekti. Ve bunu şu an yapamıyorum. Seks işçiliği yapmak zorundayım. Yarım saat sonra bir müşterim gelecek ve bu benim için çok ama çok acı bir durum. Yani eskisi gibi öğretmenlik yapmak isterdim. Çok isterdim.” Q2(32)

Alınan cevaplardan anlaşılabileceği üzere LGBTİ+ bireyler toplumun birçok alanında ayrımcılığa ve sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Özellikle iş hayatında yaşadıkları homofobik tutumlar nedeniyle hayallerindeki meslekleri gerçekleştiremeyen LGBTİ+ bireyler, işten atılma korkusu nedeniyle de çalıştıkları kurumlarda açılmayı tercih etmemektedir.

LGBTİ+ Bireylerin Sosyal Hizmet Mesleğine İlişkin Görüşleri

Sosyal hizmet eğitiminde yeni bir yaklaşım geliştiren Jeyasingham (2008), sosyal hizmet mesleğinin heteroseksist normlardan uzaklaştırılması için çeşitli önerilerde bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi ise homofobik tutumlar sebebiyle trans ve homoseksüel bireylerin istihdam, barınma gibi alanlarda şiddet

ve dışlanmaya maruz kalmamaları adına bu konular sosyal sorunlar anlamında titizlikle ele alınmalıdır. Buna ek olarak Buz (2009) “sosyal hizmet uzmanlarının cinsiyet rolleri, önyargıları, kabulleri, eşcinsellikle ilgili kendi duygu düşünce ve tutumları ile yüzleşmeleri” gerektiğini ifade etmektedir.

Görüşmecilerin çoğunluğu sosyal hizmet mesleğinden transseksüel bireylerin yaşam haklarının korunmasına dair söylemlerde bulunmuşlardır. Daha çok transseksüel bireylerin dikkat çektiğini ve barınma, iş gibi alanlarda sosyal hizmet mesleğinden beklentileri olduğunu belirtmişlerdir. Heteroseksüel bireyler ile eşit bir konumda insan hakları çerçevesinde muamele görmek adına sosyal hizmet mesleğinin politika alanında da etkin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Görüşmecilerden G3(21), bu konu hakkında görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“En büyük beklentimiz eşitliğin sağlanması için sosyal hizmet uzmanlarından hakların korunması olabilir. Eşitliğin sağlanması için politika tarafından desteklenmesi gerekiyor çünkü siyaset ülkenin yönetimi açısından en önemli noktadadır. Ben özgürce hareket edebilmeyi istiyorum. Özgürlükten kastım heteroseksüel bir birey kadar eşit olabilmek. Trans bireyler için durum daha farklı tabii. Onların sağlık sigortası, trans evleri gibi oluşumlara da ihtiyaçları var.” G3(21)

Sosyal hizmetin temelini oluşturan sosyal adalet ve insan hakları ilkeleri, LGBTİ+ bireyleri ayırıştıran heteroseksist normların değiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

SONUÇ

Heteroseksist bir toplumsal yapı içerisinde, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlerinden dolayı LGBTİ+ bireyler sistematik bir ayrımcılık ve toplumsal dışlanmaya maruz kalmakta, yaşam hakkı başta olmak üzere birçok hakları ihlal edilmektedir. LGBTİ+ bireyler toplum içinde, ayrımcılık ve şiddete uğramaya devam ederken, devletin sorumluluğundaki resmi ve kurumsal hizmetlerden de dışlandığı ve ayrımcılığa maruz kaldığı görülmektedir.

Ülkemizde dezavantajlı grupların psikososyal, ekonomik ve kültürel sorunlarına çözüm üreten sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarının bu dezavantajlı birey ve grupların yaşadıkları sorunlara duyarsız kaldığı, bu birey ve gruplara yönelik herhangi bir sosyal hizmet uygulaması içerisinde olmadığı görülmektedir.

Kamusal alanda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği eşitsizlikleri azaltılarak LGBTİ+ bireylerin doğrudan yaşadıkları sorunlara müdahale edilebilmesi ve ayrımcılığa karşı sosyal hizmet yaklaşımlarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu noktada homofobik/transfobik baskı ve dışlanmanın sonucu olarak ortaya çıkan yalıtılmışlık duygularıyla baş edebilmelerini sağlamak için sosyal hizmet uzmanlarının danışmanlık ve eğitici rolü çerçevesinde sağaltıcı faaliyetlerde bulunması önemlidir.

Mikro düzeyde ailelerle; Mezzo düzeyde ise LGBTİ+ bireylerin birlikte yaşadıkları arkadaş ya da partnerleriyle, okul ortamındaki eğitici ve yöneticilerle, iş ortamındaki meslektaş ve yöneticilerle,

LGBTİ+ bireylere yönelik ayrımcı pratiğin önlenmesi için sosyal hizmet uzmanlarının yürüteceği çalışmaların varlığı, LGBTİ+ bireylerin çevresel sistemleri içinde yaşayacakları sorunların bertaraf edilmesini sağlayabilir. Örneğin söz konusu kurum ve kuruluşlar arasında bağlantı kurularak hizmet içi eğitimler yapılması son derece önemlidir.

Makro düzeyde ise, LGBTİ+ bireylerin hem politika alanında hem de yasal düzlemde karşılaştıkları sorunlar için savunuculuk rolüyle LGBTİ+ haklarının tanınması ve yasal güvence altına alınması, toplumsal bilinç yükseltme ve yasa yapıcılarla lobicilik faaliyetlerini yürütülmesi, LGBTİ+ bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının makro görevleri arasında yer almaktadır. Toplumda her türlü ayrımcılığın cezalandırılmasına yönelik yasal düzenlemelerin yapılması, eşcinsellerin daha rahat açılmalarına ve toplumda daha huzurlu bir şekilde yaşamalarına yardımcı olabilir. Aynı zamanda sivil toplum kuruluşları gerek toplumdaki homofobik ve heteroseksist tutumların giderilmesinde, gerekse LGBTİ+ bireylere yönelik hak savunuculuğu faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedirler. Siyasi mekanizmalar tarafından bu sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini kolaylaştıracak önlemlerin alınması gerekmektedir.

LGBTİ+ bireylerin karşılaştığı, pek çoğu ekonomik temelli olan problemlerin önüne geçebilmek temelde -anayasada da belirtildiği gibi- her vatandaş kapsayan istihdam politikalarının uygulanmasıyla mümkün olabilir. Bu anlamda Türkiye’de LGBTİ+ bireylerin karşılaşılabileceği sorunların önlenmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı aracılığıyla hayata geçirilen istihdam politikalarının yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Sosyal dışlanmanın, ayrımcılık ve her türlü şiddetin önlenmesi, sosyal adaletin ve insan haklarının sağlanması sosyal hizmetin en temel ilkeleri içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle LGBTİ+ bireylerin bu dışlanma ve ayrımcılık ile nefret suçları ile mücadele etmesinde, ayrımcılık ve dışlanmadan dolayı kaynaklara erişmede ya da politikalar geliştirmede sosyal hizmet mesleği büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, E. (2014). *Farklı Cinsel Yönelime Sahip Bireylerin Yaşam Doyumu, Stresle Başa Çıkma Stratejileri Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin Karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/31747/Tez.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Altunpolat, R. (2017). *LGBTİ'lere Yönelik Ayrımcılığı Tarihsel ve Politik Temelde Kavramak*. Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık Ve Güvenlik Dergisi, 17(64), 10. Erişim adresi: <https://www.ttb.org.tr/dergi/index.php/msg/article/view/581>
- Arik, F. (2014). *Lgbt Bireylerin Stigma Yaşantıları Ve Eşit Yurttaşlık Talepleri Kadın Çalışmaları Ve Toplumsal Cinsiyet* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=r4267kljVYhd7in26s9pzig&no=9ehdqDbO46v7_NjwBVpjDQ
- Aypar, G., Tanyaş B. (2017). " *İstanbul'da Yaşayan Transların Dışlanma ve Ayrımcılık Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Çalışma*", İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 73. Erişim adresi: <https://aurum.altinbas.edu.tr/wp-content/uploads/2018/02/4-21.pdf>
- Ayten, A., Anık, E. (2014). " *LGBT Bireylerde Dini İnanç, Din ve Tanrı Tasavvuru, Dini ve Manevi Başa Çıkma*

- Süreci*", Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 14(2),14. Erişim adresi: http://isamveri.org/pdfdr/D03296/2014_2/2014_2_AYTENA_ANIKE.pdf
- Baysal, G. (2019). "*LGBTİ'lerin İkili Cinsiyet Düzeni İçerisindeki Varolma Durumlarının Çok Yönlü Olarak Ele Alınması Ve Sosyal Hizmet Gereksinimlerinin Belirlenmesi*(Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <http://acikerisim.baskent.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11727/3024/10233331.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Berlant, L., & Warner, M. (1998). Sex in Public. Critical inquiry "*Biseksüeller Burada!*", (2019). KAOS GL Dergisi, 24(2), 547- 566. Erişim adresi: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/448884?journalCode=ci>
- Brooke, S. L. (1993). "The Morality of Homosexuality", Journal of Homosexuality Dergisi, 25 (4), 77–99. https://doi.org/10.1300/J082v25n04_06
- Buz, S. (2009). Eşcinsellere Yönelik Sosyal Hizmet. (Ed.) Erol, A. Anti-homofobi Kitabı. Ankara: Kaos GL Yayınları
- Cesur, S., Akkuş, P., (2016). *Türkiye'de Heteropatriarkal Sistem Baskısı Altında LGBTİ'lerin Sosyal Hizmet İhtiyaçları*.Eğitim Bilim Toplum Dergisi, Cilt; 14(56), 38. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TWpFMk9UZzFOUT09>
- Çarkoğlu, A., Toprak B., (2016). "*Değişen Türkiye'de Din, Toplum ve Siyaset*". İstanbul: Tesev Yayınları,
- Çelik, M., Sanberk, İ., Şahin, İ., (2017). *LGB Bireylerin Yaşam Doyumlarını Yordamada Psikolojik Dayanıklılık*. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(3), 1204. : <http://dx.doi.org/10.17860/mersinefd.336917>
- Dökmen, Z. (2014). *Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Etimoloji Türkçe(2019, Mayıs, 11), Biseksüel Kelimesinin Kökeni Nedir? https://www.etimolojiturkce.com/kelime/biseks%C3%BCel_adresinden_edinilmi%C5%9Ftir.
- Etimoloji Türkçe(2019, Mayıs, 11). Gey Kelimesinin Kökeni Nedir? https://www.etimolojiturkce.com/kelime/gey_adresinden_edinilmi%C5%9Ftir.
- Eytepe (2016, Mayıs, 20). Eğitimde Araştırma Yöntemleri Nitel Araştırma Teknikleri. <http://eytepe.com/2016/05/20/egitimde-arastirma-yontemleri-nitel-arastirma-teknikleri/> adresinden edinilmiştir.
- Güler, C. (2016). *Uluslararası Sendikal Harekete İlişkin Heteroseksüel- Hegemonik Bir Söylem Sorgulaması*. VIII. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu.
- Güzel, Ö. (2017). *Lezbiyen, Gey, Biseksüel Ve Transseksüellerin Sosyal Dışlanma Deneyimleri*(Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://acikerisim.baskent.edu.tr:8080/xmlui/handle/11727/2762>
- IFSW(2014, Temmuz). Sosyal Hizmetin Tanımı. Erişim adresi: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
- Jeyasingham, D. (2008). *Knowledge / ignorance and the construction of sexuality in social work education*, Social Work Education, 27(2), 138 – 151. <https://doi.org/10.1080/02615470701709469>
- Kabacaoğlu, G. (2015). *Gey ve Lezbiyenlerde Açılma Süreci: Nitel Bir Çalışma* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi:<http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/1805/bfa4105d-54ce-485c-9d38-b0e7103a087b.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- KAOS GL (2019). "*Özel Sektör ve Kamu Çalışanı LGBTİ+ 'ların Durumu 2019 Araştırması başladı!*". Erişim adresi: <https://kaosgl.org/sayfa.php?id=27808>
- Karakaya, S. (2017). *Lgbt Bireylerin Sağlık Bakım Deneyimleri İle İlgili Görüşleri: Niteliksel Çalışma* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://avesis.istanbulc.edu.tr/yonetilen-tez/d2aeec77-9d2f-480a-ad95-9fa6a0fac3d3/lgbt-bireylerin-saglik-bakim-deneyimleri-ile-ilgili-gorusleri-niteliksel-calisma>
- Karalı, N. (2015). *Türkiye 'de Sahnelenen Yerli Oyunlarda Transseksüellik Ve Transfobi* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/329703061_TURKIYE%27DE_SAHNELENEN_YERLI_OYUNLARDA_TRANSSEKSUELLIK_VE_TRANSFOBI
- Karataş, S. (2017). *Transseksüel Bireylerin Sağlık Hizmeti Almada Yaşadıkları Güçlükler* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <http://earsiv.halic.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12473/1350/Sevcen%20Karata%C5%9F.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Keleş, Ş.(2015). *Psikiyatristlerin Ve Cinsel Azınlıkların Cinsiyet kimliği Ve Cinsel Yönelim Konusuna İlişkin Değersel Söylemleri* (Doktora Tezi). Erişim adresi:

- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=b29m7XAr3NVkd5GTKYSTHA&no=MFNGQOBoqAqG689BDZFFGg>
- Kılıçaslan, A. (2016). *Türkiye’de Heteropatriarkal Sistem Baskısı Altında LGBTİ’lerin Sosyal Hizmet İhtiyaçları*. Eğitim, Bilim, Toplum Dergisi, 14(56), 28-56. Erişim adresi: <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TWpFMk9UZzFOUT09>
- Kıraç, F. (2015). *Dindar Eşcinsel Bireyin Manevi ve Cinsiyet kimliği İkilemi: Müslüman Gay ve Biseksüel Erkek Örneklem*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(35), 465. Erişim adresi: <http://acikerisim.artuklu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12514/335/manevi%20cinsel%20kimlik.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kurbanoglu, E. (2010). The LGBTT And Women's Movements In Turkey: A Comparative Analysis A Thesis Submitted To The Graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical University. In Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of Master Of Science. In The Department Of Political Science And Public Administration. (s.35-66).June.
- Kurbanoglu, E. (2011). “Türkiye’deki LGBTT Hareketin Tarihi”. A. Erol (Dü.) içinde, Heteroseksizme Karşı Gökkuşakı Anti-Homofobi Kitabı. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Mol, M. (2016). *Lgbt Hareketinin Hak Ve Temsil Mücadelesi Ve Siyasal İletişim Faaliyetleri* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/33718/Merve_Diltemiz_Mol.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Öner, A. (2015). *Beyaz Yakalı Eşcinseller İş yerinde Cinsel Yönelim Ayrımcılığı ve Mücadele Stratejileri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbek, Ç. (2017). *Ayrımcılıkla Mücadelelerinin Kamusalılığı: LGBT, Hareket Ve Örgütlülük*. Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi Dergisi, 11 (24), 141-165. Erişim adresi: https://www.academia.edu/35558989/Ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1kla_M%C3%BCcadelenin_Kamusal%C4%B1%C4%9F%C4%B1_LGBT_Hareket_ve_%C3%96rg%C3%BCtl%C3%BCkl%C3%BCk
- Pehlivan, P.V. (2017). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(31), 497-521. Erişim adresi: <http://acikerisim.ticaret.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11467/1702/M00884.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sarı, A. (2017). *Transseksüellerde İlk Nesne İmgesi İle Cinselleşmiş Beden Tasarımının Rorschach Testiyle Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/detailnonmodal?qu=Cinsel+kimlik.&d=ent%3A%2F%2FSD_ILS%2F0%2FSD_ILS%3A2028471%7EILS%7E0&ps=300
- Şah, U. (2012). *Eşcinselliğe, Biseksüelliğe ve Transseksüelliğe İlişkin Tanımlamaların Homofobi ve LGBT Bireylerde Tanışıklık Düzeyi ile İlişkisi*. Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 32(2), 25. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/404914>
- Şenel, B. (2014). *Cinsel Yönelim Ayrımcılığının Gündelik Hayat Yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/1529/8816eace-8181-4e45-9de8-884a92fae7cd.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tar, Y. (Ed.) (2019). *Medya İzleme Raporu*. Ankara: Kaos GL Derneği. Erişim adresi: <https://www.kaosgl.org/haber/2019-yilinda-lgbti-lari-sistematik-hedef-gosterme-yayginlasti>
- TODAP (2017, Eylül). *Psikologlar İçin LGBTİ’lerle Çalışma Kılavuzu*. Erişim adresi: <https://drive.google.com/file/d/0B1GoQ3VaadJ9eldWRnNyRU9pSUU/view> adresinden edinilmiştir.
- Yağcıoğlu, S. (2011). *Anti-Homofobi Kitabı*. Ankara: Kaos GL yayınları.
- Yeşiltepe, G. (2015). *Lezbiyen Gey Biseksüel Trans (LGBT) Bireyler Ve Hasta Hakları* (Uzmanlık tezi). Erişim adresi: <https://studylibtr.com/doc/728420/-lgbt--bireyler-ve-hasta-haklar%C4%B1>
- Gökkaya, V. B., Ayan, S. (2017). *Sosyal Öğrenme Kuramı Ve Aile İçi Şiddet*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(48), 391. Erişim adresi: https://www.sosyalarastirmalar.com/cilt10/sayi48_pdf/4sosyoloji_psikoloji_felsefe/bilican_veda.pdf

PROJE TANITIMI:

COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNDE İSTANBUL'DA SOSYAL HİZMET SUNAN KURUMLARIN FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE İKİNCİ DALGA KRİZ SÜRECİ İÇİN STRATEJİK SOSYAL HİZMET YÖNETİMİ DÂHİLİNDE PROAKTİF İŞ PLANI GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ¹

Aleyna YILDIRIM²

Meryem EROL³

1. GENEL TANITIM VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Pandemi dünya genelinde birçok ülkede görülen, yayılım hızı yüksek olan; toplumları pek çok açıdan etkileyen ve ülkeleri çeşitli sosyal sorunlarla karşı karşıya getiren salgın hastalıkların genel adıdır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bir hastalığın pandemi olarak nitelendirilmesi konusunda üç temel kriteri esas almaktadır. Bu kriterler, yeni bir virüsün gündeme gelmesi veya var olan bir virüsün mutasyona uğramış olması, bulaş hızının yüksek olması, insanlar arasında kolayca ve sürekli bir şekilde yayılması olarak sıralanmaktadır (TÜBA, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), bu kriterlerin var olması nedeniyle koronavirüsü resmi olarak pandemi ilan etmiştir. Aynı zamanda tüm dünyayı etkileyen Covid-19 pandemisi birey ve toplum düzeyinde birçok soruna yol açan bir afet durumu olma özelliği taşımaktadır. Afetler ise Alakara Özcan (2018) tarafından, toplumları tehdit eden; genellikle nerede, ne zaman, ne büyüklükte, nasıl ve ne türde meydana geleceği çoğunlukla baştan bilinemeyen ve öngörülemeyen olaylar olarak tanımlanmıştır.

Kurumlar açısından pandemi, önceden tahmin edilememesi, hedef kitlelerinin sağlığı ve güvenliğini tehdit etmesi, çevresel, sosyal ve ekonomik sorunlara yol açması ve sonuçta kurumların işleyiş ve performansını negatif yönde etkilemesi yönüyle bir kriz durumudur. Sosyal hizmet mesleği diğer tüm afet ve kriz durumlarında olduğu gibi pandemi sürecinde de krize müdahale yaklaşımından yararlanmaktadır. Bu yaklaşım temelinde sosyal hizmet mesleği kişileri ‘çevresi içinde birey’ bakış açısıyla değerlendirerek krize zemin hazırlayan aile içi ilişki problemleri, kültürel baskılar, rol çatışmaları, ekonomik sorunlar, gerçekleşmeyen idealler, yetersizlikler, statü kaybına neden olan baskılar gibi faktörlere odaklanır (Turan, 1992 akt. Duyan & Özgür Bayır, 2016). Bu tür kriz durumlarında, eklektik bilgi temeli ve genelci yapıya sahip sosyal hizmet disiplini yol gösterici konumdadır. Kriz durumlarında müdahale süreci bireyden toplum boyutuna kadar geniş bir çerçevede yürütülür (Aktaş Mavili, 2003). Sosyal hizmet sunan kurumlar da krizle baş edebilme adına faaliyetler yürütmektedirler. Kriz ortaya çıktığında risk altında olan gruplar ve mevcut risklerin yaratacağı sorunlarla baş etme konusunda güçlük yaşayabilecek hedef kitleleri öngörebilmek önemlidir. Bu noktada potansiyel krizlere yönelik tahmin ve ileriye dönük önlem planlarının hazırlanmış olması

¹ Proje, TÜBİTAK SOBAG tarafından desteklenen özgün bir projedir.

² Sosyal Hizmet Uzmanı, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, Proje Bursiyeri

³ İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 4. sınıf öğrencisi

kolaylaştırıcı etkiye sahiptir. Böylelikle krizin doğası ve şiddetine uygun, bir krize müdahale planı geliştirilmesi mümkündür. Bazı kurumlar, çevresel faktörleri kontrol edilemez olarak değerlendirirken ve öncesinde herhangi bir planlama yapmaz iken (reaktif yaklaşım), bazıları da bu faktörleri kontrol edilebilir olarak görerek bir planlama yaparlar (proaktif yaklaşım). Stratejik yönetime önem veren kurumların hazırladıkları proaktif planlarda kendi fiziksel ve kurumsal yapıları ile hedef kitlelerinin sosyo-demografik yapılarına göre farklı kriz yönetim stratejileri geliştirmeye dikkat etmeleri gerekmektedir (Erciyes vd., 2020).

Sağlık personelinin sonra mesleğin doğası gereği krizle çalışan sosyal hizmet çalışanları¹ Covid-19 pandemisi sürecinde aktif rol almıştır. Bu süreçte sağlık personelleri kadar sosyal hizmet çalışanlarının da sahada yoğun bir şekilde emek verdiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu noktada sosyal hizmet sunumunun işlev ve öneminin toplum ve kurumlar tarafından anlaşılması önem taşımaktadır (Kara, 2020).

Anahtar sözcükler: Pandemi, krize müdahale, sosyal hizmet yönetimi, proaktif iş planı

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın genel amacı;

Covid-19 pandemi döneminde İstanbul’da sosyal hizmet merkezlerinin (SHM) ve belediyelerin Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü gibi isimlerle anılan sosyal hizmet sunumunu üstlenen birimlerinin, kriz süreci içerisindeki faaliyetlerini değerlendirmek ve gelecekte yaşanabilecek olası salgın ve kriz durumlarında stratejik sosyal hizmet yönetimi bakış açısıyla uygulanabilecek proaktif bir iş planı hazırlamaktır. Araştırmanın verilerine göre sonuçlar, 10 Aralık 2020 tarihinde online olarak düzenlenen çalıştayda araştırmaya katılan kurum yöneticileri, sosyal hizmet çalışanları ve akademisyenlerle paylaşılarak tartışılmış ve proaktif iş planı geliştirilmiştir (Bkz. ISW, <https://www.inspiring-social-work.com/calistay/>, son erişim tarihi: 21 Aralık 2020). Çalıştaydan sonra, projenin sonuç ve süreçlerini içeren bilimsel bir yayın hazırlanmıştır. Proje kapsamında hazırlanan tüm yayınlar, sosyal hizmet eğitimi, sosyal hizmet sunumunu gerçekleştiren kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları için kaynak olacak niteliktedir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Nitel araştırma deseniyle tasarlanan araştırmada amaçlanan, kriz sürecinde çalışan kişilerin deneyimlerini aktarmak ve yorumlamaktır. Bu nedenle nitel araştırma yöntemi sosyal hizmet araştırmalarında uygulanabilirliğinin yüksek olduğu göz önünde bulundurularak tercih edilmiştir (Krysik & Finn, 2015). Ayrıca pandeminin değişen koşullarına uyum sağlamada esneklik sağlayan bir yöntem olması diğer bir tercih nedenidir. Nitel yöntem bağlamında, bu araştırmada yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır.

¹ Sosyal hizmet uzmanı kavramı, bazı kurumlarda farklı akademik disiplin kökenine sahip kişilerin de sosyal hizmet sunumunda rol alması nedeniyle kapsayıcı olması amaçlanarak ‘sosyal hizmet çalışanı’ şeklinde kullanılacaktır.

3.1. Katılımcıların Belirlenmesi

Araştırmanın katılımcıları İstanbul’da pandemi döneminde sosyal hizmet merkezleri ve belediyelerin ilgili müdürlüklerinde çalışan kurum yöneticileri ve sosyal hizmet çalışanlarından oluşmaktadır. Katılımcılar amaçsal örneklem tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Bu süreçte proje organizasyon sorumlusu tarafından tüm görüşmelerin randevuları alınmış ve proje ekibinin müsaitlik durumuna göre görüşmeler planlanmıştır.

3.2. Verilerin Toplanma ve Çözümleme Süreci

Araştırmanın yarı yapılandırılmış soru listesi etrafında şekillenen görüşmeleri; 2020 yılının Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında toplamda 17 Belediye ve 26 Sosyal Hizmet Merkezi olmak üzere; 43 kurumda, 80 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Pandemi sürecinin seyrine bağlı olarak Ekim ayında gerçekleştirilen son 7 görüşme online ortama taşınmıştır. Görüşmeden önce katılımcılara öncelikle projenin bilimsel araştırma izinleri gösterilmiş, bilgilendirilmiş onam formu sunularak, araştırmanın amacı hatırlatılmıştır. Görüşmelerde katılımcıların onay vermesi halinde ses kaydı alınmıştır. Kurumların ya da katılımcıların ses kaydına onay vermediği durumlarda anlatılar, görüşmeyi gerçekleştiren proje araştırmacıları tarafından detaylı bir şekilde not alınmıştır.

Görüşmeler sonucunda kaydedilen veriler bilgisayar ortamına aktararak kodlama yapılmıştır. Kodlamalar sonucunda veriler 15 kategoriye ayrılmış ve bu kategoriler üzerinden analiz edilmiştir. Kriz dönemi uygulamalarına yön verecek proaktif iş planı, araştırma sonuçlarına ve çalıştayda elde edilen güncel bilgilere dayanarak oluşturulmuştur.

4. BULGULAR

Araştırma bulguları pandemi öncesinde, pandemi sırasında ve pandemi sonrasında sosyal hizmet uygulaması olmak üzere üç başlık halinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmada ise pandemi öncesine dair bulgular “Pandemi Döneminde Sosyal Hizmet” başlığı altında karşılaştırmalı olarak sunulacaktır.

4.1. Pandemi Döneminde Sosyal Hizmet

4.1.1. Uygulamalar

Pandemi öncesi dönemde tüm dezavantajlı gruplara yönelik hizmetler daha kapsamlı olarak yürütülmekteyken pandemi sürecinde bu hizmetlerin çoğu pandemi koşulları nedeniyle sınırlı kalmıştır. Belediyeler tarafından bu süreçte en acil ihtiyaç olarak görülen sıcak yemek, gıda kolisi, hijyen malzemeleri gibi hizmetlerin dağıtımına, SHM’lerde ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) adı verilen hizmet modeline ağırlık verilmiştir. Bunun yanında Sosyal Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik’te bulunan 6/1(ç) maddesine göre afet durumlarında sunulacak hizmeti kapsayan, geçici süre ile verilen, katlı destek sağlanmıştır. Bu açıdan ele alındığında, sunulan hizmetlerin tam anlamıyla bir sosyal hizmet müdahalesi niteliği taşımadığı, genellikle sosyal yardımlarla sınırlı kaldığı görüşmelerde vurgulanan önemli bir noktadır.

“İnsanlar aç. İnsanlar işsiz. Kızgınlar, devlete ulaşamıyorlar bize ulaşabiliyorlar. Aslında devlete karşı olan öfkelerini de sana kusmak istiyorlar. Onların gözünde hiçbir siyasi kimliğimiz yoktu, ulaşabildikleri tek kamu kaynağıydık. Ve bir şekilde ulaşabildikleri yere içlerindeki o çaresizliği akıtmak istemeleri de normaldi. Bu bana ve ekibime şunu söyledi bence bizim ilk önce gıda ile ilgili bir şeyler yapmamız lazım. Bazi hocalarımızın ve hatta Ankara’da temas içinde olduğum hocalarım eleştirdiler de yani “Ekmek mi dağıtıyorsunuz?” diye. Bu bir sosyal hizmet mi diye, evet, tabi ki bir sosyal hizmet değil bu bir sosyal yardım. Hatta ekmek az geldiği için sorun yaşadık. Demek ki bu bir ihtiyaçtı, talebe ulaşamayan bir arzla boğuştuk... İyi ki yaptık, iyi ki ekmek dağıttık konusunda bir şey söylemek çok zor ama o an palyatif çözümlere odaklandık.” (B17)

4.1.2. Başvurular ve İş Yüğü

Pandemi öncesi dönemde başvuru sayıları ve kurumların ve sosyal hizmet çalışanlarının iş yüğü hemen hemen aynı ortalamada seyretmekte iken sürecin olumsuz etkileri ile birlikte başvuru sayılarında çok büyük bir artış yaşanmıştır. Pandemi döneminde getirilen kısıtlamalar nedeniyle işsizlik artmış ve var olan dezavantajlı kitlenin yanında yeni müracaatçı kitleleri de gündeme gelmiştir.

“Bir sene süreli veya 6 ay süreli yardımlar yapıyoruz. Çünkü şu durumda pandemi sürecinde kişilerin profilleri de değişti. Önceden işte işsiz olanlar veya cezaevinden yeni çıkmış kişiler geliyordu. Tek başına ebeveyn kişiler geliyordu. LGBTİ hiç gelmiyordu. Çok nadir geliyordu. Şu an okumuş işi var ama ücretsiz izne çıkarılmış. Veya işsiz bırakılmış. Onun dışında geliri var ama yetmeyen kişiler geliyor. Bu noktada da bizim müracaatçılarımız değişmiş oluyor. Daha önceden bize gelenlere şey diyorduk. Bir kişinin bile okuma yazması olmaz mı? Ama şu an bakıyorum. Yüksek lisans mezunu, lisans mezunu kişiler buraya başvuruyor.” (B10)

4.1.3. Mevzuat

Pandemi öncesi dönemde belediyeler 5393 sayılı Belediyeler Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu; SHM’ler ise Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği ve Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik üzerinden hizmetlerini sürdürmektedir. Pandemi sürecinde ise ilgili mevzuatla birlikte yayımlanan genelgeler doğrultusunda hareket edilmiştir. Pandemi koşulları nedeniyle sosyal incelemelerin askıya alındığı dönemlerde hizmetler ağırlıklı olarak beyan esaslı yürütülmüştür. Pandemi sürecinde İçişleri Bakanlığı tarafından kurulan Vefa Sosyal Destek Hattı’nın oluşturulması ile birlikte belediyeler ve SHM’ler de bu çalışmalara destek vermiştir.

4.1.4. Paydaşlar ve İş Birliği

Pandemi öncesi dönemde SHM’ler ağırlıklı olarak diğer kamu kurumları ve dönemsel olarak sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği halindeyken; belediyeler diğer belediyelerle, kamu kurum ve kuruluşlarıyla ve SHM’lere oranla daha ağırlıklı olarak sivil toplum kuruluşlarıyla çalışmalar

yürütmektedir. Pandemi kurumlar arası iletişim güçlenmiş ve hizmetler farklı kurumlarla koordineli biçimde yürütülmüştür.

“Kaymakamlık ve belediye birlikte kriz ekibi oluşturdu. İlgili müdürlükler de kaymakamlıkla ortak çalıştı. Bunları hızlıca yürüttük... Kaymakamlıktan toplamda 14.000 yaşlı nüfusun olduğunu öğrendik bu bölgede yaşayan. Bunların 10.000'i erkek. Onların iletişim numaraları verildi. Bu kişiler tek tek arandı. “Ne durumdasın, bir şeye ihtiyacın var mı diye?” Hasta ve yatalak olan kişilere başkanımız ulaşın deyince onların da listesi istendi. Bu şekilde herkese ulaşmaya çalıştık. En büyük talep aşevi, yemek için oldu. Maaşının çekilmesini istiyorsa, zabıta çekti. Market alışverişine ihtiyacı varsa ekip gönderdik.” (B25)

4.1.5. Öz Değerlendirme ve Motivasyon

Sosyal hizmet çalışanları pandemi öncesi dönemde yoğun bir şekilde çalışmalarını sürdürmektedir. Pandemi sürecinde ise kurumların sunduğu hizmet modeline uygun olmayan ve/veya mükerrer başvuruların da eklenmesiyle iş yükleri artmıştır. Buna paralel olarak sosyal hizmet çalışanlarının tükenmişlik yaşadıkları, kendilerini yalnız ve değersiz hissettikleri görüşmelerde vurgulanmıştır. Katılımcılar tarafından pandemi sürecinde süpervizyon desteği, eğitim ve motivasyon artırıcı faaliyetlere ihtiyaç duydukları sıklıkla dile getirilmiştir. Bununla birlikte yöneticileri ile iletişim ve ilişkilerinin güçlü olması sosyal hizmet çalışanları için önemli bir motivasyon kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Çok yoğun bir süreçti ama aynı zamanda iş yönetimini de belli bir oranda ona göre kurguladığımız için, bu biraz sizin yöneticiniz ve amirinizle alakalı da bir süreç, yıpranmanızı önleyecek bir sistem geliştirilmeye çalışıldığı için belki de onu bilmek ya da hissetmek de iyi geliyor insana.” (S69)

4.1.6. Kurumsal Hazırlık

Araştırmadan elde edilen verilere göre çoğu kurumun pandemiye yönelik kurumsal hazırlık yapmadığı, hazırlık yapmış olan kurumlarda ise çoğunlukla yetersiz kaldığı veya sosyal hizmet çalışanlarının kendi kişisel önlemlerini almasından öteye geçmediği görülmektedir.

5. SWOT ANALİZİ

SWOT analizi (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats); kurumların güçlü ve zayıf yönlerinin ve karşılaşılan fırsatlar ile tehditlerin ortaya konması yönüyle “mevcut durum” analizi, gelecekteki durumla ilgili tespit ve tahmin yürütmeye yarayan bir analiz olması yönüyle de “gelecek durum” analizidir (Henden Şolt, 2018). Bu projede, kurumların güçlü ve zayıf yanları araştırma verileriyle birlikte çözümlenmiş; kurumları tehdit eden ve fırsatlarını belirleyen unsurlar ön plana çıkarılarak SWOT analizi yapılmıştır. Bu analiz sonucunda belediyeler ve SHM’lerde güçlü yönlerin ortak olduğu görülmüş ve şu başlıklar altında sıralanmıştır;

- İş motivasyonunun yüksek olması,
- İş birliği ve takım çalışması,
- Personel bilinci ve mesleki yeterlilik,
- Yönetici kalifikasyonu
- Operasyonel verimlilik (Erciyes vd., 2020).

SWOT analizinde ortaya konan zayıf yönlerin ise belediye ve SHM’lerde büyük bir kısmının ortak olduğu ancak bazı yönlerde farklılaştığı görülmüştür. Buna göre;

- Eksik ve/veya uygun olmayan personel,
- Görev tanımı karmaşası,
- Operasyonel sıkıntılar,
- Plansız reaktif yaklaşım,
- Bütçe eksikliği,
- Takım çalışması eksikliği konuları belediye ve SHM’lerde ortak zayıf yönler olarak belirlenmiştir (Erciyes vd., 2020).

Bunların dışında belediyelerin zayıf ve geliştirilmesi gereken yönleri kurum içi iletişim eksikliği ve dijitalleşme süreçleriyle ilgili sorunlar iken SHM’ler açısından fiziksel ortam, güvenlik problemi ve politika eksikliği olarak belirlenmiştir (Erciyes vd., 2020).

6. PROAKTİF İŞ PLANLAMASI

Araştırmadan elde edilen bulguların ortaya konulduğu çalıştay sürecinde elde edilen paylaşımlarla birlikte 2.dalga ve benzer krizlere yönelik stratejik sosyal hizmet yönetimi bakış açısıyla proaktif iş planı oluşturulmuştur. İş planı, kriz öncesinde hazırlık, kriz süreci ve kriz sonrası değerlendirme başlıkları ile sınıflandırılarak mikro (birey), mezzo (kurum) ve makro (politika) düzeyde ele alınmıştır.

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Pandeminin beraberinde getirdiği çok boyutlu sorunlar toplum geneli ve krizle çalışan sosyal hizmet çalışanları tarafından olumsuz bir şekilde deneyimlenmiştir. Bu durum sunulan hizmetlerin etkinliği ile ilgili resmi ortaya koyma gerekliliğini doğurmuştur. Pandemi gibi tüm dünyayı etkisi altına alan ve kriz olarak değerlendirilen olağanüstü durumlarda sosyal hizmetin krize müdahalede işlev ve önemi daha da anlaşılmaktadır. Pandemiye bir afet olarak ele aldığımızda toplumsal faydayı hedefleyen sosyal hizmet disiplininin toplumdaki her kitleye yönelik faaliyet yürütmesi beklenir. Bu noktada sosyal hizmet sunan kurumların pandemi gibi kriz süreçlerine hazırlıklı olması gerektiği bir zorunluluk olarak ön plana çıkmaktadır.

Projenin ortaya koyduğu önemli veriler arasında çoğu kurumda pandemi öncesi hazırlık yapılmadığı, yapılan hazırlıkların genellikle çalışanların kişisel önlemleri boyutunda kaldığı, süreçte sosyal hizmet merkezi ve belediyeler tarafından sunulan hizmetlerde sosyal hizmet çalışanlarının iş yükünün önemli ölçüde arttığı, bu artışın temelde pandemi ile birlikte acil karşılanması gereken ihtiyaçların artmasına ve vatandaşların sunulan hizmetler konusunda bilgi eksikliğine dayandığı görülmektedir. Ayrıca kurumların bir yandan artan iş yüküyle baş etmeye çalışırken bir yandan bu iş yükünün olumlu yansıması olarak diğer kurumlarla iş birliği ve iletişimlerinin arttığı gözlemlenmiştir. Bu durumda kurumlar kendi hizmet modelleri içerisinde olmayan başvuruları diğer kurum ve kuruluşlara havale etme yoluna gitmişlerdir. Süreçte İçişleri Bakanlığı tarafından kurulan Vefa Sosyal Destek Hattı'na yapılan yönlendirmeler vatandaşların talep ve ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılamıştır. Bunun yanında SHM ve Belediyeler hizmetlerinde esas aldıkları kanun ve yönetmeliklerin içerisinde yer alan olağanüstü koşullarda uygulanabilecek hükümlerden yararlanarak kriz sürecini yönetmeye çalışmışlardır. Pandemi sürecinde aktif bir şekilde faaliyetlerine devam eden sosyal hizmet çalışanları artan kaygı durumları ve iş yüklerinin beklenmedik şekilde artmasıyla birlikte tükenmişlikle baş başa kalmıştır. Tükenmişliğin beraberinde yalnızlık ve değersizlik hisleri de eklenerek pandemi dönemi tüm çalışanlar için oldukça yıpratıcı şekilde devam etmiştir. Sosyal hizmet çalışanlarının bu gibi kriz durumlarında süpervizyona ihtiyaç duydukları gerçeği açıkça ortadadır. Bununla birlikte krize müdahale ile ilgili eğitimlerin tüm çalışanlara verilmesi de krizle baş etmeyi güçlendirecek unsurlar arasındadır. Kriz sürecinde ortaya çıkan bir diğer önemli nokta ise kurum yöneticilerinin pandemi sürecindeki fedakârlıklarıdır. Görüşmelerde aktarılan örnekler de kurum yöneticilerinin krizle çalışan sosyal hizmet çalışanlarına yönelik olumlu tutum ve yaklaşımlarının krizle baş etmede önemli ölçüde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle projenin sosyal hizmette koruyucu ve önleyici politikaların güçlendirilmesi, olağanüstü koşullarda uygulanabilecek proaktif iş planı sunması bakımından özgün bir nitelik taşıdığı anlaşılmaktadır. Özetle araştırmanın çıktılarına dayanarak oluşturulan proaktif iş planı, sosyal hizmet literatürüne krize müdahale uygulamasında katkı sunması bakımından zenginlik kazandıracak hem sosyal hizmet çalışanları hem de sosyal hizmet akademisyen ve öğrencilerine kaynak niteliğinde olacaktır. Projenin, öneride planlanmayan bir çıktısı ise proje ekibinin sosyal hizmet alanında yaptıkları araştırma ve farkındalık projelerinin daha görünür olması ve artması gerekliliğiyle ortaya koydukları Inspiring Social Work (İlhamveren Sosyal Hizmet) isimli web sitesi ve sosyal medya hesaplarıdır. Projenin yayın ve çıktıları, uzun vadede bu kanallar üzerinden takip edilebilecektir.

KAYNAKÇA

- Aktaş Mavili, A. (2003). Kriz Durumlarında Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Kriz Dergisi*, 11(3), 37-44. doi:10.1501/Kriz_0000000196
- Alakara Özcan, G. (2018). Afetlerde Psikososyal Destek Hizmetlerinin AFAD'da Çalışan Sosyal Çalışmacılar Tarafından Değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı. Ankara.
- Duyan, V., & Özgür Bayır, Ö. (2016). Sosyal Hizmete Giriş: Öğrenciler ve Uygulayıcılar için Bir Rehber. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.

- Erciyes, C., Hosseinnezhad Hendvari, F., & İrfanoğlu, M. (2020). Covid-19 Pandemi Döneminde İstanbul'da Sosyal Hizmet Sunan Kurumların Faaliyetlerinin Değerlendirmesi ve İkinci Dalga Kriz Süreci için Stratejik Sosyal Hizmet Yönetimi dâhilinde Proaktif İş Planı Geliştirilmesi. TÜBİTAK.
- Henden Şolt, H. B. (2018). Kentlerde Swot Anaizi ve Maslow Gereksinim Hiyerarşisi Etkileşimi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 5(5), 214-223.
- ISW. (2020). Inspiring Social Work: Çalıştay. <https://www.inspiringsocialwork.com/calistay/>, Son erişim tarihi: 21 Aralık 2020.
- Kara, E. (2020). KOVİD-19 Pandemisindeki Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmet İşgücünün İşlevi. *Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 28-34.
- Krysik, J. L., & Finn, J. (2015). Etkili Uygulama için Sosyal Hizmet Araştırması. (Ed.) E. Erbay. Ankara: Nika Yayınevi.
- TÜBA. (2020). Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

ÖĞRENCİ KÖŞESİ:

ETİK KARAR VERME VE DEĞERLENDİRME SÜRECİ BAĞLAMINDA SOSYAL HİZMET AÇISINDAN 12 KIZGIN ADAM FİLMİNİN İNCELENMESİ

İsmail KURUHALİL¹

Filmde babasını öldürme suçundan yargılanan bir çocuğun suçlu olup olmadığıyla ilgili on iki kişiden oluşan jürinin karar verme süreci anlatılmaktadır. Jürinin kararı çok önemlidir; çünkü çocuk mahkeme tarafından suçlu bulunmuştur ve jüri de çocuğu suçlu bulursa çocuk elektrikli sandalyeye oturtulup idam edilecektir. Oylamanın kabul edilmesi veya reddedilmesi için on iki kişinin tamamının aynı oyu vermesi gerekmektedir. İşte tam da bu noktada 1957 yılının sıcak bir yaz günü kilitli bir kapı ardında jüri üyeleri toplanmıştır. On bir oya karşı bir oyla çocuğun suçlu olduğundan emin gözüken jüri üyeleri kendi değerlerini ve karar verme süreçlerini gözden geçirecekleri içsel bir sorgulamayla baş başa kalacaklardır. Çocuğun suçlu olduğuna dair oy kullanıp hemen toplantının bitmesini isteyen jüri üyelerine karşı, çocuğun suçlu olup olmadığını bilmediğini ve sadece konuyu tartışmak istediğini söyleyen 8 numaralı jüri üyesi Davis, herkesi şaşırtan bir sorgulamayla işlerini tersine çevirecektir.

Film etik değerler ve etik karar verme süreci bağlamında analiz edilecek olursa bazı jüri üyelerinin çocuğun suçlu olup olmama durumunu yanlış değerlendirdikleri ve kendi değer yargılarına göre değer biçtikleri görülmektedir. Örneğin dayak yediği için çocuğuna kavga etmeyi öğreten ve belli bir yaşa geldiğinde çocuğuyla kavga edip küstüğünü ve yıllardır görüşmediğini söyleyen 3 numaralı jüri üyesi, kendi geçmişiyile hesaplaşmak amacıyla çocukları işe yaramaz ve suç işleyebilecek kapasitede görmektedir. Bu durumda jüri üyesi kendi geçmiş yaşantısında çocuğuyla yaşadığı durumla şu an ki karar verme sürecine aynı değeri vermiştir, yani olaya değer biçmiştir. Aynı zamanda Ionna Kuçuradi'nin (2019) deyimiyle ezbere değerlendirme yaparak duruma değer atfetmiştir; çünkü çocuğuyla yaşadığı kavga üzerinden kendi özel alanındaki bir olayla ilişki kurmuş ve çocuğun suçlu olup olmama durumunu değersiz saymıştır.

7 numaralı jüri üyesi akşam beyzbol maçına gideceği için oylamanın erkenden bitmesini istemektedir. Kendisi; sporla ilgilenen, elit olarak adlandırılan, üst sınıf olarak görülen bir sosyal gruba mensuptur. Bu nedenle oylamayı ciddiye almamasının altında kendi sınıfının ortak değer yargılarında kenar mahallelerde yetişen kişileri işe yaramaz görme düşüncesi yatmaktadır. Bu durumda kendi sosyal sınıfının değerlerini koruma içgüdüğü ortaya çıkmaktadır. 7 numaralı jüri üyesi kendi sosyal sınıfının değerlerini korumak amacıyla olaya yanlış değer atfetmiştir ve bir çocuğunu hayatına mal olabilecek bir olayı kendisi için önemsiz gösterme yolunu seçmiştir.

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi

Aynı şekilde 10 numaralı jüri üyesi de nezih bir ortamda yetişmiş, hayatı boyunca kenar mahallelerde yaşayanlara karşı önyargıyla büyümüş bir birey olması nedeniyle kendi yetiştiği ortamın ve mensup olduğu sosyal sınıfın değerlerini koruma amacıyla çıkar gözeterek olaya değer atfetmiş ve yanlış değerlendirme yapmıştır. Hatta daha da ileri giderek kenar mahallelerde yaşayanları aşağılamıştır. Bu durum 5 numaralı jüri üyesinin tepkisini çekerek karar verme sürecini etkilemiştir.

5 numaralı jüri üyesi ilk oylamada çocuğu suçlu bulmasına rağmen kendisi de yoksulluk ve suçun kol gezdiği bir kenar mahallede yetişmesinden dolayı sonradan empati yaparak yanlış değerlendirme yaptığının farkına varmıştır. Bu farkındalığın bir sebebi de 10 numaralı jüri üyesi ve bazı jüri üyelerinin değer yargılarına karşı bulunduğu sözlü saldırıdır. 10 numaralı jüri üyesi ve bazı jüri üyeleri “kenar mahallede yetişen herkes suç işler, oradakilerin hepsi işe yaramazdır” diyerek 5 numaralı jüri üyesinin sahip olduğu değerlere karşı aşağılayıcı bir şekilde sözlü saldırıda bulunmuşlardır. Bu noktada değer biçme, değer atfetme ve doğru değerlendirme kavramına ek olarak “değerlere saldırı” kavramına da dikkat çekilmesi gerektiği düşünülmektedir; çünkü başkasının değerlerine saldırının en temel sebebi kendi değerlerini korumak amacıyla başkasının değerlerini küçük görmek ve aşağılamak nedeniyle meydana gelmektedir. Bu durum da değer atfetmenin en temel sebebi ve doğru değerlendirmenin önündeki en büyük engellerden biridir.

Filmde dikkat çeken bir diğer jüri üyesi de 9 numaralı jüri üyesidir. Bu jüri üyesi kendisinin de yaşlı olmasından dolayı mahkemede tanık olan bir yaşlının durumunu empati yaparak ele almaktadır ve çocuğun suçsuz olabileceğine dair önemli bir savunma gerçekleştirmektedir. 9 numaralı jüri üyesi, mahkemede tanık olarak yer alan yaşlı bireyin değerli hissetmenin eksikliğini yaşadığını düşünmekte ve o yaşlı bireyin kendi durumuna dikkat çekmek amacıyla cinayet anını kendi eksikliğine göre hissetmiş olabileceğini belirtmektedir. 9 numaralı jüri üyesi, tanık olan yaşlı bireyin çocuğun suçlu olduğuna dair anlattıklarının mantıksal olarak mümkün olmayabileceğini dile getirmektedir. Bu noktada 9 numaralı jüri üyesi kendi değer yargısı olan yaşlılık ve saygınlık üzerinden empati yaparak ahlaksal bir değerlendirmede bulunmuştur.

8 numaralı jüri üyesi Davis ise kendi bilgi, birikim ve deneyimlerden yola çıkarak çocuğun yaşadığı çevre, yetişme koşulları ve mahkemedeki tanıkların ifadeleri gibi bir sürü faktörü süzgeçten geçirerek kısacası mantık ve bilgi çerçevesinde olayı ele alarak doğru bir değerlendirme gerçekleştirmiştir. Çocuğun mahallesine giderek cinayetin işlendiği ve eşi benzeri olmayan bir bıçak olarak nitelendirilen bıçağın aynısını satın alarak hiçbir şeyin sorgusuz kabul edilemeyeceğini, önyargıdan uzak doğru değerlendirme için araştırma, bilgi ve eleştirel bakış açısının gerekli olduğunu ortaya koymuştur. Davis, olaya ilişkin kesin bir bilgi veya yargıya sahip olmasa da Ionna Kuçuradi’nin (2019) deyiimiyle ahlaksal bir değerlendirme yapabilmıştır. Ionna Kuçuradi (2019) ahlaksal değerlendirmede bazı durumlarda nasıl yapıldığı bilinmesine rağmen doğru şeyin yapılamadığını; çünkü pratik bilginin mevcut olmadığını

söyler, fakat bu durumun yanlış yapma olasılığını azalttığını belirtir. Davis de doğru değerlendirme yapmak için güçlü pratik bilginin mevcut olmamasına rağmen içsel bir sorgulamayla diğer jüri üyelerinde de farkındalık oluşturmıştır. 8 numaralı jüri üyesi Davis'in doğru değerlendirme gerçekleştirmesi ve olayın genel bir resmini ortaya koymasıyla Ionna Kuçuradi'nin (2019) deyimiyle adını takmasıyla diğer jüri üyeleri de gerçeğin farkına varmışlardır. Özet olarak defalarca yinelenen oylama sonucunda önyargıların farkında olarak doğru değerlendirme yapılabilmiş ve çocuk suçsuz olarak nitelendirilmiştir.

Doğru değerlendirme yapabilmek için kendi önyargıların farkında olunmalı, olaya ilişkin geçmiş tecrübelerden yararlanmalı ve bilgiye dayalı eleştirel bir bakış açısı kullanılmalıdır. Ionna Kuçuradi'nin (2019) deyimiyle doğru değerlendirmenin temel anahtarı değer bilgisi ve değerler eğitimidir.

Karar verme sürecinin odağındaki suçlu olduğu iddia edilen çocuk için sosyal hizmet bağlamında bir değerlendirme yapmak gerekirse değerlendirmeye geçmeden önce sosyal hizmet için değerlendirmenin önemini kavramak gereklidir. Sosyal hizmette mesleki değerler, müracaatçıya ilişkin değerler ve uygulayıcı olan sosyal hizmet uzmanının kişisel değerleri olmak üzere değerlerin bilgisi uygulamaya şekil verebilir. Sosyal hizmet bir değerlendirme mesleğidir. Sosyal hizmette planlı müdahale süreci önemli bir mesleki araçtır. Planlı müdahale sürecinde ön değerlendirme aşaması kritik bir öneme sahiptir. Ön değerlendirme aşamasında sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların durumlarını biyo-psiko-sosyal faktörleri göz önünde bulundurarak mesleki bilgilere başvurarak değerlendirirler ve bu aşamada sosyal inceleme raporu yazarlar. Bu değerlendirmenin bilgisiyle planlama, uygulama ve sonlandırma gibi diğer aşamalara geçiş yapabilirler. Bu yüzden ön değerlendirme aşamasında Ionna Kuçuradi'nin (2019) söz ettiği doğru değerlendirme becerisi devreye girer. Sosyal hizmet uzmanlarının yaşamlarında mesleğe dair öğrendikleri bilgilerin yardımıyla doğru bir değerlendirme yapması gerekir; çünkü planlı müdahale sürecinde müracaatçıların kendi hayatlarında olumlu değişim yaratmaları, kendi potansiyellerinin farkına varmaları ve sosyal işlevselliklerinin sağlanabilmesi için öncelikle sorunu tespit etmek yani doğru değerlendirme yapmak çok önemlidir. Sosyal çalışmacılar kendi kişisel ve mesleki değerleri arasında çatışma yaşayabilirler. Bu nedenle mesleki değerlerinin farkında olmaları gerekir ve doğru değerlendirme becerisi kazanabilecekleri değerler eğitimi sosyal çalışmacılara yardımcı olabilir.

Karar verme sürecinin odağındaki suçlu olduğu iddia edilen çocuk için sosyal hizmet açısından bir değerlendirme yapmak gerektiğinde insan hakları, sosyal adalet, insan yaşamına ve onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı gibi temel mesleki ve müracaatçıya ilişkin değerler ön plana çıkar. Filmde geçen ifadeye göre çocuk hayatı boyunca itilip kakılmış, 9 yaşında annesi ölmüş, babası kalpazanlıktan hapis cezası çekerken 1,5 yıl yetimhanede kalmış, her gün birileri tarafından baskı görmüş ve yoksul bir ortamda büyümüştür. Sonrasında babasını bir bıçakla öldürdüğü iddiasıyla mahkeme karşısına çıkmaktadır. Suçlu bulunursa elektrikli sandalyeye oturtulup idam edilecektir.

Sistem kuramı ve ekosistem yaklaşımıyla çocuğun durumu ele alındığında yaşadığı sosyal çevredeki biyo-psiko-sosyal faktörlerin ve çevresindeki sistemlerin çocuğun gelişimsel dönemlerini etkilediği ortaya çıkmaktadır. Çocuğun yoksulluğun hâkim olduğu ve yoksulluk kültürüyle kuşaktan kuşağa aktarıldığı bir ortamda büyüdüğü, gelişimsel dönemleri göz önüne alındığında annesinin ölümü ve babasının hapse girmesiyle aile sisteminin sıcaklığından ve korunaklı ortamından uzak kaldığı görülmektedir. Aile, arkadaş, okul ve mahalle sistemi çocuğun yoksulluğu ve baskıyı içselleştirmesine, aynı zamanda suç olgusunu normalleştirmesine neden olmuştur.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında değerlendirildiğinde çocuğun yeme, içme ve barınma gibi ihtiyaçları asgari düzeyde karşılanmaktadır. Sonraki basamakta yer alan güvenlik ihtiyacı da yaşadığı ortamın tehdit içermesi nedeniyle kısmen karşılanmaktadır. Bir sonraki basamakta yer alan ait olma ve sevgi ihtiyacı da ailesinin dağılması nedeniyle tam olarak karşılanamamaktadır. Dolayısıyla çocuk saygı ve kendini gerçekleştirme basamaklarında yer alan ihtiyaçlarını karşılayamamakta bu nedenle suça sürüklenmektedir.

Bilişsel davranışçı terapi açısından incelendiğinde babasının kalpazanlık suçundan hapse girmesi ve sosyal çevresinde suç davranışının sıkça görülmesi nedeniyle çocuk suç davranışını normal bir davranış olarak kodlamıştır. Çocuğun olayları algılama ve yorumlama biçimi duygusal ve davranışsal tepkilerini şekillendirmiş, küçük yaşlarda usta bir şekilde bıçak kullanmayı öğrenmesine ve suçu normal bir davranış olarak öğrenmesine neden olmuştur. Bu noktada çocuğun suç olgusunu normal ve kabul edilebilir bir davranış olarak öğrenmesi sosyal öğrenme teorisi bakımından da açıklanabilir. Çocuğun mensup olduğu sosyal grup içinde suç kabul edilebilir bir normdur ve hayatta kalma mücadelesinin temel bir unsurudur. Çocuk yetiştiği sosyal grubun değerleri bakımından suç olarak nitelendirilen şeyi hayatta kalma mücadelesinin tepkisel bir kuralı olarak öğrenmiştir.

Gelişimsel dönemler ve bağlanma teorisine göre çocuğun durumu ele alınacak olursa büyüme ve gelişmenin en kritik olduğu dönemlerden biri olan 9-12 yaş arasında çocuğun annesinin ölümü ve babasının hapse girmesiyle bakım veren kişilerin veya ebeveynlerin eksikliği çocuğun uygun gelişimsel ortamdan uzak kaldığına, güvensiz ve kaygılı bir bağlanma deneyimlemiş olmasına işaret eder.

Aynı zamanda yapısal eşitsizlikleri ve sosyal sınıf eşitsizliğini ortaya koyan kapitalizm ve Marksizm gibi ideolojiler açısından çocuğun durumu ele alınabilir. Gelirin adil dağılmaması, zenginlerin daha çok servetini arttırdığı, yoksulların ise daha da yoksullaştığı küresel düzen içindeki sınıf eşitsizlikleri çocuğun sağlıklı bir ortamda gelişmesine engel olmuştur.

Yapabilirlik yaklaşımı açısından incelendiğinde çocuğun yoksul bir ortamda büyüdüğü ve yapabilirliklerinden yoksun olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaşlıları gibi oyun oynayacak, temel ihtiyaçlarını karşılayacak hatta okula gidebilecek koşullar kendisine sunulmadığı için çocuk yapabilirliklerden yoksun kalmıştır. Örneğin yaşlıları oyuncaklarla oynarken, çocuk bıçakla oynamıştır,

yaşıtları anne ve babasıyla vakit geçirirken sevgi ve bağlanmayı deneyimlerken, çocuk arkadaşlarıyla sokakta bıçak gibi aletlerle oynayarak büyümüşür; çünkü yapabilirliği bu kadardır.

Gestalt yaklaşımı açısından ele alındığında çocuğun mensup olduğu sosyal grup Pragnanz yasası bağlamında değerlendirildiğinde sosyal gruba mensup üyelerin geçmiş yaşantılarının da etkisiyle şimdi ve burada anlayışında kendilerini tamamlamaları ve sosyal grupta kabul görmeleri için suç önemli bir araçtır. Basitlik, bütünlük ve tamamlayıcılık açısından değerlendirildiğinde suç bu gruba mensup kişiler açısından tamamlayıcı bir unsurdur.

Çocuğun elektrikli sandalyeyle idam edilecek olması gibi benzer durumlar da düşünüldüğünde sosyal çalışma mesleğinin hayati bir rol üstlendiği görülmektedir. Mikro, mezzo ve makro düzeyde insan hakları ve sosyal adalet temelinde çocuğun yüksek yararını gözeten, danışmanlık, kaynak yönetimi, kamuyla çocuk arasında arabuluculuk, eğiticilik, sosyal politika bağlamında değişim ajanı gibi roller üstlenen sosyal hizmet mesleğinde doğru değerlendirme ve bunun etkin bir şekilde ortaya koyulması kritik öneme sahiptir. Yeri geldiğinde hayat kurtarıcı bir fonksiyon dahi kazanabilir. Bu nedenle sosyal hizmet mesleğinde yapılan değerlendirmenin değerlerin bilgisini içermesi ve nitelikli olmasına ihtiyaç vardır. Dolayısıyla sosyal hizmet disiplininin önemli değerlerini temsil eden kuramsal bilgilere başvurulması değerlendirme sürecine nitelik katar ve savunuculuk gücünü arttırır.

KAYNAKÇA

Kuçuradi, Ionna. (2019, 10 Mart). Etik Değerler ve Eğitimi 1. Bölüm. Erişim Tarihi: 24 Kasım 2020, www.youtube.com/watch?v=ipMm5CYdEYY
Lumet, Sidney. (Yönetmen). (1957). 12 Kızgın Adam [Film]. ABD.

DÜNYA MAVİDİR TIPKI PORTAKALLAR GİBİ

Mahsum KIZIL¹

Ne kadar farklı olabiliriz birbirimizden? Sen bana göre farklıysan ben kime göre farklıyım?

Aylar öncesinde izlediğim ve çokça etkilendiğim bir Netflix belgesel dizisi olan GABRİEL FERNANDEZ’İ KİM ÖLDÜRDÜ? (THE TRIALS OF GABRİEL FERNANDEZ) ‘den bahsetmek istiyorum sizlere. Yazı içerisinde dizi içeriğine dair birkaç bilgi bulunuyor gardınızı almanızı tavsiye ederim.

Mayıs 2013’te Acil yardım hattında bir ihbar alınıyor ve hastaneye vücudunda çeşitli izler ve kırıklar bulunan bir çocuk getiriliyor. Doktorlar tarafından yapılan müdahalelere rağmen küçük çocuk kurtulamıyor ve hayata gözlerini yumuyor. Ölümün ardından detaylı bir soruşturma başlatılıyor ve çocuğun ölümüne dair sır perdeleri aralanıyor.

Olaya dair birçok yazı ile karşılaşabilirsiniz ancak ben sizlerle Gabriel’in ölümünden sorumlu olan canilerin ifadesinde kullandıkları bir cümle üzerinde konuşmak istiyorum. Savcıların hâkime sunduğu cümle şu şekilde; ‘‘Aguirre, Gabriel’in eşcinsel olduğuna inandığı için Gabriel’e sık sık dayak atıyordu’’

Gabriel henüz bebekliğinde annesi tarafından terk edildiği için bakımını amcası ve eşcinsel birliktelik yaşadığı sevgilisi üstlenmiş. Ardından uzunca bir süre anneannesi tarafından bakımı sağlanmış. Sonrasında annesi tarafından himayesi altına alındığı 8 aylık sürede çeşitli işkencelere maruz kalmış. Küçük Gabriel amcası ve sevgilisi tarafından bakımı sağlandığı için annesinin sevgilisi tarafından eşcinsel olmakla suçlanmış.

Gabriel eşcinsel ilişkiye tanık olduğu için eşcinsel mi oldu? Çoğu kişinin aklından geçen sorulardan biri bu olmuştur muhtemelen. Ne kadar önemli bir soru olduğunu tartışmamız gerek diye düşünüyorum. Bir insanın farklı cinsel yönelime sahip olması haklarının elinden alınması için bir araç olarak mı kullanılmalı gerçekten? Varsayım üzerinden bir çocuğun farklı olması mı önemlidir yoksa yaratacağı farklılık mı?

Hikâyenin temelinde çok da yabancı olmadığımız konu olan insanın insana nefreti yatıyor. Toplumdaki yaratılmış statüler gereği çoğu zaman olmamız gereken yerde kolay olanı seçip topluma ayak uydurmayı seçiyoruz. Bunun en bariz örneği cinsiyet eşitsizliğine en azından hayatımızın bazı evrelerinde sessiz kalmış olmamız. Toplumumuzdaki yapı gereği belirli kalıplar çerçevesinde yetişiyoruz. Kimisi bu kalıpların vazgeçilmez olduğunu düşünerek hayatına yön verirken kimisi kalıpların hayali yapılar olduğuna inanıp değişimi başlangıç olarak kendi çapında sağlıyor. Bu durum zamanla ortaya çıkan ve

¹ Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 2. Sınıf Öğrencisi

geçmişten günümüze süregelen, toplumda kalıp yargıların hakimiyetine karşı değişimin güçlü iradesi arasında bir savaşa neden olmuş durumda. Bu savaşın halihazırda bir kazanımı olmamakla beraber kaybedeni insanlık ve küçük Gabriel.

İnsanın insana sadece farklılığından ötürü duyduğu nefret geçmişin ve günümüzün bariz en büyük sorunu. Farklılığımızdan doğuyor birbirimize olan sevgimiz, her ne kadar nefretimiz de buradan doğmuş olsa da. Farklı düşünce ve davranışlarımızın olması bizim için en büyük hazine olmalı. Farklı olmak bize en temel haklarımıza erişmekte sorun yaratmamalı.

Annesi ve sevgilisi Gabriel'e olan nefretlerini sözlü olmaktan çıkarıp fiziki müdahaleye dayandırdığı zaman arkasına saklandıkları bahanenin gücüne inandılar. Eşcinsel olması, amcası ve sevgilisi tarafından bakımının sağlanması onların veya toplumun bir kesiminin gözünde sözlü ve fiziki şiddeti hak ettiği anlamına geliyor. Bu durumu ileriki süreçte kendilerini bu işten sıyırmak için kullanmış da olabilirler. Burada da biraz durup düşünmek gerekiyor. Eşcinsel olması bu işkenceleri haklı kılar mı? Kalıp yargıların hakimiyeti bunu mu istiyor bizlerden? bu satırları okuyan herkesin bu soruları içselleştirmesini umarak devam etmek istiyorum.

Gabriel Fernandez'i ölüme götüren bir diğer sebep sosyal hizmet uzmanlarının görevini yerine getirmemesi. Sosyal hizmet uzmanları çalıştığı müracaatçı kişi ve gruplarının iyilik halini gözeterek görevleri çerçevesinde müdahale yetkisine sahiptir. Sosyal hizmet etik ve değerleri kapsamında yapılan her müdahale müracaatçının güçlendirilmesine katkı sağlarken, gerekli olduğu halde yapılmayan her müdahale müracaatçının hayatında derin izler bırakabilir. Süreç içerisinde etik ihlal kapsamına giren her davranış müracaatçının yanında toplumun kendisine zarar verir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde sosyal hizmet uzmanının görevi toplumu iyileştirmektir. Toplumu iyileştirmek için çabalarken topluma zarar vermemek uzmanın dikkat etmesi gereken en önemli husustur.

Dizi sonunda görevi küçük Gabriel ve ailesine sosyal hizmeti ulaştırmak olan uzmanların ne meslek ne de ahlaki değerlerine uymayacak biçimde yaptıkları ihlaller bize Gabriel'in yalnız olmadığını hatırlatıyor. Yine aynı uzman ve yetkililerin ifade vermekten kaçınması aslında küçük Gabriel'in Kaf dağının sadece görünen kısmı olduğunu işaret ediyor. Nitekim Gabriel Fernandez dosyasının kapanmasından kısa bir süre sonra yaşanan, küçük bir çocuğun işkenceye maruz kalarak öldürülmesi olayının ve ihmallerinin benzerliği bize bunu açıkça gösteriyor. Şikayetler üzerine görev verilen sosyal hizmet uzmanının raporuna sadece ailenin beyanını katması, Gabriel'i görmek için ısrar etmeyişi ve şikâyet edenlerle görüşmemesi açık bir biçimde ihmalkarlıktır. Uzman görevini layıkıyla yerine getirmiş olsaydı bugün Gabriel hayatta olabilirdi.

“Bir değişim yaratabilme şansın varken yaşananlara sırtını dönmek asıl kötülüktür.”

Bu noktada söylenebilecek en doğru sözün bu söz olduğunu düşünüyorum. Sosyal hizmet uzmanları iyilik meleği değildir ancak müracaatçının iyilik halini geliştirecek olan ve bunu mesleki

sorumluluğunun yanında dünya görüşüne uyarlaması gereken kişilerdir. Müracaatçıyı güçlendirmek için atılan her adım, farklı bir dünyanın kapılarını açmada destekçi olmaktır. Yine değinmek istediğim asıl konu olan farklılıklara saygı sosyal hizmet mesleğinin temel yapı taşlarından birini oluşturur ve uzmanın mesleki değer dışında hayat felsefesine uyarlaması gereken bir kazanımdır.

Son olarak Herakleitos 'un şu anlamlı sözü ile yazımı sonlandırmak istiyorum.

‘‘Karşıtlar yararlıdır, en iyi uyum farklılıklardan çıkar’’

KAYNAKÇA

Knappenberger, B. (Yöneten). (2020). *Gabriel Fernandez'i Kim Öldürdü?* [Dizi].

SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK HİZMETLERİ HAKKINDA YÖNETMELİK/R.G 03.03.2015 tarih-29284 sayı

Meltem ALTUN¹

Giriş

Ülkemizde sosyal hizmetler alanını düzenleyen temel kanunlardan birisi olan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 26. Maddesinde, korunmaya ve bakıma muhtaçlık gibi yardıma muhtaç olan tüm bireylerin tespit edilmesi, incelenmesi ve sosyal hizmetlerden yararlandırılması konusunda sorumlu olan kurumun hizmetler planlayacağı ve gerçekleştireceği belirtilmiştir (Resmî Gazete, 1983). Sosyal Hizmetler Kanunu'ndaki bu maddede hizmetlerin planlaması ve sunulması konusunda sorumlu tutulan ilk kurum olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (Mülga: 2011) tarafından 1986 yılında hazırlanarak yürürlüğe konulan "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliği" ile SED hizmeti sunulmaya başlanmıştır (Resmî Gazete, 1986). 2011 tarihinde aynı kurum tarafından değiştirilerek "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği" ile uygulanmasına devam edilen SED Hizmeti (Resmî Gazete, 2011) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Mülga: 2018) tarafından yayımlanan "Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik" ile sürdürülmüş ve mevcut halini almıştır (Resmî Gazete, 2015).

2011 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu mülga edilerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasının ardından bakanlığın 633 sayılı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname'sinde çocukların ilk olarak aile içinde büyümesi ve bu amaçla ailenin sosyal destekle güçlendirilmesi; yardıma muhtaç bireylerin tespit edilerek desteklenmesi; parçalanmış aileleri koruyarak ihtiyaç içerisinde bulunan ailelere ve çocuklarına her türlü maddi, manevi ve sosyal destek sağlanması ve bu doğrultuda gerekli planlamaların yapılması gerektiği belirtilmiştir (Resmî Gazete, 2011). Bakanlığın teşkilat düzenlemesindeki bu hükümler uyarınca Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri (SED) Hakkında Yönetmelik 03.03.2015 tarihli 29284 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve bu hizmete ilişkin usul ve esaslar yeniden düzenlenmiştir. 2018 yılında yayımlanan 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmuş ancak 2015 yılında yayımlanan SED Hizmetleri Hakkında Yönetmeliğin uygulanmasına devam edilmiştir.

Mevzuatın Tarihsel Yorumu

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğu ve gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğundan bahsedilmiştir. Devletler sosyal politika olarak çocukların aile yanında bulunmalarını sağlayacak uygulamalar yapmaktadırlar. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından uygulanan korunma kararlı ya da korunma kararı olmaksızın ailesi yanında desteklenen çocuklarla ilgili uygulamalar da bu kapsamda

¹ Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 4.Sınıf Öğrencisi

değerlendirilebilir. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik'te belirtildiği üzere Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) uygulaması; çocuk, genç, kadın, yaşlı, aile ve engelli bireylere sunulan diğer tüm hizmetlerde olduğu gibi bireylerin iyilik halini sağlamaya yönelik sosyal hizmet faaliyetidir. Bireyin sosyal ve ekonomik yönden iyi oluşuna destek sağlamayı ve var olan sorunlarını çözmeyi amaçlayan SED uygulaması, ailede bulunan tüm bireylerin sosyal, duygusal, davranışsal ve ekonomik sorunlarının çözülmesini amaçlamaktadır.

Mevzuatın Deyimsel Yorumu

Madde 7(1) Meslek elemanının, sosyal ve ekonomik destek hizmetinden yararlanma talebinde bulunanlar ile bir ön görüşme yapacağı, görüşme sonunda ekonomik ve sosyal olarak desteklenmesine karar verirse de müracaatçı için dosya açıp gerekli incelemeyi başlatacağını belirtmiş. Madde 8(1) Meslek elemanlarının sosyal hizmet etiği ve müdahale yöntemleri çerçevesinde, müracaatçının ikametinde, gerek görülmesi halinde okul, işyeri ve toplumsal çevresi hakkında sosyal ve ekonomik durumlarını kapsayan kapsamlı bir sosyal inceleme raporu gerçekleştireceğini belirtmiş. Madde 9(1) Sosyal inceleme raporunda talepte bulunan muhtaç durumdaki ailelerin ve kişilerin geçmişteki yardım talepleri, daha önce yapılan ekonomik destekler, durumlarındaki değişimler, kişisel ve ailevi bilgileri, hizmetten yararlanacak çocuğun talebi ve görüşü, sosyal ve ekonomik durumları, mahalli imkânları, yerleşim yeri adresi ve konut durumu ile birlikte, ekonomik destek veya sosyal hizmet desteğinin hangisinden faydalandırılacağı, ekonomik desteğin türü, miktarı, süresi ve şekline dair hangi karara varılan kanaatin açıkça belirtileceği söylenmiş. 21. Madde ile meslek elemanları, müracaatçıların ekonomik durumlarını düzeltici faaliyetlere; iş ve meslek edinmeleri için ilgili kurumlara yönlendirme yetkisi kazanmıştır. Ayrıca onların kendi kendilerine yeterli hale gelmeleri için çabalarlar. Meslek elemanları, sosyal hizmet desteği sağlanması amacıyla koruyucu önleyici hizmetler kapsamında mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri ve yöntemleri kullanarak aile içi sorunların çözülmesine destek olmak, aile içi sorunların çözülmesine destek olmak, çocuğun okula uyumu ve eğitime devamı için aileye rehberlik yapmak., kriz durumu yaşayan aileye psikososyal destek sağlamak ve rehberlik yapmak, bireyin sosyal işlevselliğini tekrar kazanması, tekrar iş ve meslek edinmesi ve üretkenliğini harekete geçirmek için mesleki müdahale ve rehberlik yapmak, müracaatçıya toplumsal kaynaklar ve hizmetler konusunda rehberlik yapmak, gerekirse uygun birim veya kuruma havale etmek gibi mesleki çalışmaları yapabilir.

Mevzuatın Amaçsal Yorumu

“Benignus leges interpretandae sunt, qua voluntas earum conservatur”

(Kanunlar amaçlarına uygun olarak yorumlanmalıdır)

Yoksulluk, ebeveynlerin çocuklarının temel yaşam gereksinimlerini yeterli düzeyde karşılayamamasına, rol ve sorumluluklarını yerine getirememesine neden olmaktadır. Bu durum birey üzerinde ağır bir stres ve baskı yaratmaktadır. SED hizmeti çocuk refahı alanında kurum bakımına alternatif bir hizmet

sunması bakımından önemli bir yere ve işleve sahiptir. Yoksulluğun ortadan kaldırılması, yoksulların yaşam kalitesinin iyileştirilmesini amaçlayan ve temel ihtiyaçlarını karşılamada güçlük yaşayan bireylere kısa ve orta vadede uygulanacak sosyal yardım programlarıyla çözülmeye çalışılmaktadır. Çocukların ailesi yanında desteklenmesinin psikososyal gelişimlerine, eğitim başarılarına, ekonomik yaşamlarına, sağlık koşullarına kısacası yaşam kalitelerine olumlu katkılarının olması beklenmektedir.

Sonuç

Ülkemizde uygulanan SED hizmeti ile ilgili bazı eleştiriler getirilebilir. Yönetmelikte meslek elemanı tabiri kullanılmış ve “Sosyal hizmet, sosyoloji, psikoloji, çocuk gelişimi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik” alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun olanlar meslek elemanı sayılmıştır. Ancak SED hizmetinden yararlanan çocuk ve ailelerin yaşadığı psikososyal sorunların çözülmesi, sosyal ve ekonomik yoksunluklarının giderilerek iyilik halinin sağlanması, sosyal hizmet mesleğinin temel misyonu ile örtüşmektedir. SED hizmeti adından da anlaşılacağı üzere çocukların ekonomik ve sosyal yoksunluklarıyla ilgilenmektedir. Ailelere yapılan ekonomik desteklerin yanı sıra sosyal destekler de arttırılmalıdır. Özellikle psikososyal yönden gelişimi akranlarından geri kalmış çocukların sosyalleşmelerini sağlamak için çalışmalar arttırılmalıdır. Çocuklara sağlanan SED’ in çocuk ve ailesine katkısı, ulaşılabilirliği, çocuğun eğitime, sağlığına, yaşam kalitesine olumlu etkisi olduğu araştırmalar ile öğrenilmiştir. Çocukların sağlıklı ve mutlu aile ortamlarında yetişmiş olmaları onların öğrendikleri bilgileri hayata geçirmelerini kolaylaştıracaktır. Ayrıca SED hizmeti alan bireyler bağımlı hale getirilmemelidir. Çalışabilecek durumda olan müracaatçılarla çalışamayacak durumda olan müracaatçılar ayırt edilmelidir. Son olarak yönetmelikte geçen olağanüstü hâl ve hastalığı şu günlerde pandemiden dolayı yaşamaktayız. SED hizmeti kriz durumlarında verilen geçici bir destektir. Bakanlık bu konuda Koronavirüs (2019-nCoV) Bilgilendirme Rehberi hazırladı ancak ödemelerin maaş ödemesi olmadığı unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011).
 ASPB. (2016, Nisan). Sed Hizmetini Yürüten İdarecilere ve Meslek Elemanlarına Yönelik El Kitabı.
 Bilgin, Ö. (2019). Sosyal Hizmetin Bir Aracı Olarak Sosyal ve Ekonomik Destek Modeli: Vaka Sunumu. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi.
 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. (1948).
 Özekes, M. (2013). Temel Hukuk Bilgisi (4 b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
 Sosyal Hizmetler Kanunu (2828 S.K.). (1983).
 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği. (2011).
 Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. (2015).
 UNICEF Türkiye. (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.

İLİŞKİ BAĞIMLILIĞI

Meltem ALTUN ¹

“İlişki bağımlısı” terimi ilk kez alkolik ailelere üye bireylerde kullanılmaya başlanmıştır. 1940 ve 1950li yıllarda alkol ve madde bağımlılığı tedavisinde kullanılmaya başlanan bir terim olarak literatürde yer almaya başlamıştır. İlk kullanıldığı yıllarda madde bağımlısı olmayan eşin, madde bağımlısı olan eşini sosyal ilişkilerinde yalnız bırakmayıp korumacı yaklaşım sergilemesi olarak ifade edilmiştir. Eş, madde/alkol bağımlısı olan eşin tüm ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken farkında olmadan eşinin madde ya da alkol bağımlılığını devam ettirmesine neden olmaktadır. Bu tip bireylere “eş-alkolik” denmiştir. 1980lerde feministlerin dikkatini çeken durum, erkeklerin alkol ve uyuşturucu kullanmalarının sorumlusu olarak kadınları suçlanmasına neden olmuş ve kadınların erkeklerden daha hasta oldukları “ilişki bağımlılığı” kavramıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bilimsel anlamda ilk tanımı 1989’da Amerika’da düzenlenen Uluslararası İlişki Bağımlılığı Konferansında yapılmıştır. Konferansta ilişki bağımlılığının, devam eden kompulsif davranışlar örüntüsü olduğu ve benlik değerini arttırabilmek için bireyin başkalarının düşüncelerini benimsemesiyle gelişen rahatsız edici bir bağımlılık olduğu kabul edilmiştir. DSM-5’te “bağımlı kişilik bozukluğu” olarak ifade edilmiştir. İlişki bağımlılığı kavramına ilişkin bir değerlendirme yapıldığında, literatüre göre Türkiye’de ilişki, sevgi ve aşk bağımlılığı aynı kavram olarak değerlendirilmekte, yurtdışında ise bu kavramlara ilişkin farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Prof. Dr. Gülsüm Ançel, ilişki bağımlılığını; *“herhangi bir nedenle başkasının bakımına gereksinim duyan bir kişi ile bakım sağlayan kişi arasında gelişen, kişilerin karşılıklı olarak birbirlerinin bağımlılıklarını destekledikleri ve sürdürdükleri patolojik bir ilişki türü”* olarak tanımlamıştır. Fischer, Spann ve Crawford, yaptıkları çalışmada ilişki bağımlılığını; *“dışarıdan birine aşırı müdahalede bulunma, duyguları dışa yansıtmada eksiklik gibi diğerleriyle olan ilişkilerde olumsuz durumlar yaratan bir davranış kalıbı”* olarak açıklamışlardır. Sioui ve Tousignant ise ilişki bağımlılığını; *“bireyin başkalarına güven geliştirmeye dair korku ve güçsüzlük yaşaması sonucu kişisel ilişkilerinde samimiyetten uzak ve diğerlerine aşırı odaklı davranışlar geliştirmesi”* biçiminde tanımlamışlardır. İkili ilişkilerde, aile ilişkilerinde, örneğin anne ve kız arasında bu gibi bağımlılık olabilir. Konu ne olursa olsun kesin bir bağımlılığın söz konusu olduğu ilişkilerde bağımlı olan kişi yaşamaya devam etmek için bağımlı olduğu insana ihtiyacı olduğunu, huzurunun bağımlı olduğu kişiye endeksli olduğunu ve bu nedenle o kişinin vazgeçilmez olduğunu düşünür. Burada söz konusu olan duygularla çok yakından ilişkili olan psikolojik bir bağımlılıktır.

¹ Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü, 4.Sınıf Öğrencisi

- İlişki Bağımlısı Olmada Risk Faktörleri: Alkolik aile unsuru, ailede görülen fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar, ebeveynlik stilleri, bağlanma stilleri, kişilik özellikleri, cinsiyet gibi faktörler ilişki bağımlılığı oluşmasını etkilemektedir.
- Eş Bağımlı Kişilerin Karakteristik Özellikleri: Her şeyi kişisel olarak algılama, boyun eğicilik, düşük benlik algısı, başkalarının davranışlarına karşı aşırı sorumluluk, sevmeye acıma ve üzüntü arasındaki farkı ayırt etmede zorluk, her zaman kendine düşünenin fazlasını yapma eğilimi, gösterdikleri çaba fark edilmediğinde incinme, gerçek dışı düşüncelerle meşgul olma, mükemmeliyetçilik, sınır koyamama, ilişkilere sağlıksız bağlılık, terk edilme korkusuyla ilişkiye tutunmak için her şeyi yapma eğilimi, aşırı tanınma ve onaylanma ihtiyacı, başkalarını kontrol etme ihtiyacı, kendisine ve başkalarına karşı güven eksikliği, terk edilme ve yalnız kalma korkusu, duyguları tanımlamakta güçlük, samimiyet ve sınırlar ile ilgili sorunlar, kronik öfke, yalan söyleme, karar vermede zorluk, değişime karşı aşırı direnç ve zorlanmak...

Eş bağımlı kişiler, çoğunlukla düşük benlik saygısına sahiptirler ve kendilerini daha iyi hissetmek için bir arayış içindedirler. Bu süreçte bazıları kendilerini daha iyi hissetmek için alkol, uyuşturucu ve sigarayı dener; bazıları ise işkoliklik, kumar, seks, internet ve teknoloji bağımlılığı gibi daha dürtüsel davranışlar geliştirebilirler. İyi niyetlidirler, zorluk çeken insanlarla ilgilenmeye çalışırlar, bakım veren rolünü üstlenirler. Eş bağımlılar, aile kayıp yaşadığında, o rolü gönüllü olarak üstlenebilir; bir anne çocuğu için mazeretler bulabilir, bir eş, eşinin alkol kullanımının tüm zararlarını ört bas edebilir ya da bir baba, çocuğunun ceza almaması için delilleri ortadan kaldırabilir. Burada asıl sorun; tekrarlayan kurtarma girişimlerinin, kişinin kurtulmasından ziyade aslında kullanımına devam etmesine olanak tanınmasıdır. Bir süre sonra eş bağımlının sağlıksız olan davranışlarına karşı da bağımlılık gelişir ancak eş bağımlı, aradaki ilişkiyi güven olarak yorumlar ve bundan memnuniyet duymaya başlar. Bu, onun için bir ödül olur. Bakım verici, ya da ihtiyaç karşılayan olmak zorlayıcı olmaya başladığında ise eş bağımlı kişi, çaresizlik hisseder; ancak tıpkı bağımlılıkta olduğu gibi döngüyü kıramaz. Eş bağımlılar kendilerini mağdur olarak görürler ve bu mağduriyetlerini kendi arkadaş ve aşk ilişkilerine de yansıtırlar.

KAYNAKÇA

- Cengiz, N. (2018). Üniversite Öğrencilerinde İlişki Bağımlılığının Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Gamze Mukba, F. T. (2014/II, Temmuz). Spann-Fischer İlişki Bağımlılığı Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlama Çalışmasına İlişkin Psikometrik Bir Analiz. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi(36), 179-189.
- Havaçeliği, D. (2013). Partner İlişkilerindeki İlişki Bağımlılığının Ebeveyn Bağlanma Stilleri ve Madde Kullanımı ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Mukba, G. (2013, Eylül). Üniversite Öğrencilerinde İlişki Bağımlılığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Van.
- Yıldızhan, Y. (2019). Madde Bağımlısı Bireylerde Bağlanma Stilleri ve İlişki Bağımlılığı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

EN SAĞLIKLI VE GÜVENLİ TEDBİR EVDE KALMAK MIYDI?

Selcan KIRCIOĞLU¹

Salgın kelimesiyle hiç beklenmedik bir anda, beklenmedik bir şekilde karşılaştık. Nerden kestirebilirdik ki böyle bir duruma gelebileceğimizi. Belki de yeni normalimizin maske, mesafe ve temizlik hususlarına dikkat ederek yaşamının olduğuna. Belki de salgının ilk zamanlardan itibaren dikkat ederek yaşasaydık şimdi daha iyi şartlarda olabilirdik. Her insanın bir olaya ve duruma alışma, uyum sağlama süreci vardır. Toplumumuzun bu süreci uzun sürdü. Yaşantılarımızdaki bu büyük değişiklik beraberinde strese yol açtı. Dolayısıyla adaptasyon sürecimiz de uzun sürdü.

Covid-19 salgınının vücudumuzda yarattığı etkiler kadar psikolojik ve davranışsal sorunlara da sebebiyet verdi. Daha önce alışık olmadığımız yeni bir yaşam standartları belirlemek zorunda kaldık. Salgın bizim için örseleyici hale geldi. Zihnimizde bastırabildiğimiz kaygıların, korkuların artık üstesinden gelemeyiz olduk. Salgından korunmak için evde kalmak aslında hepimiz için aynı fırsat eşitliğinde değildi. Evde kalmak virüsün önünde bir engel olsa da seçenek değildi. Karantinada çalışabilme fırsatı olanlar olduğu kadar olmayanlar da vardı. İş yerleri tatil edildi ve bu da düşük gelirle geçimlerini sağlayan aileler için bariz bir kriz durumu varken yeni bir krize daha sebebiyet verdi.

Pandemiyle beraber evde geçirilen sürenin artması ve günlük hayattaki değişimler korku ve kaygılarımızı da tetikledi. Sağlığımız için yapmamız gereken sosyal izalasyon ve mesafe bizleri kısıtladı. Bu kısıtlılık da endişelere ve karamsarlığa yol açmış oldu. Özellikle kaygılı bireylerin gösterdiği aşırı hassasiyet ve panik, odaklanma ve stres gibi problemler daha da belirginleşmeye başladı.

Hepimizin evlerimizde vakit geçirmesiyle ailemizde daha fazla etkileşim halindeydik. Sağlığımız için evde kalmak bizim için en güvenli tedbirdi. Her ne kadar yasaklardan dolayı evden çıkamayan yaşlılarımız için birlik, beraberlik örnekleri göstersek de evde kalmak bazen de istismarcımızla baş başa kalmamız demektir. Gerçekten hepimiz için güvenli miydi evde kalmak? Bazı kadınları şiddet gösteren eşleriyle evde bıraktık. Dışarıdaki bir tehlikeden korunurken, başka bir tehlikeyle baş başa kaldılar. Belki sadece eşine değil çocuklar da şiddete maruz kaldı. Çocuklar maruz kalmasa bile şiddete tanıklık etmesi de çocuklarda travmalara sebebiyet vermesi demek.

Ev içinde maruz kalınan tek durum fiziksel şiddet değil. Özellikle bu dönemde evin tüm sorumlulukları üzerinde olan kadınlarımızın değerini anlamamız gerekirken emekleri görmezden geliniyor. Artan ev işleri hala sadece kadınlara yükleniyor. Bunların üstesinden gelebilmek için atacağımız en temel adım toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemeye dair olmalıdır.

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü 3.Sınıf Öğrencisi

SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNEĞİ FAALİYET RAPORU
(1 TEMMUZ 2020-31 ARALIK 2020)

NO	KONU	TARİH	DETAYLAR
1.	Çevrimiçi Toplantı	8 Temmuz 2020	CHP Genel Başkanı Sayın Kemal Kılıçdaroğlu'nun katılımı ile CHP Kadın Sorunlarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı ve Bursa Milletvekili Prof.Dr. Lale Karabıyık'ın moderatörlüğünü yaptığı, kadın ve ilgili meslek örgütlerinin davetli olduğu İstanbul Sözleşmesi, Nafaka ve Erken Yaşta Evlilikler ile ilgili toplantıya Derneğimizi temsilen Kadın Komisyonu üyemiz SHU Gül ERDOST katıldı.
2.	Sosyal Hizmet Dergisi	10 Temmuz 2020	Sosyal Hizmet Dergisi 2020 Temmuz-Aralık sayısı Dernek Web sitesinde yayınlanarak sosyal medya hesaplarından duyurusu yapılmıştır.
3.	Webinar	18 Temmuz 2020	Derneğimiz tarafından düzenlenen Psikiyatrist Alişan Burak Yaşar ile "Pandemi Döneminde Ruhsal Dayanıklılık Webinarı" 18 Temmuz 2020 Saat 21.00'da Zoom Programı aracılığıyla gerçekleştirildi.
4.	Ankara Büyükşehir Belediyesi Ziyareti	4 Ağustos 2020	Derneğimiz yönetim kurulundan Genel Başkan Fikri Akbin, Süleyman Kaçmaz ve Abdullah Özbay ile Ankara Büyükşehir Belediyesini ziyaret edilerek, Genel Sekreter Vekili Baki Kerimoğlu ve Sosyal Hizmet Daire Başkanı Halit Özdilek ile Derneğimiz ve mesleğimiz adına yapılabilecek işbirliklerini değerlendirilmiştir.
5.	Online Söyleşi	7 Ağustos 2020	İngiltere'de çocuk refahı alanında çalışan meslektaşımız Mehmet Can Özkaya ile Derneğimiz Genel Sekreteri Süleyman Kaçmaz moderatörlüğü ile "Sosyal Hizmet Uzmanları için Yurt Dışında Çalışma Olanakları" söyleşisi gerçekleştirilmiştir.
6.	Online Çalıştay	12 Ağustos 2020	Derneğimiz ve Sosyal Hizmet Okulları Derneği (SHOD) işbirliği içerisinde 12 Eylül 2020 tarihinde düzenlenen "Sosyal Hizmet Eğitiminde Açıköğretim: Mevcut Durum ve Yol Haritasının Belirlenmesi" çalıştayına Derneğimizi temsilen Fatma Tokmak Yüksel, Sedat Türkeri ve Süleyman Kaçmaz ile farklı üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinden akademisyenler katıldılar.
7.	Rapor	24 Eylül 2020	Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği'nin Pandemi Sürecindeki (Mart-Eylül dönemi) Çalışmalarına ilişkin Rapor yayınlanmıştır.

8.	Ortaklık Ağı Yürütme Kurulu Toplantısı	1 Ekim 2020	Çocuğa Yönelik Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı Yürütme Kurulu Toplantısı Zoom Platformu üzerinden çevrimiçi olarak gerçekleştirildi. Toplantıya SHUDER'i temsilen yönetim kurulu üyesi Süleyman KAÇMAZ katıldı. Toplantıda, Ortaklık Ağı olarak Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesine sunulacak olan gölge rapor ele alınmıştır.
9.	Online Eğitim	7 Ekim 2020	Travmaya yönelik sosyal hizmet uzmanının görevi konusunda Azerbaycan'daki meslektaşlarımıza yönelik eğitim 7 Ekim 2020 tarihinde Derneğimiz Eğitim Genel Sekreteri Sayın Ahmet Cemil Ölçer tarafından düzenlenmiştir.
10.	TBMM'de Milletvekili Ziyaretleri	9 Ekim 2020	Genel Başkan Yardımcısı Fatma Tokmak Yüksel ile Sosyal Kültürel İşler Sekreteri Abdullah Özbay 9 Ekim 2020 tarihinde, TBMM'de mesleki sorunlarımız için desteklerini esirgemeyen milletvekillerine teşekkür ziyareti gerçekleştirdi. İlk olarak, CHP Divan Üyesi Adıyaman Milletvekili Sayın Abdurrahman Tutdere ile görüşülerek atamaların bakanlıklar arasında eşgüdümlü ve eşzamanlı yapılmaması nedeniyle mükerrer yerleşmeler sonucunda kadroların boş kalması; sosyal hizmet eğitiminin açık ve uzaktan verilemeyeceğine ve sosyal çalışma görevlisi adı altında başka mesleklerin sosyal hizmet uzmanlarının görev tanımlarıyla çalıştırılmaları gibi sorunlara değinildi. Diğer yandan, Gaziantep Milletvekilleri Sayın İrfan Kaplan ve Sayın Bayram Yılmazkaya şehir dışında oldukları için kendileri ile telefonla görüşüldü ve sorunlarımız ve beklentilerimizle ilgili hazırlanan dosyalar danışmanlarına teslim edildi.
11.	Kadın Komisyonu Toplantısı	3 Kasım 2020	SHUDER Kadın Komisyonu 3.11.2020 tarihinde online toplantı gerçekleştirmiştir. Depremi kadınlar üzerindeki etkileri ve önümüzdeki süreçte yapılacak etkinlikler konusunda görüş alışverişinde bulunulmuştur.
12.	Toplantı	4 Kasım 2020	Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Kronik Hastalıklar ve Yaşlı Sağlığı Dairesi Başkanlığı koordinasyonunda 04.11.2020 tarihinde yapılan Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı Toplantısına Derneğimiz adına Yönetim kurulu Üyemiz Ahmet Cemil ÖLÇER katılmış ve derneğimizin görüşlerini aktarmıştır.
13.	IFSW Avrupa Genel Kurul Toplantısı	7 Kasım 2020	SHUDER Genel Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Öğr. Gör. Merve Deniz Pak Güre IFSW Avrupa 2020 yıllık delege toplantısına katılarak derneğimizi temsil etmiştir.
14.	TV Programı	16 Kasım 2020	Genel Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Mehmet Can Aktan ile Konya Şube Başkanı Osman Akbaba Ege TV'de yayınlanan Bizden Size programına katılarak Türkiye'de okul sosyal hizmetinin önemi ve gerekliliğini anlatmışlardır.

15.	HIV/AIDS Eğitim Programı	28 Kasım - 1 Aralık 2020	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun (UNFPA) desteği ile Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği tarafından yürütülen Sağlıklı Bir Yaşam Birlikte Mümkün Projesi kapsamında, "HIV, Cinsel ve/veya Kan Yoluyla Bulaşan Enfeksiyöz Hastalıklar ile Yaşayan Bireylerle Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Güçlendirilmesine Yönelik Eğitim" faaliyeti 28 Kasım 2020 - 1 Aralık 2020 tarihlerinde çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir.
16.	Kent Konseyi Çalışma Grubu Toplantısı	30 Kasım 2020	Ankara Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi Halk Sağlığı Çalışma Grubunun 30 Kasım 2020 tarihinde gerçekleştiği çevrimiçi toplantıya Derneğimizi temsilen yerel yönetimler Komisyon başkanı SHU Ramazan Yüksel katılmıştır.
17.	Yerel Yönetimler Politikası Çalıştayı	5 Aralık 2020	Cumhuriyet Halk Partisi Yerel Yönetimler Birimince düzenlenen Yerel Yönetimler Politikası Çalıştayı, 5 Aralık 2020 tarihinde yapıldı. Farklı alanlardan akademisyenler, sivil toplum çalışanları ve kanaat önderlerinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantıya SHUDER Adına Yerel Yönetimler Komisyonu üyesi SHU Ramazan Yüksel katılım göstermiştir.
18.	"Young Social Workers" Projesi Çalışma Toplantısı	12 Aralık 2020	17 farklı ülkeden genç sosyal hizmet uzmanlarının katılımı ile IFSW tarafından yürütülecek olan "Young Social Workers" projesi çalışma toplantısına SHUDER Gençlik Komisyonu üyesi Celal Yıldırım katıldı. Meslektaşımız Türkiye'deki genç sosyal hizmet uzmanlarını temsilen proje kapsamında yapılacak araştırmaya destek verecektir.

SOSYAL HİZMET DERGİSİ YAYIN KURALLARI

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin bir yayını olan Sosyal Hizmet Dergisi Ocak ve Haziran aylarında olmak üzere altı (6) ayda bir ve yayın kurulu tarafından gerekli görülen zamanlarda özel sayı olarak elektronik ortamda veya basılı olarak yayınlanır. Eksik sayılar yılda bir (1) dergi olarak tamamlanabilir.

Sosyal Hizmet dergisi, sosyal hizmet/sosyal bilimler alanında yapılmış bilimsel ve mesleki çalışmaları yayınlar. Sosyal hizmet alanında yapılmış çalışmalara basım önceliği tanınır.

Derginin yayın dili Türkçedir. Ancak Dergi, Türkiye dışındaki sosyal hizmet uzmanları ve sosyal bilimciler tarafından hazırlanan yabancı dildeki yayınlara da açıktır.

Sosyal Hizmet Dergisi, sosyal hizmet/sosyal bilim alanında yapılmış mesleki ve bilimsel çalışmaların yanı sıra, kitap eleştirileri, kitap tanıtımları, mesleki ve bilimsel çalışmalara ilişkin duyuruları da yayınlar.

Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen yazılar aşağıdaki konu ve formatlarda olabilir:

- Araştırma makaleleri, derleme makaleler, çeviri makaleler
- Olgu sunumları
- Sosyal Hizmet Uygulamaları/Deneyim Paylaşımları
- Proje tanıtım yazıları, özetleri
- Röportajlar, söyleşiler, portreler
- Yüksek Lisans ve Doktora tez tanıtımı/özetleri
- Kitap tanıtımı, kitap değerlendirmeleri
- Yurt içi veya yurt dışı mesleki haberler, etkinlikler vb.
- Kurumların Yeni Sosyal Hizmet Uygulamaları
- Ulusal veya Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanlarını tanıtıcı yazılar
- Sosyal Hizmet Öğrencilerinin yazıları (eğitim/staj deneyimleri, lisans tez tanıtımları/özetleri vb)

Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlanması istenen yazılar dergi Yayın Kurulu tarafından incelenir ve uygun görülen yazılar yayınlanır. Yayınlanması uygun görülmeyen çalışmalar hakkında yazara/yazarlara bilgi verilir. Dergiye gönderilen yazılar hiçbir koşulda iade edilmez.

Dergide yayınlanan çalışmalarda yer alan görüşler yazarlarına aittir. Dergi Yayın Kurulu ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, yazarların görüşlerinden sorumlu tutulamaz.

YAZIM VE SUNUM KURALLARI

Genel Kurallar

Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlanacak yazılar Times New Roman yazı karakteri, metin 11 punto, üst başlıklar 12 punto, 1,5 satır aralığı ile sağa sola dayalı, paragraflar arasında 6 nk boşluk bırakılarak yazılmalıdır.

Yazılar bilgisayar ortamında A4 sayfa boyutuyla ve Microsoft Word Programı aracılığıyla yazılmalıdır.

Metinde yer alan şekil, çizelge veya fotoğraflar numaralandırılmalıdır.

Yazarlar, Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlamak istedikleri çalışmalarını e-posta yoluyla dergi@shudernegi.org, info@shudernegi.org ve ozdemirabidin06@gmail.com adreslerine veya çalışmanın iki kopyası ve bir compact disc ile birlikte Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi; Meşrutiyet Mah. Karanfil Sok. Zafir İş Merkezi 4/86 Kızılay /ANKARA adresine postalayarak Yayın Kurulu'na ulaştırabilirler.

Kaynakça Yazım Kuralları

Kaynakça Bağlacı

Yararlanılan kaynaklar metin içinde kaynakça bağlacı ile gösterilmelidir. Kaynakça bağlacının kullanımı aşağıdaki gibi olmalıdır.

Kullanılan kaynak tek yazarlı ise: (Adem 1993: 25),

Kullanılan kaynak iki yazarlı ise: (Adem ve Mehmet 1993: 25)

Kullanılan kaynakta ikiden fazla yazar ismi varsa: (Adem ve Diğerleri 1993:26)

Kaynakça Düzeni

Kaynakça listesinde yer alan yayınlar yazarların soyadlarına göre sıralanmalı ve numaralandırılmalıdır. Kaynakça gösterim biçimleri şu şekilde olmalıdır.

Kullanılan kaynak bir dergi makalesi ise:

Küçükkaraca N. (2000) “Kadın Suçluluğu ve Hükümlü Kadınların Durumu”. *Sosyal Hizmet*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını. 8 (3), 23-25.

Kullanılan kaynak bir editörlü kitap ise:

Tufan B., Aktaş A. M. Duyan V. (Ed) (2000). *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları. Yayın No: 005. Ankara.

Kullanılan kaynak editörlü kitapta bir bölüm ise:

Grayer E. (2000). “Deprem Travmaları”. *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*. Tufan B., Aktaş A.M. Duyan V. (Ed). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları. Yayın No: 005. Ankara.

Kullanılan kaynak yayınlanmış bir ulusal ya da uluslararası kongre bildirisi ise:

Kabacalı A. (1995). “Türkiye’de Batıcılık Akımı ve Hoşgörü”. Uluslar arası Hoşgörü Kongresi Bildirileri. *Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı*. S: 97-100, Antalya.

Kullanılan kaynak yayınlanmamış bir ulusal ya da uluslararası kongre bildirisi ise:

Metin N. (1996). “Entegrasyon Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar”. *Özürlü, Kent ve Çevre Kongresi’nde Sunulan Bildiri*, Ankara.

Kullanılan kaynak Yasa veya Anayasa ise:

Yabancı Memleketlere Gönderilecek Memurlar Hakkında Kanun (4489 S.K.), Md. 1; 1943.

Kullanılan kaynak web’de yer alıyorsa, web kaynakları kaynakçanın sonunda web adresi verilerek yazılır.

Tarımeri, Nihat. (2016, 11 Mayıs). Sosyal İnceleme Raporu... Erişim tarihi: 30 Mayıs 2017, <http://www.sosyalhizmetuzmanlari.com.tr>

Kullanılan kaynak bir filmden alınmışsa:

Kavur, Ö. (Yönetmen). (1986). *Anayurt Otel* [Film]. İstanbul: Fono.

Kullanılan kaynak gazete ise:

Kongar, Emre. “Halkla İlişkilerin Önemi ve Ülkemizdeki Gelişmeler,” Cumhuriyet. 3 Kasım 2010. s.11.

Kişisel görüşmeler metinde belirtilmeli ancak kaynakçada yer almamalıdır.

Örnek: (Sema Kut, kişisel görüşme, Nisan 2017)